

Strategisk miljöbedömning av Europeiska
havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet
för programperioden 2021-2027

Havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet 2021–2027

Strategisk miljöbedömning

Filip Hvitlock, Merit Kaal, Lina Lenefors, Henrik Nordzell och Johan Sidenmark,

Maj 2021

www.anthesis.se

Innehåll

Sammanfattning	4
Europeiska havs-, fiskeri-, och vattenbruksprogrammet	4
1 Inledning	6
1.1 Metodik och upplägg	6
1.2 Avgränsningar	7
1.3 Avgränsning för respektive prioritering	9
2 Kortfattad nulägesbeskrivning	11
3 Föreslaget program	13
3.1 Syftet med programmet	13
3.2 Programmets innehåll	13
3.3 Synergier med andra EU-fonder och nationella stöd	14
3.4 Planerade åtgärder i programmet	15
3.5 Finansiering av havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet och budgetfördelning	16
4 Alternativ	18
4.1 Nollalternativ	18
4.2 Alternativt programförslag	18
5 Konsekvenser av föreslaget program	21
5.1 Främja hållbart fiske och bevara akvatiska biologiska resurser	21
5.2 Främja hållbara vattenbruk och marknader för fiske- och vattenbruksprodukter	23
5.3 Stärka den internationella världshavsförvaltningen och möjliggöra trygga, säkra, rena och hållbart förvaltade hav	26
5.4 Sammanställning av miljöeffekter för det föreslagna programmet	26
5.5 Rekommendationer och förslag till ändringar av i programmet	34
6 Konsekvenser av alternativ utformning av programmet	35
6.1 Konsekvenser av alternativt förslag	35
6.2 Konsekvenser av nollalternativet	36
7 Kumulativa effekter	37
8 Uppföljning och övervakning av betydande miljöpåverkan	38
8.1 Reflektioner kring uppföljning av programmet	39
Referenser	40
Bilaga 1 Synpunkter från avgränsningssamråd	41
Bilaga 2 Budgetfördelning och stödnivåer	57
Bilaga 3 Synpunkter från samråd av preliminär miljökonsekvensbeskrivning	59
Bilaga 4. Reflektioner och tankar kring genomförandet av programmet med koppling till kunskapsinhämtning, samverkan och lärandeprocesser	79

Sammanfattning

Denna miljöbedömning omfattar förslaget till Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet för programperioden 2021 – 2027. Syftet med miljöbedömningen är att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande av programmet så att en hållbar utveckling främjas. Processen omfattar samråd med olika myndigheter och relevanta intressenter och dokumenteras i en strategisk miljöbedömning (SMB). Dokumentet finns sedan med i beslutsunderlaget för den myndighet som beslutar om programmet.

Detta dokument beskriver hur miljöaspekter integrerats i programmet, hur konsekvensbeskrivningen genomförts, i vilken mån det nya programmet kan få en betydande miljöpåverkan – positiv eller negativ – samt hur programmet planerar att stärka eventuell positiv miljöpåverkan och minimera eller begränsa eventuell negativ miljöpåverkan från programmet.

Reglerna för hur miljöbedömningen ska göras och vad strategiska miljöbedömningen ska innehålla anges i den svenska Miljöbalken 6 kap.

Europeiska havs-, fiskeri-, och vattenbruksprogrammet

EU:s gemensamma fiskeripolitik innehåller bland annat regler för förvaltning av den Europeiska fiskeflottan, bevarande av fiskbestånden inom EU samt internationell förvaltning av haven. För tillfället pågår ett omfattande arbete inom EU, nationellt i Sverige och på Jordbruksverket för att förbereda inför programperioden 2021–2027. Det nya programmet beräknas starta under slutet av 2021.

Stöd från havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden ska enligt det nuvarande förordningsförslaget (KOM [2018]390 slutlig, artikel 5) bidra till genomförandet av den gemensamma fiskeri- och havspolitikerna och har följande prioriteringar:

- (1) Främja hållbart fiske och bevarandet av marina biologiska resurser.
- (2) Bidra till livsmedelstryggheten i unionen genom vattenbruk och marknader som präglas av konkurrenskraft och hållbarhet.
- (3) Göra det möjligt för en hållbar blå ekonomi att växa och främja välmående kustsamhällen.
- (4) Stärka den internationella världshavsförvaltningen och möjliggöra trygga, säkra, rena och hållbart förvaltade hav och oceaner.

Det föreslagna programmet bedöms i helhet kunna ge positiva konsekvenser för akvatiska ekosystem och biologisk mångfald, klimat, kulturmiljö och turism, resursanvändning och hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt samt hushållning med material, råvaror och energi.

Prioritering 1 bedöms i helhet kunna ge positiva konsekvenser för marina ekosystem. Positiv miljöpåverkan kan finnas i stöd till selektiva och skonsamma fiskeredskap samt innovationer och utveckling inom fiskeredskap som minskar bifångst av oönskade arter samt individer av målarten med oönskad storlek. Dock bedöms programmets påverkansgrad vara begränsad, exempelvis är det svårt att förutse huruvida det föreslagna programmet får det lokala och småskaliga fisket att överleva framtidens utmaningar. Risker finns om delar av yrkesfisket som använder fiskemetoder med hög miljöpåverkan, och delar som utgör en del av överkapaciteten i fiskeflottan, gynnas. Programmet skulle också kunna påverka positivt i nyttjandegraden av landad fisk genom projekt som möjliggör att större andel av totalfångsten säljs för humankonsumtion.

Prioritering 2 bedöms kunna medföra positiva effekter genom att fisketryck på vilda arter kan bli mindre, ha lägre risk för spridning av sjukdomar och invasiva arter, minska upptag av näringsämnen vid odling av vissa arter samt skapa en bättre resurshushållning om beredningsindustrin. Sista skulle uppnås genom att ta hand och utveckla produkter av oönskad fångst och restprodukter. Dock finns det risker med att ökad

vattenbruk och produktion skulle ge en högre näringsbelastning totalt sett vilket kan bidra negativt till utsläpp av näringsämnen i vattenmiljöer. Det kan skapa även ökade konkurrens med andra verksamheter och allmänheten om vattenområden samt ökad energiförbrukning på grund om vattenbruk sker på land.

Under prioritering 3 föreslås att lokalt ledd utveckling (LLU) genom leadermetoden under nästa programperiod finansieras av Jordbruksfonden för landsbygdsutveckling inom ramen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik (CAP). Skälet till detta är att finansiering av LLU genom enbart en fond ger större möjlighet att förbättra målstyrningen och öka verksamheternas effektfokus. Jordbruksverket redovisar därför inga prioriterade stöd eller mål för prioritering 3 inom havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet.

Prioritering 4 bedöms indirekt bidra till välmående hav, ett hållbart resursutnyttjande och biologisk mångfald genom kunskaphöjande insatser. Kunskapen kommer vara viktig för att arbeta med frågor inom andra delar av programmet samt övriga havsmiljön, men arbetet som stöden riktas mot kommer troligtvis i sig inte innebära några betydande miljöeffekter under den kommande programperioden.

För att minska negativa miljöeffekter har det föreslagit följande förändringar i programmet:

- Ställa krav på begränsad miljöpåverkan i huvuddelen av den fiskeverksamhet som sökanden ägnar sig åt (Tillfälligt upphörande av fiskeverksamhet. Kap 18)
- Budgetfördelning med rimligt tak för posten Kontroll och tillsyn av fiske – stöd tillansvarsmyndigheter (Kontroll och tillsyn av fiske – stöd till Ansvarsmyndigheter. Kap. 14.1 (d) och 19 samt Datainsamling. 14.1 (d) och 20)
- I första hand ge stöd till odling av näringsupptagande arter, för att se till så att ökningen i näringsupptag från vattenbruket är högre än ökningen i näringsläckage. Även fiskodling i slutna system och på land, kan premieras över odling i öppna kassar. (Investeringar i hållbara vattenbruk. (Art. 22.1 (a) new och 23) Startstöd för hållbara vattenbruk. (Art. 22.1 (a) new och 23)
- Ta fram vattenbruksplaner med utpekade områden som lämpar sig för odlingar och inte konkurrerar med andra intressen eller skyddade områden, samt inkludera vattenbruk i den kommunala planeringen. (Investeringar i hållbara vattenbruk. (Art. 22.1 (a) new och 23) Startstöd för hållbara vattenbruk. (Art. 22.1 (a) new och 23)
- Ställa krav på att odlingarna har avtal om förnybar energi, för att vara stödberättigad. (Investeringar i hållbara vattenbruk. (Art. 22.1 (a) new och 23) Startstöd för hållbara vattenbruk. (Art. 22.1 (a) new och 23)

Fördelning och viktning av budget i relation till programmets mål och förväntade resultat bedöms ha en hög relevans och stor potential till att bidra till ett hållbart och kostnadseffektivt genomförande av programmet.

Ansvaret för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför ligger hos Jordbruksverket. För detta genomförs löpande utvärderingar av programmen för att de ska kunna förbättras, både under tiden de genomförs och i senare programperioder. Utvärderingarna ska också hjälpa till att bedöma om programmen har uppnått sina mål och om resurserna har använts på ett effektivt sätt.

Den sammanfattande bedömningen är att programmets åtgärdsförslag kommer att bidra positivt till utveckling av svensk fiskindustri samt bevara akvatiska ekosystem. Vidare görs bedömningen att programmets åtgärdsförslag kommer att bidra positivt till miljö kvalitetsmålen.

1 Inledning

Havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet för programperioden 2021–2027 antas medföra betydande miljöpåverkan och en strategisk miljöbedömning (SMB) ska därmed tas fram för programmet.

Denna rapport utgör strategisk miljöbedömning i enlighet med EU-direktivet 2001/42/EG. I Sverige är regelverket implementerat via miljöbalken 6 kap och tillhörande MKB-förordning.

Rapporten beskriver hur miljöaspekter kan integrerats i programmet, hur konsekvensbeskrivningen har genomförts, i vilken mån det nya programmet kan leda till en betydande miljöpåverkan. SMB:n innehåller även förslag på insatser och åtgärder som programmet kan ta hänsyn till för att stärka positiv miljöpåverkan och minimera eller begränsa negativ miljöpåverkan.

1.1 Metodik och upplägg

Syftet med miljöbedömningen är att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande av programmet så att en hållbar utveckling främjas. I metoden för miljöbedömningar ingår stegen

- analys av programmets betydande miljöpåverkan
- avgränsning och samråd
- upprättande av miljökonsekvensbeskrivning (MKB) och samråd
- slutrapport med en strategisk miljöbedömning inklusive förslag till förändringar i programmet uppföljning och övervakning av betydande miljöpåverkan.

SMB ska så långt som relevant och rimligt, identifiera, beskriva och bedöma den betydande miljöpåverkan som kan uppstå för till exempel människors hälsa, biologisk mångfald, landskap, kultur, klimat och materiella tillgångar. Det gäller både negativa och positiva konsekvenser.

De relevanta miljöfrågor som har identifierats medföra risk för en betydande miljöpåverkan har bedömts för programförslaget (det så kallade huvudalternativet). En bedömning görs även av ett nollalternativ (det vill säga effekterna som uppstår om det nya programmet inte genomförs) samt ett ytterligare förslag som bygger på ett rimligt alternativt programförslag.

Själva MKB-processen omfattade samråd med olika myndigheter och representanter från allmänheten. Synpunkter och bedömning av alternativ utgör en del av beslutsunderlaget för den myndighet som är förvaltande myndighet för programmet. Sammanställning av alla inkomna samrådssynpunkter och åtgärder som har genomförts finns i Bilaga 1 (avgränsning) och Bilaga 3 (MKB).

SMB:n är en analys av hur det nya programmet kan påverka miljön, både positivt och negativt, och ger förslag på hur miljöhänsyn kan beaktas i programmet.

1.1.3 Osäkerhet i bedömningarna

Osäkerheten i bedömningarna ligger till största delen i att det inte är beslutat vilka projekt och insatser som kommer att få finansiering genom havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden 2021–2027. Eftersom konsekvenserna av programmet är beroende av vilka åtgärder som får stöd och hur dessa åtgärder utformas och genomförs går det inte att på denna strategiska nivå beskriva exakta konsekvenser.

Istället bedöms potentialer till positiva respektive negativa utfall samtidigt som skyddsåtgärder respektive förbättringsåtgärder föreslås. Med utgångspunkt i för programmet relevanta miljöaspekter bedöms i vilken grad de olika åtgärderna i programmet förväntas kunna bidra till eller motverka att Agenda 2030 och de svenska miljömålen nås.

Några specifika beräkningar har därför inte gjorts, bedömningar grundar sig på förenklingar i form av resonemang och antaganden kring vilka effekter de beviljade projekten och insatserna sannolikt kommer att leda till i framtiden.

När det gäller programmets prioriteringar och underliggande specifika mål föreslagna i dessa, så är anslagen inom prioriteringarna inte klara i detalj. Om man omfördelar denna prioritering blir konsekvensen att insatser hamnar på andra åtgärder med andra miljöeffekter. Kommande prioriteringar av projekten är avgörande på effekterna av programmet och bidrar till osäkerheten i bedömningarna.

Prioriteringen av åtgärder inom kommande havs- och fiskeriprogram är även beroende av andra politiska mål och prioriteringar inom EU och Sverige, som till exempel åtgärder orsakade av den pågående pandemin eller regionala åtgärder för att öka sysselsättning eller främja forskning och innovation inom närliggande områden. Detta kan komma att påverka vilka insatser och stödprojekt som beviljas medel och kan därmed medföra en förändrad effekt på miljön än det föreslagna programmet.

Bedömningen i detta dokument skall därför ses i relation till dessa osäkerheter och vi har därför valt att se på de stora dragen i programmet avseende risk för negativa effekter på miljön och bidrag till positiva miljöeffekter.

1.2 Avgränsningar

En strategisk miljöbedömning fokuserar på de viktigaste miljöaspekterna och avgränsas i början av processen. Ett förslag på avgränsning har därför varit ute på samråd. Remissvaren har tagits i beaktande och varit ett värdefullt underlag i den fortsatta processen med att skriva program och göra en miljökonsekvensbedömning. Relevanta behov och frågeställningar som identifierats under samrådsprocessen har inarbetats i slutrapporten.

1.1.1 Geografisk och tidsmässig avgränsning

Geografiskt avgränsas miljöbedömningen till svenskt territorialhav och exklusiv ekonomisk zon liksom alla vatten där mottagare av programstöd är aktiva i.

Tidsmässigt avgränsas konsekvensbedömningen till de åtgärder som genomförs under programmets genomförandetid. Där så är relevant används ett längre tidsperspektiv för bedömning av programmets miljöpåverkan eftersom havsmiljöer och limniska miljöer är tröga system som långsamt svarar på förändringar.

1.1.2 Avgränsning i sak

Avgränsningen i sak styrs av programmets huvudsakliga syfte och politiska mål. Avgränsningen bedöms täcka in de viktigaste miljöfrågorna. Samtliga miljöfrågor bedöms för ett huvudalternativ (det vill säga programförslaget), ett nollalternativ samt ett ytterligare alternativ. Nollalternativ och ett alternativt förslag beskrivs nedan.

En rimlig struktur för miljökonsekvensbeskrivningen är att låta den följa de övergripande målen som finns i havs- och fiskeriprogrammet samt EU:s vattendirektiv. Utöver miljöaspekterna kommer följande relevanta miljömål att belysas: Globala målen, EU:s strategi för hållbar utveckling, Livsmedelsstrategi för Sverige och vissa svenska miljömål.

- **Målen inom havs- och fiskeriprogrammet**

Varje kapitel i konsekvensbeskrivningen ger då en samlad bedömning av miljöeffekter på ett visst område. Följande områden är belysta i beskrivningen:

- befolkning och människors hälsa
- biologisk mångfald
- mark, jord, vatten, luft, klimat, landskap, bebyggelse och kulturmiljö
- hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt
- annan hushållning med material, råvaror och energi
- kumulativa effekter.

- **EU:s vattendirektiv och havsmiljödirektiv**

Vattendirektivet (EU direktiv 2000/60/eg) är ett ramverk för förvaltningen av de gemensamma vattenresurserna inom EU. Direktivet innebär enhetliga regler på EU-nivå när det gäller skydd av inlandsvatten, grundvatten och kustvatten. Direktivet innebär en gemensam lagstiftning som syftar till att hindra ytterligare försämringar, ge ett starkt skydd för, samt förbättra statusen hos akvatiska ekosystem. Arbetet med vattenförvaltning drivs i förvaltningscykler om sex år, där olika arbetsmoment återkommer. Den första cykeln avslutades 2009, följande avslutades 2015, samt 2021. Artikel 4 i Vattendirektivet definierar dess övergripande mål, att "god ekologisk status" ska ha uppnåtts i alla vatten inom EU. Med god ekologisk status menas att vattnets biologiska, vattenkemiska och hydromorfologiska status (vattenstånd, flöde m.m.) inte nämnvärt avviker från förhållanden som är opåverkade av mänsklig verksamhet.

Havsmiljödirektivet (Ramdirektiv om en marin strategi, 2008/56/EG) är EU:s gemensamma ramverk för havsmiljön och omfattar marina vatten från kusten till yttersta gränsen för ekonomisk zon. Syftet med havsmiljödirektivet är att uppnå eller upprätthålla en god miljöstatus i Europas hav senast 2020. Varje förvaltningsperiod är sex år och samma regler gäller för alla EU-länder.

Havsmiljödirektivet definierar god miljöstatus som ett tillstånd där haven är friska och produktiva och där användningen av den marina miljön är hållbar. Det marina ekosystemets arter, samhällen, livsmiljöer och funktioner ska skyddas och bevaras, samtidigt som människans behov av resurser tillgodoses. Definitionerna av god miljöstatus ska uppdateras minst var sjätte år. Beskrivningen av god miljöstatus struktureras i 11 temaområden och mäts genom indikatorer. Vid val av indikatorer har arbetet huvudsakligen utgått från existerande miljöövervakning och redan utvecklade indikatorer.

- **Globala målen**

Agenda 2030 med 17 globala mål för hållbar utveckling syftar till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. Globala målen är integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga.

De målen som programmet kommer att särskilt påverka är följande:

- Mål 13 – Bekämpa klimatförändringen
- Mål 14 – Hav och Marina resurser
- Mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald

- **EU:s strategi för hållbar utveckling, inklusive "Grön giv" och "Från jord till bord"**

Målet för en hållbar utveckling är att tillgodose behoven hos nuvarande generationer utan att äventyra kommande generationers möjlighet att tillgodose sina behov. För att nå dit krävs en övergripande strategi där man tar hänsyn till både ekonomiska, sociala och miljömässiga aspekter.

Inom denna strategi kommer havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet särskilt att påverkas av insatser inom EU:s gröna giv - "A European Green Deal". En viktig del av i den gröna given är ett mer hälsosamt och hållbart livsmedelssystem vilket behandlas i strategin Från jord till bord – "From farm to fork".

- **En livsmedelsstrategi för Sverige**

Livsmedelsstrategin är en plattform utifrån vilken Sveriges livsmedelspolitik är utformad fram till och med 2030. Det övergripande målet är en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet.

Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk, bör svara mot konsumenternas efterfrågan. En produktionsökning skulle kunna bidra till en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Sårbarheten i livsmedelskedjan ska minska.

Strategin innehåller mål för tre strategiska områden:

- Regler och villkor
- Konsument och marknad
- Kunskap och innovation

- **Svenska miljömål**

Programmet kommer att påverka direkt eller indirekt alla svenska miljökvalitetsmål, men fortsatt arbete kommer att fokusera på följande mål:

- Ingen övergödning
- Levande sjöar och vattendrag
- Hav i balans samt levande kust och skärgård
- Ett rikt växt- och djurliv

1.3 Avgränsning för respektive prioritering

MKB:n kommer även innehålla ett uppföljningskapitel som belyser uppföljning av identifierade miljöeffekter. Påverkan på miljöfrågor och föreslagen avgränsning per övergripande mål för programmet utvecklas nedan.

1.1.3 Avgränsning prioriterat Mål 1

Programmets påverkan belyses på ett generellt plan och med exemplifieringar för att förtydliga.

Miljöpåverkan som ska belysas i miljöbedömningsprocessen och miljökonsekvensbeskrivning (MKB) av prioritering 1 bedöms vara miljöeffekter kopplade till;

- Djur- eller växtarter som är skyddade enligt MB 8 kap., och biologisk mångfald i övrigt,
 - Bestånden av fisk och skaldjur i hav och sjöar
 - Biologisk mångfald i akvatiska system

- Mark, jord, vatten, luft, klimat, landskap, bebyggelse och kulturmiljö,
 - Utsläpp av växthusgaser
 - Övergödnings i hav och sjöar
 - Kulturmiljö och turism
- Hushållning med material, råvaror och energi
 - Nyttjande av bifångster

1.1.4 Avgränsning prioriterat Mål 2

Inom prioriterat mål 2 riktas stöd brett mot alla delar av vattenbruket samt beredningsindustrin (för yrkesfiske och vattenbruk), men fokus ligger på ökad resursanvändning, teknisk utveckling och energieffektivisering, bättre skydd mot sjukdomar, predation och spridning av invasiva arter samt vidareförädling och certifiering av produkter.

Miljöpåverkan som ska belysas i miljöbedömningsprocessen och miljökonsekvensbeskrivning (MKB) av prioritering 2 bedöms vara miljöeffekter kopplade till;

- Biologisk mångfald
 - Bestånden av vild fisk främjas eftersom ökad odling av fisk leder till en minskad efterfrågan på vild fisk och därmed minskat upptag.
 - Övriga effekter på biologisk mångfald, på grund av skydd mot smittor och smitning av främmande arter
- Mark, jord, vatten, luft, klimat, landskap, bebyggelse och kulturmiljö
 - Övergödning av hav och sjöar, kopplat till näringsutsläpp/-upptag från odlingar
 - Klimatpåverkan, kopplat till energieffektivisering
 - Kulturmiljö och turism, kopplat till lokal förädling och tillhörande besöksnäring
- Hushållningen med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt
 - Användning av havsutrymme, och konkurrens med andra marina aktiviteter vid ökad odling
- Annan hushållning med material, råvaror och energi
 - Resursförbrukning, kopplat till nyttiggörande av oönskade arter, bifångst och restprodukter

1.1.5 Avgränsning prioriterat Mål 4

Föreslagna åtgärder inom mål 4 kommer troligtvis i sig inte innebära några betydande miljöeffekter. Resultatet av stödet kommer dock ge viktig kunskap i arbetet med frågor inom andra delar av programmet samt övriga havsmiljön. Som det påpekas i behovsanalysen finns synergier med komplementära stöd, till exempel prioriterade stöd för bevarande och återställning av akvatisk mångfald och ekosystem under specifikt mål 1.6, eftersom de tillsammans kan öka kunskapen om havsmiljön och samtidigt bidra till att genomföra åtgärder som är nödvändiga för att klara målen i havsmiljödirektivet. Sådana miljöeffekter som uppstår genom synergier med kunskapshöjande inom prioritering 4 kommer i MKB:n hanteras under respektive prioritering. I fallet från exemplet ovan skulle effekterna alltså diskuteras under prioritering 1.

1.1.6 Avgränsning kumulativa effekter

Analys av kumulativa effekter avgränsas i tid till kommande programperiod 2021 - 2027. Rumsligt begränsas analysen till ekosystemen i Sveriges sjöar och vattendrag samt Östersjön och Västerhavet. Analysen kommer även att begränsas till ovan nämnda miljöeffekter.

2 Kortfattad nulägesbeskrivning

Enligt Havs- och vattenmyndigheten är miljötillståndet i de svenska haven inte tillfredsställande och målen för många av de arter och livsmiljöer som finns längs med kusterna och i havsbassängerna uppnås inte (Havs- och vattenmyndigheten, Rapport 2018:27). Samtidigt ökar trycket på havet från växande verksamheter som energiutvinning, turism och transporter. Utvecklingen är likartad i många andra havsområden i Europa.

De belastningar som påverkar mest i svenska havsområden bedöms vara tillförsel av näringsämnen (kväve och fosfor), tillförsel av farliga ämnen, fysisk störning av botten och uttag av arter. Detta får negativa konsekvenser för de ekosystemtjänster som haven levererar till samhället. Klimatförändringar bedöms förstärka de negativa effekterna ytterligare i framtiden.

Sett till fisk är situationen i svenska hav ansträngd på många håll. Detta syns främst på att storleksfördelningen för de flesta arter är förskjuten till små individer. Den internationella fiskeriförvaltningen kan historiskt inte ses som lyckad. God miljöstatus uppnås inte avseende kommersiellt nyttjad fisk och skaldjur generellt. Uttaget av flera arter av fiskar och skaldjur bedöms vara för stort för att bestånden ska vara långsiktigt hållbara. Dessutom påverkas andra delar av ekosystemet indirekt genom till exempel oavsiktliga bifångster och skador på havsbotten. För vissa fiskbestånd i Västerhavet är trenden positiv men för många bestånd i Östersjön, framför allt de bottenlevande, är situationen fortfarande kritisk. Fiskbestånd påverkas även av andra miljöproblem, framför allt övergödning som leder till låga syrehalter eller syrebrist. På vissa håll finns tecken på viss återhämtning och god miljöstatus uppnås för bland annat strömming, skarpsill och rödspätta i Östersjön och bland annat sill, rödspätta, kummel och gråsej i Västerhavet. Förbättringar syns även för vissa arter i några andra kustområden.

Egentliga Östersjöns ekosystem är känsligt och har under många år utsatts för stor antropogen påverkan genom utsläpp av miljögifter, ökad näringstillförsel och högt fisketryck. Även klimatförändringar kan ha en bidragande orsak till att många rovfiskbestånd har minskat kraftigt under senare år. Storspigg har ökat dramatiskt i öppet hav sedan 1990-talet. Storspigg kan äta rom och yngel från gädda och abborre. Från ytterstergårdarna och in mot fastlandskusten visar undersökningar på ett regimskifte från rovfisk- till spiggdominans (Eklöf et al., 2020). Tendenser till försämrad kondition för torsk kan ses i större delarna av Östersjön (SLU, 2020), samtidigt som fiskestopp på torsk råder under 2020 på grund av låga nivåer av lekbiomassa. Klimatscenarier för norra Östersjön visar att blåstång, som utgör viktiga livsmiljöer för många djur och fiskar, kan minska i utbredning med minskad salthalt till följd av ökad tillrinning av sötvatten (SMHI, 2017). För Bottniska viken ser tillståndet mer stabilt ut. Sammantaget är dock situationen för stora delar av Sveriges kustvatten mycket allvarlig, vilket bör återspeglas i de miljökrav som ställs på de verksamheter som påverkar ekosystemen.

I svenska insjöar är fiskeriförvaltningen många gånger lättare att administrera än i havsområdena eftersom varje sjö ofta är ett relativt slutet system och få yrkesfiskare fiskar på bestånden. Obalans kan dock förekomma i fisksamhällen i eutrofa sjöar, med för stora andelar planktivor och bentivor fisk, vilket ökar internbelastningen av näringsämnen. Antropogena vandringshinder och bortbyggda strömvattenbiotoper i vattendrag, har minskat bestånden och ökat sårbarheten för en del arter av fisk. Nätkasseodlingar påverkar näringstillförseln och vattenkvaliteten nedströms i älvar och sjöar.

Fysisk påverkan bedöms vara ett ökande problem för hela näringsväven. Detta problem är extra kännbart i de områden där nybyggnation av infrastruktur såsom bryggor och hamnar medför fysisk förlust av kustområden, eller orsakar annan skada som grumling och skuggning, samtidigt som kustzonen utgör viktiga lek- och födosöksområden.

Det finns vissa positiva tecken, till exempel att den svenska näringstillförseln till haven minskar generellt sett, men på grund av en lång historisk period med hög tillförsel har näringsämnen lagrats upp och fortsätter påverka havsmiljön negativt, framför allt i Östersjön. Detta gör att förbättringar ännu inte tydligt kan utläsas i miljön. På västkusten är det endast Skagerraks utsjövatten som bedöms ha god miljöstatus, och i Östersjön endast kustvattnen i norra delarna av Bottenhavet respektive Bottenviken.

Ett annat exempel där det finns vissa positiva tecken är att halterna av många bedömda farliga ämnen i svenska hav är i huvudsak oförändrade eller nedåtgående, främst eftersom förekomsten ofta är kopplad till verksamheter som i dag är förbjudna eller kraftigt reglerade. Det råder fortfarande för höga halter i havsmiljön av flera långlivade miljögifter som dioxiner, tributyltenn (TBT), kvicksilver och bromerade flamskyddsmedel. Påverkan syns på indikatorarter som snäckor, vitmärta och havsörn.

Huvuddelen av arterna av marina däggdjur, fåglar och fisk bedöms inte uppnå god miljöstatus. Det finns dock tecken på återhämtning i framför allt Västerhavet och för vissa arter och artgrupper i Östersjön. Utvecklingen för de flesta fågelarter är positiv. För fiskätande och betande fåglar finns tecken på återhämtning, men de arter som söker föda på havsbotten uppnår inte god miljöstatus i vare sig Västerhavet eller Östersjön.

Delar av det svenska yrkesfisket har idag lönsamhetsproblem, vilket har märkts inte minst genom den nedmontering som skett inom exempelvis torskfisket under de senaste åren. Medelåldern inom yrkesfisket är mycket hög och stor risk för att viktig yrkeskompetens försvinner inom de närmaste åren föreligger. Yrkesfisket är relativt renodlat, med fiske på endast ett fåtal arter per fartyg/person och med liten variation av fångstmetoder medan delar av beredningsindustrin är storskalig. Småskaligt yrkesfiske med lokal förädling och korta leveranskedjor (vilka tillåter högre försäljningspriser för producenterna) är svårt att bedriva inom stora delar av yrkesfisket (exempelvis torsk och småskaligt fiske av sill/strömming) medan andra delar fortfarande är lönsamt (exempelvis räkor, siklöja och kräftor) (Tschernij, 2020).

Utmaningar som berör yrkesfiskets lönsamhet i Sverige inkluderar brist på flexibilitet vid val av art/arter att fiska, fiskemetod, osäkra fiskemöjligheter på ansträngda fiskbestånd och villkor för skydds jakt. Ökade populationer av säl och skarv har påverkat dels effektiviteten på fisket dels kvaliteten på den fisk som landas negativt. I många kustsamhällen som tidigare varit starkt präglade av yrkesfiske är verksamheten idag mycket lägre än historiskt.

3 Föreslaget program

En utgångspunkt för arbetet med att fastställa kommande havs- och fiskeriprogram är att åstadkomma ett fokuserat program, med färre åtgärder jämfört med nuvarande programperiod, som skapar förutsättningar för ett kostnadseffektivt genomförande.

Vidare är det viktigt att programmet skapar mervärden för samhället. Detta ställer bland annat krav på en hög grad av synergi mellan åtgärdsområden och att åtgärderna ska stimulera företag, myndigheter och andra aktörer inom fiske och vattenbruk att genomföra sådana åtgärder som bidrar till en utveckling i riktningen mot social och miljömässig hållbarhet, jämställdhet samt mot ökad konkurrenskraft.

Eftersträvan att åstadkomma ett effektivt, ekosystembaserat och fokuserat program innebär även behov av att i största möjliga mån skapa synergier mellan nationella satsningar och andra EU-fonder samtidigt som överlappningar mellan dessa bör undvikas.

3.1 Syftet med programmet

För genomförandet av den gemensamma fiskeripolitiken (Common Fisheries Policy, CFP) för perioden 2021–2027 ska Sverige ta fram ett operativt program. Arbeta med framtagande av det operativa programmet pågår för närvarande hos Jordbruksverket som är förvaltande myndighet för havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet den kommande programperioden.

Det nya havs-, fiskeri, och vattenbruksprogrammet förväntas starta under slutet av 2021. Stödet ska enligt det nuvarande förordningsförslaget (KOM [2018]390 slutlig, artikel 5) bidra till genomförandet av den gemensamma fiskeri- och havspolitikerna och har följande prioriteringar:

- (1) Främja hållbart fiske och bevarandet av marina biologiska resurser.
- (2) Bidra till livsmedelstryggheten i unionen genom vattenbruk och marknader som präglas av konkurrenskraft och hållbarhet.
- (3) Göra det möjligt för en hållbar blå ekonomi att växa och främja välmående kustsamhällen.
- (4) Stärka den internationella världshavsförvaltningen och möjliggöra trygga, säkra, rena och hållbart förvalta hav och oceaner.

Stöd inom ramen för programmet ska även bidra till unionens miljömål och mål vad det gäller begränsning och anpassning till klimatförändringar uppnås. Vilka interventioner som kommer att ingå i programmet och utformningen av dessa beror bland annat på resultaten från Jordbruksverkets SWOT-analys, behovsbedömning samt resultat från den strategiska miljöbedömningen.

3.2 Programmets innehåll

I förslaget till ny fondförordning finns det fyra unionsprioriteringar. Unionsprioriteringarna är i sin tur uppdelade i specifika mål. De fyra unionsprioriteringarna med tillhörande specifika mål är följande:

Prioritering 1. Främja hållbart fiske och bevara akvatiska resurser

- 1.1 Främja ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbart fiske.
- 1.2 Höja energieffektiviteten och minska koldioxidutsläpp genom ersättning och modernisering av motorer på fiskerfartyg.
- 1.3 Anpassa fiskekapaciteten till fiskemöjligheter genom permanent upphörande och bidra till rättvisa levnadsvillkor vid tillfälligt stillaliggande.

1.4 Främja effektiv kontroll och tillsyn för fiske och tillförlitlig datainsamling för kunskapsbaserad förvaltning.

1.5 Främja lika villkor för fiske- och vattenbruksprodukter från yttre randområden.

1.6 Bidra till skydd och återställning av akvatisk mångfald och ekosystem.

Prioritering 2. Främja hållbara vattenbruk och marknader för fiske- och vattenbruksprodukter

2.1 Främja hållbara vattenbruk

2.2 Främja marknadsföring, kvalitet och ökat mervärde av fiske- och vattenbruksprodukter, samt beredning av dessa produkter

Prioritering 3. Möjliggöra en hållbar blå ekonomi och främja välmående kustsamhällen genom leadermetoden.

3.1 Bidra till utveckling av fiske- och vattenbrukssamhällen i kust och inland.

Prioritering 4. Stärka den internationella världshavsförvaltningen och möjliggöra trygga, säkra, rena och hållbart förvaltrade hav

4.1 Bidra till att stärka den internationella världshavsförvaltningen genom att främja marin kunskap, maritim övervakning och kustbevakningssamarbeten

3.3 Synergier med andra EU-fonder och nationella stöd

Överlapp mellan programmets åtgärder och andra nationella stöd är svåra att förutse. Tidigare har exempelvis stöd för utveckling av mer selektiva redskap, insatser för marint skräp, samt arbete med skyddade områden hanterats genom nationella stöd samtidigt som liknande åtgärder finansierats inom havs- och fiskeriprogrammet. En kontinuerlig samordning och avstämning av nationella satsningar mellan Regeringskansliet och ansvariga myndigheter kan minska onödiga överlappningar och förbättra nyttjandegraden av EU-medel.

Jordbruksverket har stämt av med programskrivare för den strategiska planen för Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling under arbetets gång. Under prioritering 3 föreslås att lokalt ledd utveckling (LLU) genom leadermetoden under nästa programperiod finansieras av Jordbruksfonden för landsbygdsutveckling inom ramen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik (CAP). Skälet till detta är att finansiering av LLU genom enbart en fond ger större möjlighet att förbättra målstyrningen och öka verksamheternas effektfokus. Jordbruksverket redovisar därför inga prioriterade stöd eller mål för prioritering 3 inom havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet. Vidare har programskrivarna bland annat kommit fram till att stöd till investeringar i och för att starta akvaponier lämpligast bör stödjas via den strategiska planen i den gemensamma jordbrukspolitiken. Orsaken till detta är att grönsaksdelen i en akvaponi ofta utgör den större delen, medan fiskodlingsdelen utgör en mindre del. Jordbruksverket bedömer därför att stödet passar bättre i strategisk plan för den gemensamma jordbrukspolitiken och för att undvika överlappande stödmöjligheter mellan fonderna har stödmöjligheter för akvaponier uteslutits i kommande havs- och fiskeriprogram, förutom inom åtgärden djurs hälsa och välfärd.

EU:s struktur- och investeringsfonder i Sverige ska investera i projekt som arbetar mot gemensamma mål. EHFVF fokuserar främst på yrkesfisket och vattenbruksföretag. Insatser inom Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) och havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden med koppling till blå ekonomi och utveckling av kustsamhällen kompletterat varandra och kräver inga förändringar inför nästa programperiod.

3.4 Planerade åtgärder i programmet

Nedan presenteras de föreslagna åtgärderna för havs- och fiskeriprogrammet 2021–2027. Åtgärderna har tagits fram av Jordbruksverket med hjälp av de prioriteringar och mål som har presenterats i en i behovsanalys. Åtgärderna har utformats utifrån förordningsförslaget för Europeiska havs- fiskeri- och vattenbruksförordningen.

I arbetet med att formulera förslag till stöd har Jordbruksverket arbetat utifrån några vägledande principer¹:

- Totalt sett färre antal åtgärder
- åtgärderna ska komplettera varandra och inte överlappa
- fokus på småskaligt kustnära fiske och vattenbruk
- miljöfokus
- hantering av exceptionella kriser
- livsmedelstrygghet och ökat värde på produkter.

På detta sätt förväntas programmet få bäst förutsättningar att ta ett helhetsgrepp om Sveriges behov inom havs- och fiskerifrågor. Tabellen nedan visar föreslagna åtgärder med koppling till unionsprioritering och specifikt mål samt vilka artiklar åtgärdsförslaget stödjer sig på.

Tabell 1 Åtgärdernas koppling till specifikt mål och unionsprioritering

Unions-prioritering	Specifikt mål	Åtgärd	Artikel EHFVF
1	1.1	Investeringar ombord	14.1 (a, f)
1	1.1	Utveckling av hamnar och landningsplatser	14.1 (a, f) och 22.1
1	1.1	Innovationsprojekt inom fiske	14.1 (a)
1	1.1	Kompetensutveckling och bilda nätverk inom fiske	14.1 (a)
1	1.1	Ersättning för hanteringskostnader för fällda sälar	14.1 (a)
1	1.3	Tillfälligt upphörande av fiskeverksamhet	18
1	1.4	Kontroll och tillsyn av fiske – stöd till ansvarsmyndigheter	14.1 (d) och 19
1	1.4	Kontroll och tillsyn av fiske – stöd till företag	14.1 (d) och 19
1	1.4	Datainsamling för den gemensamma fiskeripolitiken	14.1 (d) och 20

¹ Källa Jordbruksverket webb, hämtat april 2021. <https://jordbruksverket.se/stod/jordbrukspolitiken-och-havs-fiskeri-och-vattenbrukspolitiken/havs-fiskeri-och-vattenbrukspolitiken-gfp>

1	1.6	Insamling av förlorade fiskeredskap och akvatiskt skräp	14.1 (f), 22.1, 22.2 (a)
1	1.6	Skydda, bevara och återställa akvatisk mångfald	14.1 (f), 22.1, 22.2 (c-g)
2	2.1	Investeringar i hållbara vattenbruk	22.1 (a) ny och 23
2	2.1	Startstöd för hållbara vattenbruk	22.1 (a) ny och 23
2	2.1	Djurs hälsa och välfärd	22.2 ny
2	2.1	Innovationsprojekt inom vattenbruk	22.1 (a) ny och 23
2	2.1	Kompetensutveckling och bilda nätverk inom vattenbruk	22.1 ny och 23
2	2.2	Investeringsstöd till diversifiering och förädling av fiske- och vattenbruksprodukter	22.1 (b) ny
2	2.2	Investeringsstöd till beredningsindustrin för fiske- och vattenbruksprodukter	22.1 (b) ny
2	2.2	Certifiering av fiske- och vattenbruksprodukter	22.1 (b) ny
2	2.2	Bilda producentorganisationer inom fiske och vattenbruk	22.1 (b) och 22.3 ny
2	2.2	Produktions- och saluföringsplaner inom fiske och vattenbruk	22.1 (b) och 22.3 ny
4	4.1	Genomförande av havsmiljödirektivet	27 (a)

3.5 Finansiering av havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet och budgetfördelning

De olika stöden i det svenska havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet finansieras både av medel från havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden och av nationella pengar. Jordbruksverket har med förslaget till ett operativt program utgått utifrån de ramar som ges av Europeiska havs- fiskeri- och vattenbruksförordningen. I programmet beskrivs vad pengarna ska främja och vilka stödmöjligheter som ska finnas.

Jordbruksverket föreslår en budget som prioriterar genomförandet av den gemensamma fiskeripolitiken och havsmiljöpolitiken, samt den blå ekonomins betydelse för livsmedelsstrategins mål om en konkurrenskraftig livsmedelskedja med ökad livsmedelsproduktion som svarar mot konsumenternas efterfrågan

Jordbruksverket har kartlagt förändringar i stödmöjligheter, målgrupper, hantering och andra effekter för stödnyttjandet i de föreslagna programåtgärderna. Föreslagen budgetfördelning och stödmöjlighet per åtgärd grundar sig på erfarenheter från ansökningar om stöd samt beviljade bidrag från nuvarande programperiod. Se bilaga 2 för översikt av budgetfördelning och stödnivåer per åtgärd.

Baserat på kartläggningen har en samlad bedömning om de finansiella behoven för åtgärderna under programperioden 2021–2027 tagits fram. Förslaget har stämts av med Havs- och vattenmyndigheten, Kustbevakningen, samt Länsstyrelsen, som alla har en roll i programgenomförandet.

Förslaget till operativt program för havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden är mer fokuserat jämfört med tidigare program och innehåller färre åtgärder och villkor. Jordbruksverkets förslag på åtgärder innehåller 22 åtgärder. Det innebär en minskning jämfört med 36 åtgärder i havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020. Finansiellt har Sveriges tilldelning inom EU-budget för havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden minskat, till stor del som en följd av Brexit. Trots budgetsänkningen innebär det att den finansiella tilldelningen av EU-medel per åtgärd kan höjas jämfört med nuvarande program eftersom det blir färre åtgärder som ska finansieras i kommande programbudget.

Fördelning och viktning av budget i relation till programmets mål och förväntade resultat bedöms ha en hög relevans och stor potential till att bidra till ett hållbart och kostnadseffektivt genomförande av programmet.

4 Alternativ

För analys av olika möjliga scenarier jämförs programmets utförande med ett nollalternativ och en alternativ utformning av programmets utförande.

Ett syfte med att ta fram rimliga alternativ inom ramen för miljöbedömningen är att strategiska val ska kunna göras och motiveras i ett tidigt skede, innan beslut fattas på projektnivå. Genom att ta fram alternativ kan man hitta vägar att minska eller undvika att betydande negativ miljöpåverkan uppstår till följd av genomförandet av åtgärder och projekt. Alternativen ska utgöra underlag för samråd samt deltagande och inflytande i programprocessen. Nollalternativ och alternativt förslag kommer att jämföras med programförslaget. Programförslaget utformas i relation till de förslag till prioriteringar och åtgärder som den operativa planen innehåller.

En väl genomförd alternativhantering innebär en sorts försäkran för beslutsfattare att inte något betydligt bättre alternativ har förbisetts.

Inom miljöbedömningen av havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet föreslås ett noll-alternativ och ett miljöalternativ för att jämföra programförslaget med. Programförslaget innebär de prioriteringar och åtgärder som det operativa programmet innehåller.

4.1 Nollalternativ

Enligt Miljöbalken 6 kap ska åtgärdsprogrammet utvärderas i jämförelse med ett nollalternativ.

Nollalternativet motsvarar den sannolika utvecklingen om åtgärdsprogrammet inte genomförs och kan beskrivas som en framskrivning av miljötillståndet utifrån ett fortsatt stöd på samma ekonomiska nivå och med samma åtgärder som under innevarande programperiod 2014–2020. Det innebär att MKB:n bedömer konsekvenserna för miljön för den nuvarande inriktningen samt att det ekonomiska stödet ligger kvar på oförändrad nivå samt för samma åtgärder.

Avgörande för utvecklingen i nollalternativet är därför hur övrigt miljöförbättrande arbete av betydelse för Havs- och vattenmiljön bedrivs, i huvudsak tillämpning av gällande krav från reglerande författningar på området för den akvatiska miljön, vilket sker bland annat i samband med prövning av nya verksamheter och tillsyn av befintliga verksamheter enligt miljöbalken.

Sammanfattande konsekvensbedömning av nollalternativet görs för:

- Befolkning och människors hälsa
- Biologisk mångfald
- Mark, jord, vatten, luft, klimat, landskap, bebyggelse och kulturmiljö
- Hushållningen med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt
- Annan hushållning med material, råvaror och energi,
- Kumulativa effekter

4.2 Alternativt programförslag

Alternativarbetet genomförs utifrån syftet att integrera miljöaspekter så att en så hållbar utveckling som möjligt främjas. Alternativförslaget ska vara rimligt, det vill säga att de skall väljas så att de innebär en ur miljö- och klimatsynpunkt bättre lösning, ligger inom acceptabla kostnadsramar samt uppfyller gällande regelverk.

Det alternativa programförslaget utgår från de prioriteringar som ingår i arbetet med havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet. Vidare sker alternativarbetet inom de ramar som arbetet med det operativa

programmet sätter och det havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet kan styra, vilket är ekonomiska nivåer och till vilka åtgärder/interventioner som medlen riktas.

Det alternativa programförslaget ska således hållas inom tilldelad budget, men kan innefatta förslag till justeringar i fördelningen av budget om detta bedöms kunna ge ökad miljönytta eller leda till avsevärt minskade negativa miljöeffekter. Ur ett miljö- och klimatperspektiv är miljö- och klimatmålen speciellt viktiga, men förutsättningarna att nå även övriga mål måste beaktas i förslag till alternativa åtgärder/interventioner.

Inför resonemangen av alternativ nedan, har åtgärder som är grönmarkerade i tabell 2 teoretiskt getts en högre prioritering, samtidigt som de åtgärder som är rödmarkerade har prioriterats ned. Omprioriteringen har gjorts genom en tentativ omfördelning av budgetanslaget.

Prioritering 1. Främja hållbart fiske och bevara akvatiska resurser

Att utforma kriterierna för att få stöd inom de olika åtgärderna för detaljrikt kan leda till brist på flexibilitet och risk att nyttiga innovativa projekt inte får stöd. Däremot skulle en uttalad vision om vad som är viktigt att uppnå med programmet och åt vilket håll man vill att yrkesfisket ska röra sig mot kanske kunna vara behjälpligt som vägledning till sökande. En sådan vision ska utveckla de angivna målen med programmet och vara mer specifika. Detta skulle kunna guida de som söker stöd och uppmuntra innovativa lösningar för att nå målen.

Ett övergripande mål är att fiskeriverksamheten inte ska ha en negativ nettopåverkan på ekosystemen. En åtgärd för att uppnå detta är att i högre grad införa ekosystembaserad fiskeriförvaltning, men det kommer då att ställa högre krav på kunskapen om olika arters och bestånds påverkan i ekosystemen. I en insjö kan ett exempel på detta vara att då ett kilo rovfisk tas upp från en eutrof sjö ska detta kompenseras genom upptag av cirka tio kilo s.k. vitfisk, detta för att inte påverka interbelastningen av näringsämnen negativt. Varje system är unikt och schablonmässig applicering av samband mellan bestånd och arter bör undvikas. Ett annat exempel skulle kunna vara förvaltning av strömming/sill i fler lokala bestånd för att undvika lokal utfiskning.

Mer forskning krävs på en del håll för att uppnå tillräckligt med kunskap för framgångsrik lokal ekosystembaserad förvaltning, men även kvalitativ kunskap från yrkesfiskare skulle med fördel kunna användas vid utformning av förvaltningsstrategier. Det innebär organisationsutveckling i form av lärande och nya samverkansprocesser för samtliga involverade aktörer.

En annan åtgärd är ökat utbyte mellan myndigheter och yrkesfiskare, vilket även skulle kunna leda till ökat förtroende för myndigheterna hos yrkesfiskarkåren. Detta utbyte leder till bättre kunskapsinhämtning och miljöövervakning. Dessutom, många äldre yrkesfiskare, aktiva eller ej, utgör en stor resurs kunskapsmässigt, inte minst på lokal nivå, vilket skulle kunna utnyttjas bättre.

Prioritering 2. Främja hållbara vattenbruk och marknader för fiske- och vattenbruksprodukter

Produktionskapacitet, omsättning och sysselsättning inom vattenbruket kan inte öka så länge inte nuvarande situation med omständliga och kostsamma tillståndsprövningar samt problem att klara av miljökraven hanteras på ett bättre sätt, oavsett om verksamheterna får ekonomiskt stöd eller ej. Det kan därför behövas att svenskt vattenbruk försöker ta en ny riktning, vilket skulle kunna innefatta att mer miljömässigt hållbara odlingar prioriteras stöd framför de som "bara" klarat minsta miljökrav. Mer konkret innebär det att det inom *Investeringar i hållbara vattenbruk*

1. I första hand ges stöd till de som avser att göra åtgärder för att "Minska vattenbruks inverkan på miljön"
2. i andra hand för att "Förbättra odlingarna för djurens välfärd och minska rymningsrisken" samt "Skydda odlingarna mot däggdjur och fåglar",

3. i tredje hand ges stöd för ökad produktion.

Inom *Startstöd för hållbara vattenbruk* skulle stöd kunna prioriteras till odling av näringsupptagande arter (enskilt eller i kombinationsodling med fisk), eller till odlingar som åtar sig att använda foder som är utvecklade för lägre övergödningspåverkan och/eller inte görs på fisk som passar för humankonsumtion direkt. För vissa odlingar (befintliga och nya i brack- och saltvatten) skulle en mer miljömässigt hållbar metod vara att odla musslor i anslutning till nätkassodling av fisk, dels för att ta upp outnyttjad näring, dels för att producera foder av musslorna till fiskodlingen, som en del av ett cirkulärt system.

Stöd för mer miljömässigt hållbara odlingar, till exempel av näringsupptagande arter, inklusive produktutveckling och -märkning prioriteras därför över fiskodling inom detta alternativa programförslag. Odling av fisk i öppna kassar kan på lång sikt ha viss tillväxtpotential givet att problemet med övergödning minskar signifikant.

Behovet av förenklade tillståndsprocesser för vattenbruk är stort (Jordbruksverket, Utveckling av svenskt vattenbruk 2017–2019). Prövningsprocessen för vattenbruk har dock det föreslagna programmet sannolikt låg potential att påverka. För att främja arbetet med förenkling av tillståndsprocesserna för mer hållbara vattenbruk skulle stöd till *kompetensutveckling och bildande av nätverk* kunna prioriteras framför stöd till ökad produktion inom redan etablerade fiskodlingar.

Inom marknad för fiske- och vattenbruksprodukter prioriteras stöd till produktutveckling och beredning av bifångster i yrkesfisket, samt av arter som idag inte är kommersiella och tas upp inom ramen för till exempel reduktionsfiske, såsom braxen (för humankonsumtion) eller spigg (fiskmjöl etc). I tillägg prioriteras stöd för att utnyttja restprodukter. Inom certifiering ges stöd för att utveckla en märkning för "Svensk fisk", likt "Kött från Sverige" och "Svensk fågel".

Prioritering 4. Stärka den internationella världshavsförvaltningen och möjliggöra trygga, säkra, rena och hållbart förvalta hav

Stöd under artikel 27(c) har prioriterats bort med hänvisning till Sveriges position i EU-förhandlingarna om att fondens tillämpningsområde inte bör utökas jämfört med dagens utformning. Sverige ligger dock efter flera andra Östersjöländer vad gäller fysisk planering av kustvatten, där Sverige valt att inte inkludera dessa i den nationella havsplaneringen. Det ligger nu på respektive kommun att ta fram plandokument för sina kustområden, ett arbete som kommer ske under den kommande programperioden och säkerligen är i behov av stöd. Om alternativa stödformer för kommunernas planarbete saknas bör det övervägas att prioritera detta under specifikt mål 4.1.

Kunskapen om den marina miljön och hur människans aktiviteter påverkar denna är viktig att stärka även hos allmänheten. Stöd riktade mot att sprida kunskap till en bredare målgrupp skulle därför kunna vara en prioritering.

5 Konsekvenser av föreslaget program

Stöden i programmet ska bidra till att utveckla ett miljömässigt, ekonomiskt och socialt hållbart fiske och vattenbruk i Sverige. Stöden ska också hjälpa till att genomföra en del av den integrerade havspolitikerna och olika EU-miljödirektiv.

Konsekvensbedömningen nedan refererar till Jordbruksverkets förslag på åtgärder till Havs- och fiskeriprogrammet 2021–2027 genom att ange aktuell åtgärd inom parentes i texten, exempelvis (4.1.5) som hänvisar till Ersättning för hanteringskostnader för fällda sälar. Åtgärder som inte anses ha någon betydande miljöpåverkan, positiv som negativ, omskrivs ej i texten i bedömningen.

5.1 Främja hållbart fiske och bevara akvatiska biologiska resurser

Specifikt mål	Kapitelrubrik	Åtgärd
1.1	4.1.1	Investeringar ombord
1.1	4.1.2	Utveckling av hamnar och landningsplatser
1.1	4.1.3	Innovationsprojekt inom fiske
1.1	4.1.4	Kompetensutveckling och bilda nätverk inom fiske
1.1	4.1.5	Ersättning för hanteringskostnader för fällda sälar
1.3	4.1.6	Tillfälligt upphörande av fiskeverksamhet
1.4	4.1.7	Kontroll och tillsyn av fiske – stöd till ansvarsmyndigheter
1.4	4.1.8	Kontroll och tillsyn av fiske – stöd till företag
1.4	4.1.9	Datainsamling för den gemensamma fiskeripolitiken
1.6	4.1.10	Insamling av förlorade fiskeredskap och akvatiskt skräp
1.6	4.1.11	Skydda, bevara och återställa akvatisk mångfald

5.1.1 Konsekvenser för akvatiska ekosystem

Det föreslagna programmet kan övervägande anses styra yrkesfisket i en mer hållbar riktning i linje med Sveriges miljömål, globala mål och livsmedelsstrategin. Påverkansgraden som programmet kan anses ha är dock begränsad då yrkesfiskets verksamhet påverkas starkt av den gemensamma fiskeripolitikens regler. Exempelvis är det svårt att förutse huruvida det föreslagna programmet får det lokala och småskaliga fisket att överleva framtidens utmaningar.

Positiv påverkan

Programmets påverkan på marina ekosystem bedöms i helhet kunna ge positiva konsekvenser för marina ekosystem.

Positiv miljöpåverkan kan finnas i stöd till selektiva och skonsamma fiskeredskap samt innovationer och utveckling inom fiskeredskap som minskar bifångst av oönskade arter samt individer av målarten med oönskad storlek (Investeringar ombord 4.1.1). I förlängningen har detta positiv påverkan på målarternas bestandsstorlekar och reproduktionsförmåga. Exempelvis kan åtgärder för minimering av tumlare som bifångst bidra positivt till att minimera påverkan på en starkt hotad art. Investeringar ombord samt innovationsprojekt för bättre fångsthantering för bifångster kan få indirekt positiva miljöeffekter genom bättre resursnyttjande.

Genom stöd till skydds jakt på säl kan dess påverkan på bestånden av fisk som utgör målarter för yrkesfisket begränsas genom ökat nyttjande av kvoterna för skydd- och licensjakt (4.1.5). Stödets påverkan är dock sannolikt mycket liten eftersom kvoterna begränsar hur många sälar som får skjutas. Krav på omhändertagande av skjutna sälar får positiva miljöeffekter sett till att näringsämnen och bioackumulerade miljögifter förs bort. Den mycket höga ökningen av gråsälsbeståndet i Östersjön skulle kunna öka sårbarheten på de redan pressade bestånden av framförallt torsk, men andra rovfiskbestånd kan påverkas. Gråsäl har ett varierande födoval med jämförbara delar torsk gentemot sill och skarpsill (Costalago et al. 2018), därav bör sälen inte påverka den ekologiska balansen i havet negativt genom konsumtion av fisk. Även om sälens effekt på torsk- och sillbestånden inte är lika stor som fiskets och övrig antropogen verksamhets påverkan. Sälmask finns dock i stora delar av torskbeståndet i Östersjön och kan ha en negativ påverkan på torskens hälsa, tillväxt och därmed bestånden som helhet. Hur stor denna påverkan är undersöks nu (Ovegård 2020), men om man utgår från att påverkan är negativ kan man se skydds jakt på säl som en åtgärd med positiv nettopåverkan på miljön. Hur omfattande säljakten bör vara för att nå en bra balans är dock oklart.

Ökade insatser (både direkt praktiska och informationsinriktade) för minskning av förlorade fiskeredskap som permanent fångar fisk kan ge positiva miljöeffekter i form av minskad dödlighet från redskapen (4.1.10). Problemen med spökgarn är stora i skärgårdsmiljöerna där privata garn från fritidsfiskare utgör en betydande andel (Bredahl Nerdal 2018). Utrustningen som yrkesfiskare använder eftersöks och hittas ofta om den slitit sig, medan ett privatägt garn billigt kan ersättas av ett nytt dito vid förlust. Åtgärder riktade mot fritidsfisket, med arbete för minskad användning av exempelvis garn och tinor, bättre uppmärkning och ökad kunskap i utvalda områden skulle kunna vara aktuellt för att minska tillkomsten av förlorade fiskeredskap.

Praktiska åtgärder för att återställa akvatisk mångfald (4.1.11) påverkar reproduktions-förmågan hos både målarter för yrkesfisket och annat akvatiskt liv positivt. Miljöeffekterna av verifierat funktionella åtgärder kan ge positiva miljöeffekter genom multipla ekosystemtjänster. Exempel på åtgärder kan vara våtmarker för näringsreduktion och biologisk mångfald. Gäddvåtmarker kan, där de finnes vara lämpliga, stärka reproduktioner av gädda samtidigt som de många gånger kan erbjuda andra ekosystemtjänster. Åtgärder av vandringshinder är ett annat exempel som direkt kan gynna reproduktion av vandrande fisk (inklusive kommersiella arter). Återställning av strömvattenbiotoper som utgör uppväxtområden för vandrande fisk kan verka positivt på vilda bestånd av öring och lax.

Insatser för att minska eller upprätthålla nivån på interbelastning av näringsämnen i sjöar skulle också kunna vara en aktuell typ av åtgärd. Insjöfiske på rovfisk i eutrofa miljöer kan ha negativ miljöpåverkan genom att begränsa ett rovfiskebestånd som är viktigt för att upprätthålla balansen mellan trofinivåerna, och därmed internbelastningen av näringsämnen. I vissa fall skulle stöd till utveckling av ett mer trofinivå-neutralt fiske genom ökat uttag av planktivor och bentivor fisk kunna motiveras. Yrkesfisket i insjöar är inte reglerat av kvoter i samma utsträckning som det marina fisket, vilket skulle kunna motivera lokal ekosystembaserad fiskeriförvaltning för att minimera påverkan.

Möjlig negativ påverkan

Risk för negativ nettopåverkan finns i delar av programmets föreslagna åtgärder. Inom åtgärden Tillfälligt upphörande av fiskeverksamhet (4.1.6) finns risker om delar av yrkesfisket som använder fiskemetoder med hög miljöpåverkan, och delar som utgör en del av överkapaciteten i fiskeflottan, gynnas. Exempel på negativ påverkan kan vara att bottenrålning ökar resuspension av fosfor (Bradshaw et al. 2012; Wikström et al. 2016), vilket har en direkt motverkande effekt på de medel som används till att förbättra vattenkvaliteten, exempelvis våtmarker. Yrkesfisket påverkar även östersjötumlare negativt genom nätfiske i känsliga miljöer, buller från båtar samt störning från ekolod. En enkel utvärdering av miljöpåverkan för varje sökande skulle kunna minska oönskade negativa bieffekter vid utdelning av stöd för tillfälligt upphörande av fiskeverksamhet. Stora fiskefartyg (>50 m längd) kan tidvis ha svårt att landa sina fångster på andra ställen än fiskmjölsfabriker. Detta missgynnar direkt humankonsumtion av fisk till förmån för fiskfoderproduktion till odlad fisk. Om programmet gynnar sådana system, oberoende av ett

enskilt fartygs påverkan vid fiske, kan nettoeffekten ändå ses som negativ jämfört med motsvarande småskaligt fiske för humankonsumtion.

Kontroll- och tillsynsverksamheten samt datainsamlingen (4.1.7, 4.1.9) i sig bedöms inte ha några betydande direkta miljöeffekter. Dock finns risk för negativa bieffekter genom intern konkurrens med andra åtgärder i programmet, om stöd till kontroll, tillsyn och datainsamling utgör en betydande del (vidare överskrider den lagstadgade delen) av den totala budgeten för havs- och fiskeriprogrammet, detta eftersom de flesta andra åtgärder som ingår i stödprogrammet har betydande positiva nettoeffekter på miljön. Budgetfördelning med rimligt tak för posten Kontroll och tillsyn av fiske – stöd tillansvarmyndigheter skulle kunna motverka eventuella negativa miljöeffekter.

5.1.2 Konsekvenser för energieffektivitet och resurshantering

Programmets konsekvenser för energieffektivitet kan anses vara av mindre betydelse sett till yrkesfisket. Vid utveckling av fiskeredskap och beredning finns en svag potential för energieffektivisering. Programmet skulle också kunna påverka positivt i nyttjandegraden av landad fisk genom projekt som möjliggör att större andel av totalfångsten säljs för humankonsumtion.

Positiv påverkan

Kompetensutveckling och nätverkande (4.1.4) är nödvändigt för att skapa effektivare och kortare leveranskedjor, som i sin tur kan innebära minskade transporter och därmed lägre klimatpåverkan. Delar av yrkesfiskarkåren har en mycket hög medelålder, vilket gör insatser för bevarande av kompetens viktiga för en fortsatt kompetent yrkesfiskarkår. Vidare behövs nätverk för att kunna utveckla alternativa och mer leveranskedjor med högre lönsamhet. Innovationsprojekt kan bidra till tekniska kommunikationslösningar för att underlätta denna utveckling, och därmed ge positiva effekter på kulturmiljö och turism.

Innovationsprojekt inom fiske (4.1.3) såväl som Kompetensutveckling och nätverkande (4.1.4) skulle kunna bidra till utveckling av attraktiva slutprodukter från "svårsåld" fisk, vilket kan öka hållbarheten ur ett resursperspektiv, samt på sikt öka lönsamheten för fiske på arter som är mindre lönsamma. Sådant utvecklingsarbete skulle kunna ske med inriktning på bifångster, men också riktat mot arter som kan fiskas för att upprätthålla ekologisk balans.

Möjlig negativ påverkan

Inom åtgärden Tillfälligt upphörande av fiskeverksamhet (4.1.6) finns risk för negativ påverkan på resurshantering om stora fiskefartyg (>50 m längd) gynnas. Så stora fartyg kan i förekommande fall ha svårt att landa sina fångster på andra ställen än fiskmjölsfabriker. Detta missgynnar direkt humankonsumtion av fisk till förmån för fiskoderproduktion till odlad fisk. Om programmet gynnar sådana system, oberoende av ett enskilt fartygs påverkan vid fiske, kan nettoeffekten ändå ses som negativ jämfört med motsvarande småskaligt fiske för humankonsumtion.

5.2 Främja hållbara vattenbruk och marknader för fiske- och vattenbruksprodukter

Specifikt mål	Kapitelrubrik	Åtgärd
2.1	4.2.1	Investeringar i hållbara vattenbruk
2.1	4.2.2	Startstöd för hållbara vattenbruk
2.1	4.2.3	Djurs hälsa och välfärd
2.1	4.2.4	Innovationsprojekt inom vattenbruk

2.1	4.2.5	Kompetensutveckling och bilda nätverk inom vattenbruk
2.2	4.3.1	Investeringsstöd till diversifiering och förädling av fiske- och vattenbruksprodukter
2.2	4.3.2	Investeringsstöd till beredningsindustrin för fiske- och vattenbruksprodukter
2.2	4.3.3	Certifiering av fiske- och vattenbruksprodukter
2.2	4.3.4	Bilda producentorganisationer inom fiske och vattenbruk
2.2	4.3.5	Produktions- och saluföringsplaner inom fiske och vattenbruk

Programmets konsekvenser kan medföra positiva effekter genom ett minskat fisketryck på vilda arter för en given mängd producerat livsmedel, om större del av efterfrågan kommer från odlingar. Det innebär även en lägre risk för spridning av sjukdomar och invasiva arter. Andra positiva effekter är upptag av näringsämnen vid odling av vissa arter samt bättre resurshushållning om beredningsindustrin tar hand om och utvecklar produkter av oönskad fångst och restprodukter.

Möjliga negativa effekter orsakade av programförslaget är kopplade till ökat uttag av foderfisk för att mata odlad fisk och ökade näringsutsläpp med ytterligare övergödning som följd. Negativa konsekvenser av programmet skulle även kunna uppstå genom konkurrens med andra verksamheter och allmänheten om vattenområden. Fler verksamheter inom vattenbruk leder troligtvis även till en ökad energiförbrukning som kan ha negativa miljöeffekter.

5.2.1 Konsekvenser för arter

Investeringar i hållbara vattenbruk (4.2.1) och startstöd för hållbara vattenbruk (4.2.2) innebär minskat behov av uttag på bestånd av fisk och skaldjur i hav och sjöar för en given mängd producerat livsmedel. Om produktionen av matfisk från vattenodlingar ökar kan behovet av uttag av vild fisk för att täcka efterfrågan minska, vilket kan ge positiva miljöeffekter på vilda bestånd. Detta förutsätter dock att uttaget av vild matfisk som ska användas som foder i odlingarna inte utökas, istället för att gå direkt till humankonsumtion. Likaledes blir den verkliga effekten på vilda bestånd inte positiv om uttaget av vild fisk förblir konstant. Kompetensutveckling (4.2.5) och certifiering av produkter (4.3.3) stärker effekten av de ekonomiska stöden.

Vattenbruks påverkan på arter ser olika ut beroende på typ av vattenbruk, där exempelvis landbaserade fiskodlingar i slutna system utgör betydligt mindre risker för sjukdomsspridning och genetisk påverkan på vilda bestånd än nätkasseodlingar. Investeringar i utrustning för skydd mot predatorer och för att minska risken för rymningar från odlingar innebär minskade risker för smittspridning mellan odling och vilda bestånd, samt etablering av invasiva arter. Sjukdomsbekämpning, ökad kontroll och övervakning ger en bättre djurhälsa hos vattenbruksdjuren. Dessa åtgärder kan i förlängningen också innebära stärkta bestånd av fisk och skaldjur i hav och sjöar.

5.2.2 Konsekvenser för vattenmiljöer

Vid tillståndsprövning av nya anläggningar bör rimligtvis försämringsförbudet i MB 5 kap. 4§ säkerställa att konsekvenserna för närliggande vatten- och markmiljöer inte blir kännbart negativa.

Utsläpp av näringsämnen

Investeringar i (4.2.1) och startstöd för hållbara vattenbruk (4.2.2) har båda som mål att främja hållbara vattenbruk. Som krav för att kunna erhålla stöd ska företaget vara hållbart, vilket de kvalificerar för om de

har de tillstånd som krävs för att etablera ett vattenbruksföretag eftersom de genom tillståndsprövningen har granskats utifrån miljömässiga villkor och därigenom får anses vara ett hållbart vattenbruksföretag. De utökade/nya vattenbruk som får stöd och tillkommer utifrån behovet att öka livsmedelsproduktion i Sverige behöver alltså inte vara bättre hållbarhetsmässigt än dagens vattenbruk. Endast en stödmöjlighet preciserar att investeringarna ska göras utifrån att vattenbruken ska bli mer miljömässigt hållbara.

Stöden gäller både för vattenbruk som använder foder för sin produktion (t.ex. fiskodlingar) och för vattenbruk med näringsupptagande arter (t.ex. musslor/alger). De näringsupptagande arterna kan leverera miljö tjänster, i tillägg till förädlingsvärdet. Beroende på vilken teknik som används, vilka arter som odlas och vattenbrukets lokalisering påverkar verksamheten problemet med övergödning på olika sätt. Det finns alltså en miljömässig risk att en ökad produktion ger en högre näringsbelastning totalt sett, även om varje enskild odling görs mer hållbar miljömässigt. Den totala effekten beror på hur många och vilka odlingar (och arter) som får stöd.

Miljöeffekter av innovation

Eftersom det inte är möjligt att på förhand specificera vilka innovationer inom vattenbruk (4.2.4) som kommer ges stöd så är det också svårt att bedöma miljöeffekterna av åtgärden. Med tanke på att det handlar om forskning, teknikutveckling och framtagande av nya lösningar, snarare än genomförande (annat än testning), är det dock rimligt att utgå från att åtgärden inte ger någon betydande direkt miljöpåverkan under programperioden. På lång sikt är innovationen dock viktig för att minska negativ miljöpåverkan från vattenbruket. Utveckling av nya foder och foder ingredienser som inte baseras på fiskmjöl och fiskolja kan exempelvis minska problemet med utsläpp av fosfor och övergödning. Dessutom kan mer vild fisk användas för humankonsumtion direkt, istället för att användas som foder.

5.2.3 Hushållning med den fysiska miljön

Sverige har gott om sjöar och en lång kust vilket i grunden kan tänkas ge goda förutsättningar att bedriva vattenbruk runt om i landet. Möjligheten att nyttja dessa vattenområden till vattenbruk är dock begränsade, då många lokaler inte tillåter odling p.g.a. känslighet för övergödning, salthalt eller isrelaterade utmaningar. Dessa känsliga vattenområden är dessutom attraktiva även för många andra aktiviteter. En ökad odling som en följd av investeringar (4.2.1) och startstöd (4.2.2) för hållbara vattenbruk innebär en konkurrens med andra verksamheter och allmänheten om utrymmet, t.ex. för att bedriva rekreativa verksamheter. Sett till rådande tillgång till lokaler på landsbygden behöver sannolikt inte landbaserade odlingar konkurrera om utrymme i lika stor utsträckning som vattenbaserade.

5.2.4 Hushållning med material, råvaror och energi

Hushållning med råvaror

Investeringsstöd för diversifiering och förädling (4.3.1) samt beredningsindustrin (4.3.2) kan ge utveckling av produkter och produktionsmetoder inom hållbar beredningsverksamhet. Det är ett viktigt verktyg för att åstadkomma en långsiktig förbättring av företagets lönsamhet och konkurrenskraft. Om stödet medför ett högre förädlingsvärde ger detta i förlängningen ett minskat behov av höga volymer i uttag och odling, vilket innebär ett bättre hushållande med havets råvaror. En förbättrad beredningsverksamhet gör också att resurserna kan användas effektivare, exempelvis ger ett nyttiggörande av restprodukter ett minskat svinn.

Investeringar i svensk beredningsindustri för att samordna logistik och hantera nya råvaror som tillgängliggörs genom fiske av icke-kommersiella arter (t.ex. vid reduktionsfiske), samt de bifångster som landningsskyldigheten genererar, ger också en bättre hushållning med resurser genom minskat svinn.

Hushållning med energi

Påverkan från vattenbruket uppstår till följd av bl.a. energiförbrukning, framförallt för landbaserad odling. Ett ökat vattenbruk kommer innebära högre energiförbrukning, allt annat lika. Genom innovation (4.2.4) som fokuserar på energieffektivisering kan det dock vara möjligt att minska denna konsekvens.

5.3 Stärka den internationella världshavsförvaltningen och möjliggöra trygga, säkra, rena och hållbart förvaltrade hav

Specifikt mål	Kapitelrubrik	Åtgärd
4.1	4.4.1	Genomförande av havsmiljödirektivet

Genom kunskapshöjande insatser bedöms föreslagna insatser indirekt bidra till välmående hav, ett hållbart resursutnyttjande och biologisk mångfald.

Inom mål 4 prioriteras stöd till Havs- och vattenmyndighetens och länsstyrelsernas genomförande av havsmiljödirektivet. Föreslagen prioritering innebär att programmet inriktas mot kunskapshöjande insatser och utveckling av övervaknings- och bedömningsmetoder, men inte genomförande. Kunskapen kommer vara viktig för att arbeta med frågor inom andra delar av programmet samt övriga havsmiljön, men arbetet som stöden riktas mot kommer troligtvis i sig inte innebära några betydande miljöeffekter under den kommande programperioden.

Viss negativ fysisk påverkan på miljön kan dock uppstå vid arbetet med datainsamling genom båtfarande, grumling av sediment vid provtagning och liknande, men kan antas vara icke betydande i sammanhanget.

Tillsammans med programmets övriga åtgärder bedöms åtgärdsförslaget bidra positivt till miljö tillståndet. Detta genom att insatser inom prioriteringen förväntas ge kunskapsunderlag för ett hållbart nyttjande av resurser, säkerställande av biologisk mångfald och ekologiska funktioner och för ett välmående hav. Detta skapar i sin tur bättre förutsättningar för framgångsrika åtgärder ute i den fysiska miljön, som sedan kan genomföras genom exempelvis åtgärden för bevarande och återställning av akvatisk mångfald och ekosystem. Insatserna förväntas även bidra till ökad förståelse för vilka åtgärder som är effektiva och vilka nya åtgärder som behövs för att minska olika belastningar och metoder för restaurering.

Åtgärdsförslaget bidrar positivt till miljö kvalitetsmålet Ett hav i balans samt levande kust och skärgård. Vidare bedöms kunskapsunderlaget bidra positivt till arbetet med havsmiljödirektivet, vattendirektivet, havsplaneringsdirektivet samt art- och habitatdirektivet.

5.4 Sammanställning av miljöeffekter för det föreslagna programmet

En sammanställning av miljöeffekter för det föreslagna programmet finns i tabell 2 nedan. Vid bedömning av miljöeffekter har följande konsekvens- och färgskala använts:

Grön: Positiv miljöpåverkan: Bedömningen är att de positiva miljöeffekterna är betydligt större än de negativa miljöeffekterna

Gul: Risk för negativ miljöpåverkan: Risk för negativa miljöeffekter, det går dock inte att bedöma miljöeffekterna utifrån nuvarande underlag

Röd: Negativ miljöpåverkan: Bedömningen är att de negativa miljöeffekterna är betydligt större än de positiva miljöeffekterna

Tabell 2. Sammanställning av miljöeffekter för det föreslagna programmet per åtgärdsförslag.

Skyddade arter och biologisk mångfald

Åtgärdsförslag	Miljöeffekt	Hur kan vi motverka negativa miljöeffekter?	Påverkan på miljömål
<p><i>Investeringar i hållbara vattenbruk</i> (Art. 22.1 (a) new och 23)</p> <p><i>Startstöd för hållbara vattenbruk</i> (Art. 22.1 (a) new och 23)</p> <p><i>Kompetensutveckling och bilda nätverk inom vattenbruk</i> (Art. 22.1 (a) new och 23)</p> <p><i>Certifiering av fiskeri- och vattenbruksprodukter</i> (Art. 22.1 (b) new)</p>	<p>Stärkta bestånd av fisk och skaldjur i hav och sjöar</p> <p>Genom minskat behov av uttag av vild fisk kan investeringar och startstöd i hållbara vattenbruk ge positiva miljöeffekter på vilda bestånd.</p> <p>Kompetensutveckling och certifiering av produkter stärker effekten av de ekonomiska stöden.</p>	N/A	<p>Globala mål:</p> <p>Mål 14 – Hav och marina resurser</p> <p>Mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald</p> <p>EU:s vattendirektiv och havsmiljödirektiv</p> <p>Sveriges miljömål:</p> <p>Hav i balans samt levande kust och skärgård</p> <p>Målen i livsmedelsstrategin</p>
<p><i>Investeringar ombord</i> Art. 14.1 (a, f)</p> <p><i>Innovationsprojekt inom fiske.</i> Kap. 14.1 (a)</p>	<p>Stärkta bestånd av fisk och skaldjur i hav och sjöar</p> <p>Positiv miljöpåverkan kan finnas framförallt i stöd till selektiva och skonsamma fiskeredskap samt innovationer och utveckling inom fiskeredskap som minskar bifångst av oönskade arter samt individer av målartern med oönskad storlek. I förlängningen har detta positiv påverkan på målarternas beståndsstorlekar och reproduktionsförmåga.</p>	N/A	<p>Globala mål:</p> <p>Mål 14 – Hav och marina resurser</p> <p>Mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald</p> <p>EU:s vattendirektiv och havsmiljödirektiv</p> <p>Sveriges miljömål:</p> <p>Hav i balans samt levande kust och skärgård</p> <p>Levande sjöar och vattendrag</p> <p>Målen i livsmedelsstrategin</p> <p>EU:s ”From farm to fork”</p>

<p><i>Insamling av förlorade fiskeredskap och marint skräp. Art. 14.1 (f), 22.1 och 22.2 (a)</i></p>	<p>Biologisk mångfald i akvatiska system</p> <p>Ökade insatser (både direkt praktiska och informationsinriktade) för minskning av förlorade fiskeredskap som permanent fångar fisk kan ge positiva miljöeffekter i form av minskad dödlighet från spökgarn.</p>	<p>N/A</p>	<p>Globala mål:</p> <p>Mål 14 – Hav och marina resurser</p> <p>Mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald</p> <p>EU:s vattendirektiv och havsmiljödirektiv</p> <p>Sveriges miljömål:</p> <p>Levande sjöar och vattendrag</p> <p>Hav i balans samt levande kust och skärgård</p>
<p><i>Investeringar ombord Art. 14.1 (a, f)</i></p> <p><i>Innovationsprojekt inom fiske. Kap. 14.1 (a)</i></p>	<p>Biologisk mångfald i akvatiska system</p> <p>Stöd till investeringar i, och innovation/utveckling av redskap som minimerar bifångster. Exempelvis kan åtgärder för minimering av tumlare som bifångst bidra positivt till att minimera påverkan på en starkt hotad art.</p>	<p>N/A</p>	<p>Globala mål:</p> <p>Mål 14 – Hav och marina resurser</p> <p>Mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald</p> <p>EU:s vattendirektiv och havsmiljödirektiv</p> <p>Sveriges miljömål:</p> <p>Levande sjöar och vattendrag</p> <p>Hav i balans samt levande kust och skärgård</p> <p>Målen i livsmedelsstrategin</p> <p>EU:s ”From farm to fork”</p>
<p><i>Tillfälligt upphörande av fiskeverksamhet. Kap 18</i></p>	<p>Stärkta bestånd av fisk och skaldjur i hav och sjöar</p> <p>Risk för negativ nettopåverkan om delar av yrkesfisket som använder fiskemetoder med hög miljöpåverkan och utgör en del av en överkapacitet i fiskeflottan gynnas.</p>	<p>Ställ krav på begränsad miljöpåverkan i huvuddelen av den fiskeverksamhet som sökanden ägnar sig åt.</p>	<p>Globala mål:</p> <p>Mål 14 – Hav och marina resurser</p> <p>Mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald</p> <p>EU:s vattendirektiv och havsmiljödirektiv</p> <p>Sveriges miljömål:</p> <p>Hav i balans samt levande kust och skärgård</p>

<p><i>Skydda, bevara och återställa akvatisk mångfald. Kap. 14.1 (f), 22.1 och 22.2 (c-g)</i></p> <p>Genomförande av havsmiljödirektivet (Art. 27 (a))</p>	<p>Biologisk mångfald i akvatiska system</p> <p>Praktiska åtgärder för att återställa akvatisk mångfald påverkar reproduktionsförmågan hos både målarter för yrkesfisket och annat akvatiskt liv. Miljöeffekterna av verifierat funktionella åtgärder kan ge positiva miljöeffekter genom multipla ekosystemtjänster.</p>	<p>N/A</p>	<p>Globala mål:</p> <p>Mål 12 – Hållbar konsumtion och produktion</p> <p>Mål 14 – Hav och marina resurser</p> <p>Mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald</p> <p>EU:s vattendirektiv och havsmiljödirektiv</p> <p>Sveriges miljömål:</p> <p>Ingen övergödning</p> <p>Levande sjöar och vattendrag</p> <p>Hav i balans samt levande kust och skärgård</p>
<p><i>Kontroll och tillsyn av fiske – stöd till Ansvarsmyndigheter. Kap. 14.1 (d) och 19</i></p> <p><i>Datainsamling. 14.1 (d) och 20</i></p>	<p>Biologisk mångfald i akvatiska system</p> <p>Kontroll- och tillsynsverksamheten samt datainsamlingen i sig bedöms inte ha några betydande direkta miljöeffekter.</p> <p>Dock finns risk för negativa bieffekter genom intern konkurrens med andra åtgärder i programmet, om stöd till kontroll, tillsyn och datainsamling utgör en betydande del (vida överskrider den lagstadgade delen) av den totala budgeten för havs- och fiskeriprogrammet, detta eftersom de flesta andra åtgärder som ingår i stödprogrammet har betydande positiva nettoeffekter på miljön.</p>	<p>Budgetfördelning med rimligt tak för posten Kontroll och tillsyn av fiske – stöd tillansvarsmyndigheter.</p>	<p>Globala mål:</p> <p>Mål 12 – Hållbar konsumtion och produktion</p> <p>Mål 14 – Hav och marina resurser</p> <p>Mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald</p> <p>EU:s vattendirektiv och havsmiljödirektiv</p> <p>Sveriges miljömål:</p> <p>Ingen övergödning</p> <p>Levande sjöar och vattendrag</p> <p>Hav i balans samt levande kust och skärgård</p> <p>EU:s "From farm to fork"</p>
<p><i>Ersättning för hanteringskostnader för skjutna sälar. Art. 14.1 (a)</i></p>	<p>Stärkta bestånd av fisk och skaldjur i hav och sjöar</p> <p>Genom stöd till skydds jakt på säl kan dess påverkan på bestånden av fisk som utgör målarter för yrkesfisket</p>	<p>N/A</p>	<p>Globala mål:</p> <p>Mål 14 – Hav och marina resurser</p> <p>Mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald</p>

	begränsas genom ökat nyttjande av kvoterna för skydd- och licensjakt. Stödets påverkan är dock sannolikt liten med låga kvoter. Den mycket höga ökningen av gråsälsbeståndet i Östersjön skulle kunna öka sårbarheten på de redan pressade bestånden av framförallt torsk.		EU:s vattendirektiv och havsmiljödirektiv Sveriges miljömål: Hav i balans samt levande kust och skärgård Målen i livsmedelsstrategin
<i>Investeringar i hållbara vattenbruk (Art. 22.1 (a) new och 23)</i> <i>Djurs hälsa och välfärd inom vattenbruk (Art. 22.2 new)</i> <i>Innovationsprojekt inom vattenbruk (Art. 22.1 (a) new och 23)</i>	Stärkta bestånd av fisk och skaldjur i hav och sjöar Investeringar i utrustning för skydd mot predatorer och för att minska risken för rymningar från odlingar innebär minskade risker för smittspridning mellan odling och vilda bestånd, samt etablering av invasiva arter. Sjukdomsbekämpning, ökad kontroll och övervakning säkerställer en god djurhälsa hos vattenbruksdjuren.	N/A	Globala mål: Mål 14 – Hav och marina resurser Mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald EU:s vattendirektiv och havsmiljödirektiv Sveriges miljömål: Ett rikt växt- och djurliv

Mark, jord, vatten, luft, klimat, landskap, bebyggelse och kulturmiljö

Åtgärdsförslag	Miljöeffekt	Hur kan vi motverka negativa miljöeffekter?	Påverkan på miljömål
<i>Kompetensutveckling och bilda nätverk inom fiske. Art. 14.1 (a)</i>	Utsläpp av växthusgaser Nätverkande är nödvändigt för att skapa kortare leveranskedjor, som i sin tur kan innebära minskade transporter och därmed lägre klimatpåverkan.	N/A	Globala mål: Mål 13 – Bekämpa klimatförändringarna Sveriges miljömål: Begränsad klimatpåverkan Målen i livsmedelsstrategin EU:s ”From farm to fork”
<i>Kompetensutveckling och bilda nätverk inom fiske. Art. 14.1 (a)</i>	Kulturmiljö och turism Delar av yrkesfiskarkåren har en mycket hög medelålder, vilket gör insatser för bevarande av kompetens viktiga för en fortsatt kompetent yrkesfiskarkår.	N/A	Globala mål: Mål 11 – Hållbara städer och samhällen

<p>Innovationsprojekt inom fiske. Kap. 14.1 (a)</p>	<p>Vidare behövs nätverk för att kunna utveckla alternativa och mer leveranskedjor med högre lönsamhet.</p> <p>Innovationsprojekt kan bidra till tekniska kommunikationslösningar för att underlätta denna utveckling, och därmed ge positiva effekter på kulturmiljö och turism.</p>		<p>Sveriges miljömål: God bebyggd miljö</p> <p>Målen i livsmedelsstrategin EU:s "From farm to fork"</p>
<p><i>Investeringar i hållbara vattenbruk</i> (Art. 22.1 (a) new och 23)</p> <p><i>Startstöd för hållbara vattenbruk</i> (Art. 22.1 (a) new och 23)</p>	<p>Utsläpp av näringsämnen</p> <p>Utökad vattenbruksproduktion gäller både för vattenbruk som använder foder för sin produktion och för vattenbruk med näringsupptagande arter som i och med det kan leverera miljötjänster. Beroende på vilken teknik som används, vilka arter som odlas och vattenbrukets lokalisering påverkar verksamheten miljön på olika sätt. Påverkan kan vara till följd av bl a näringsläckage, sjukdomsspridning och energiförbrukning. Även om varje odling görs mer hållbar miljömässigt kan en ökad produktion ge en högre näringsbelastning totalt sett.</p>	<p>I första hand ge stöd till odling av näringsupptagande arter, för att se till så att ökningen i näringsupptag från vattenbruket är högre än ökningen i näringsläckage. Även fiskodling i slutna system och på land, kan premieras över odling i öppna kassar.</p>	<p>Globala mål: Mål 13 – Bekämpa klimatförändringen</p> <p>EU:s vattendirektiv och havsmiljödirektiv</p> <p>Sveriges miljömål: Ingen övergödning</p> <p>Målen i livsmedelsstrategin</p>
<p><i>Innovationsprojekt inom vattenbruk</i> (Art. 22.1 (a) new och 23)</p>	<p>Eftersom det inte är möjligt att på förhand specificera vilka innovationer som kommer ges stöd så är det också svårt att bedöma miljöeffekterna av åtgärden. Med tanke på att det handlar om forskning, teknikutveckling och framtagande av nya lösningar, snarare än genomförande (annat än testning), är det dock rimligt att utgå från att åtgärden inte ger någon betydande direkt miljöpåverkan under programperioden. På lång sikt är innovationen dock viktig för att minska negativ miljöpåverkan från vattenbruket. Utveckling av nya foder och foderingredienser</p>	<p>N/A</p>	<p>Sveriges miljömål: Ingen övergödning</p>

	som inte baseras på fiskmjöl och fiskolja kan exempelvis minska problemet med utsläpp av näringsämnen.		
<i>Investeringsstöd för diversifiering och förädling av fiskeri- och vattenbruksprodukter (Art. 22.1 (b) new)</i>	Kulturmiljö och turism Att stimulera vidareförädling för fiskeri- och vattenbruksprodukter för att möta det ökande intresset för småskalig livsmedelsförädling och lokalt förankrade nischprodukter från både vattenbruket och yrkesfisket, skulle kunna resultera i att bevara arbetstillfällena på landsbygden. Diversifiering (genom exempelvis restaurangverksamhet, turistnäring eller hamnförsäljning) är ett sätt att kunna fortsätta bedriva sin huvudsakliga verksamhet, det vill säga att fiska och bedriva vattenbruk. Båda dessa faktorer ger levande kustområden som är attraktiva för boende och besökare, och leder till bevarande av en viktig kulturmiljö.	N/A	Sveriges miljömål: Hav i balans samt levande kust och skärgård EU:s "From farm to fork"
<i>Genomförande av havsmiljödirektivet (Art. 27 (a))</i>	Indirekta positiva effekter genom förbättrat data- och kunskapsunderlag som ökar förutsättningarna att säkerställa en långsiktigt hållbar förvaltning av de marina ekosystemen. Förväntas ge god kännedom om hur miljötilståndet ser ut och bidra till att åtgärder och aktiviteter utvecklas så att resurserna används där de gör mest nytta för att förbättra miljötilståndet i haven.	n/a	Globala mål: Mål 14 – Hav och marina resurser Mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald EU:s vattendirektiv och havsmiljödirektiv Sveriges miljömål: Hav i balans samt levande kust och skärgård

Hushållningen med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt

Åtgärdsförslag	Miljöeffekt	Hur kan vi motverka negativa miljöeffekter?	Påverkan på miljömål
<p><i>Investeringar i hållbara vattenbruk</i> (Art. 22.1 (a) new och 23)</p> <p><i>Startstöd för hållbara vattenbruk</i> (Art. 22.1 (a) new och 23)</p>	<p>Hushållning med vatten</p> <p>Sverige har vatten med förutsättningar att bedriva vattenbruk. Men dessa vattenområden är attraktiva även för många andra aktiviteter. En ökad odling innebär en konkurrens med andra verksamheter och allmänheten om utrymmet. För landbaserade odlingar är denna problematik sannolikt mindre.</p>	<p>Ta fram vattenbruksplaner med utpekade områden som lämpar sig för odlingar och inte konkurrerar med andra intressen eller skyddade områden, samt inkludera vattenbruk i den kommunala planeringen.</p>	<p>Globala mål:</p> <p>Mål 14 – Hav och marina resurser</p>
<p><i>Investeringar i hållbara vattenbruk</i> (Art. 22.1 (a) new och 23)</p> <p><i>Startstöd för hållbara vattenbruk</i> (Art. 22.1 (a) new och 23)</p>	<p>Hushållning med energi</p> <p>Ett ökat vattenbruk kommer innebära högre energiförbrukning, allt annat lika.</p>	<p>Ställa krav på att odlingarna har avtal om förnybar energi, för att vara stödberättigad.</p>	<p>Globala mål:</p> <p>Mål 13 – Bekämpa klimatförändringen</p>

Annan hushållning med material, råvaror och energi

Åtgärdsförslag	Miljöeffekt	Hur kan vi motverka negativa miljöeffekter?	Påverkan på miljömål
<p><i>Investeringstöd för diversifiering och förädling av fiskeri- och vattenbruksprodukter</i> (Art. 22.1 (b) new)</p> <p><i>Investeringstöd för beredningsindustrin för fiskeri- och vattenbruksprodukter</i> (Art. 22.1 (b) new)</p>	<p>Hushållning med råvaror</p> <p>Utveckling av produkter och produktionsmetoder genom småskalig beredningsverksamhet är ett viktigt verktyg för att åstadkomma en långsiktig förbättring av företagets lönsamhet och konkurrenskraft. Ett högre förädlingsvärde innebär ett minskat behov av höga volymer i uttag och odling, vilket innebär ett bättre hushållande med havets råvaror. En egen beredningsverksamhet gör också att resurserna kan</p>	<p>N/A</p>	<p>Globala mål:</p> <p>Mål 14 – Hav och marina resurser</p> <p>Sveriges miljömål:</p> <p>Ett rikt växt- och djurliv</p> <p>Målen i livsmedelsstrategin</p> <p>EU:s "From farm to fork"</p>

	<p>användas effektivare, exempelvis ger ett nyttiggörande av restprodukter ett minskat svinn. Investeringar i svensk beredningsindustri för att hantera nya råvaror som tillgängliggörs genom fiske av icke-kommersiella arter (t.ex. vid reduktionsfiske), samt de bifångster som landningsskyldigheten genererar, ger också en bättre hushållning med resurser genom minskat svinn.</p>		
<p><i>Investeringar ombord</i> Art. 14.1 (a, f)</p> <p><i>Innovationsprojekt inom fiske.</i> Kap. 14.1 (a)</p>	<p>Nyttjande av bifångster</p> <p>Investeringar ombord samt innovationsprojekt för bättre fångsthantering för bifångster kan få indirekt positiva miljöeffekter genom bättre resursnyttjande.</p>	N/A	<p>Globala mål:</p> <p>Mål 14 – Hav och marina resurser</p> <p>Mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald</p> <p>Sveriges miljömål:</p> <p>Hav i balans samt levande kust och skärgård</p> <p>Målen i livsmedelsstrategin</p>

5.5 Rekommendationer och förslag till ändringar av i programmet

Insatser inom de politiska målområdena bör väljas och utformas så att hållbart fiske och vattenbruk i Sverige främjas. Stöden ska också hjälpa till att genomföra en del av den integrerade havspolitik och olika EU-miljödirektiv. Nedan finns de förslag som kan främja detta övergripande syfte.

Skyddade arter och biologisk mångfald

- Ställ om möjligt krav på begränsad miljöpåverkan i huvuddelen av den fiskeverksamhet som sökanden ägnar sig åt. (*Tillfälligt upphörande av fiskeverksamhet.* Kap 18)
- Budgetfördelning med rimligt tak för posten Kontroll och tillsyn av fiske – stöd tillsynsmyndigheter. (*Kontroll och tillsyn av fiske – stöd till Ansvarsmyndigheter.* Kap. 14.1 (d) och 19 samt *Datainsamling.* 14.1 (d) och 20)

Mark, jord, vatten, luft, klimat, landskap, bebyggelse och kulturmiljö

- I första hand ge stöd till odling av näringsupptagande arter, för att se till så att ökningen i näringsupptag från vattenbruket är högre än ökningen i näringsläckage. Även fiskodling i slutna system och på land, kan premieras över odling i öppna kassar. (*Investeringar i hållbara vattenbruk.* (Art. 22.1 (a) new och 23) *Startstöd för hållbara vattenbruk.* (Art. 22.1 (a) new och 23)

Hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt

- Ta fram vattenbruksplaner med utpekade områden som lämpar sig för odlingar och inte konkurrerar med andra intressen eller skyddade områden, samt inkludera vattenbruk i den kommunala planeringen. (*Investeringar i hållbara vattenbruk*. (Art. 22.1 (a) new och 23) *Startstöd för hållbara vattenbruk*. (Art. 22.1 (a) new och 23)
- Ställa krav på att odlingarna har avtal om förnybar energi, för att vara stödberättigad. (*Investeringar i hållbara vattenbruk*. (Art. 22.1 (a) new och 23) *Startstöd för hållbara vattenbruk*. (Art. 22.1 (a) new och 23)

6 Konsekvenser av alternativ utformning av programmet

6.1 Konsekvenser av alternativt förslag

6.1.1 Bedömd miljöpåverkan för alternativt förslag prioritering 1

Sett till de förutsättningar som programmet har att påverka yrkesfisket skulle det alternativa förslaget ovan kunna resultera i något minskad negativ påverkan med avseende på internbelastning av näringsämnen, samt balans med artbestånden, i sjöar och lokala marina områden. Ekosystembaserad fiskeriförvaltning skulle eventuellt kunna resultera i att lokalt bundna aktörer gynnas i något större utsträckning. Yrkesfiskets verksamhet och miljöpåverkan styrs dock främst av EU:s fiskeripolitik. Programmets möjlighet till påverkan på kort sikt är begränsad. På längre sikt skulle dock kompetensutveckling och nätverksbildande inom fiske (4.1.4) med fokus på utveckling mot ekosystembaserad fiskeriförvaltning kunna påverka politiken.

6.1.2 Bedömd miljöpåverkan för alternativt förslag prioritering 2

Med detta alternativa programförslag skulle en ökad näringsbelastning från vattenbrukssektorn kunna undvikas, och i bästa fall skulle den minska genom ett ökat upptag. Dock på bekostnad av en oförändrad fiskproduktion från vattenbruket. Ökad livsmedelsproduktion skulle istället fås genom högre avkastning på den fisk som redan odlas samt från landbaserade odlingar, genom mindre sjukdomsspridning och skydd mot rovdjur, mer blötdjur och alger samt att en större mängd vild fisk kan användas direkt till humankonsumtion.

Fokus på produktutveckling av önskad fångst och nya arter ger ett högre resursutnyttjande. Genom att stöd ges för att utveckla sätt att utnyttja restprodukter från verksamheterna kan också svinnet minska. En märkning för svensk fisk ökar attraktiviteten hos konsumenterna vilket kan stärka lönsamheten både för vattenbruk och yrkesfisket, vilket i förlängningen ger möjligheter för ett minskat uttag och mindre miljöpåverkan.

6.1.3 Bedömd miljöpåverkan för alternativt förslag prioritering 4

Det alternativa programförslaget bedöms bidra positivt till miljökvalitetsmålet Ett hav i balans samt levande kust och skärgård. Vidare bedöms kunskapsunderlaget bidra positivt till arbetet med havsmiljödirektivet, vattendirektivet, havsplaneringsdirektivet samt art- och habitatdirektivet. De positiva effekterna bedöms dock vara mindre än programförslaget när det i huvudsak blir kommunernas planarbete är det som ligger till grund för bedömning av enskilda projekt och insatser inom programmet.

Därmed saknas det nationella perspektivet och risken för att en större andel av budgeten går till administration i stället för till åtgärder som främjar ett hållbart resursutnyttjande och välmående hav.

Viss negativ fysisk påverkan på miljön kommer uppstå vid arbetet med datainsamling genom båtfarande, grumling av sediment vid provtagning och liknande, men kan antas vara av mindre omfattning än för programförslaget.

6.2 Konsekvenser av nollalternativet

Nollalternativet motsvarar den sannolika utvecklingen om åtgärdsprogrammet inte genomförs och kan beskrivas som en framskrivning av miljötillståndet utifrån ett fortsatt stöd på samma ekonomiska nivå och med samma åtgärder som under innevarande programperiod 2014–2020.

Avgörande för utvecklingen i nollalternativet är hur övrigt miljöförbättrande arbete av betydelse för Havs- och vattenmiljön bedrivs. Det sker i huvudsak genom tillämpning av gällande krav från reglerande författningar på området, vilket sker bland annat i samband med prövning av nya verksamheter och tillsyn av befintliga verksamheter enligt miljöbalken samt planarbete för fysisk planering. Detta är ett spekulativt resonemang som är svårt att kvantifiera och därmed svårbedömt.

Nollalternativet kommer medföra att fler åtgärdsområden finns jämfört med programförslaget. Det leder till mer administration och bedöms inte vara lika kostnadseffektivt som programförslaget. Konsekvenser för miljön med nollalternativet är därför troligtvis det förslag som bedöms medföra störst risk för att programmets positiva miljöeffekter minskar för den akvatiska miljön. Risker för negativa effekter och betydande kumulativa effekter går inte att utesluta genom nollalternativet.

7 Kumulativa effekter

I samband med bedömningen av miljöeffekter av programmet är det inte klart vilka enskilda projekt och insatser som kommer att beviljas stöd inom ramen för havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet. Därför är det svårt att identifiera och bedöma vilka indirekta och kumulativa effekter som programmet kommer att leda till.

Den höga abstraktionsnivån för denna typ av program hindrar en detaljerad, kvantitativ och rumsligt differentierad bedömning av kumulativa effekter. Bedömningen baserats därför på ett resonemang som beroende på hur långt det strategiska tillvägagångssättet och de enskilda målen och deras förväntade indirekta resultat förväntas bidra till EU:s strategier för en hållbar utveckling. Bedömningen av möjliga kumulativa och indirekta effekter följer denna metod och begränsning.

Ett framgångsrikt genomförande av programmet kommer att skapa mekanismer och bygga kapacitet som leder till en betydande positiv miljöpåverkan. Komplexiteten i de insatser som kommer att beviljas stöd under de prioriterade områdena och orsakssamband mellan de enskilda miljöfrågorna som detta medför är indirekta effekter av programmet som samtidigt kan leda till negativa kumulativa effekter.

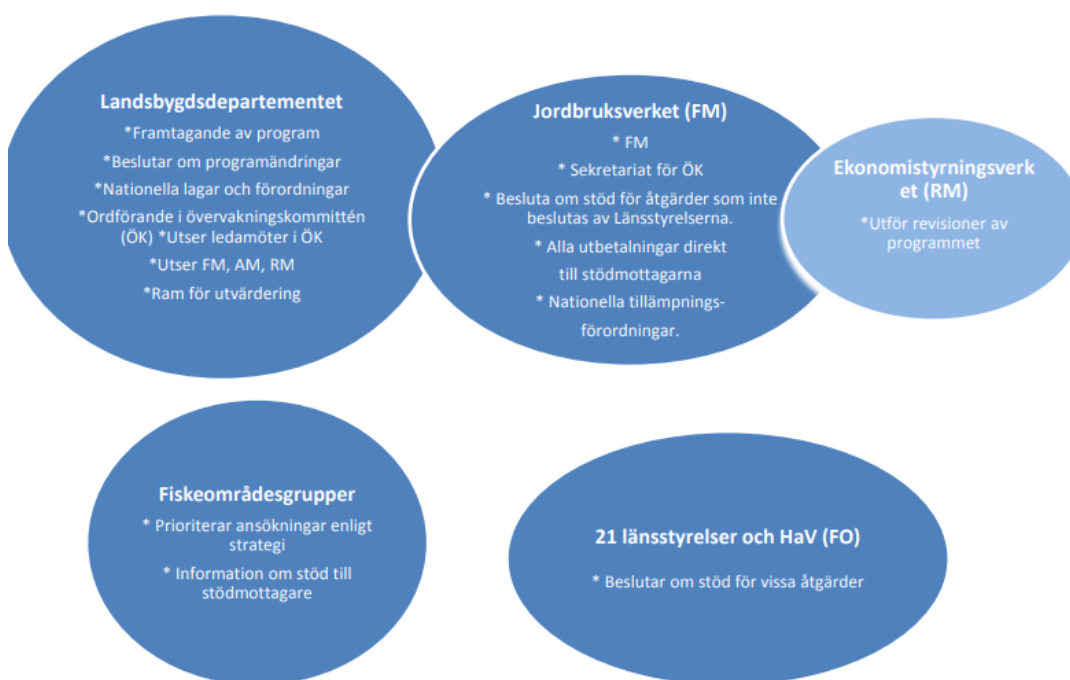
Det kan inte uteslutas att den sammanlagda kumulativa miljöpåverkan kan bli betydande. Aktiviteter som kommer tillstånd som en följd av insatser inom ramen för programmet kan komma att behöva enskild prövning med en tillhörande MKB. De kumulativa effekter som kan kopplas samman med dessa insatser i det föreslagna programmet kommer att behöva analyseras i samband med beviljade anslag eller under tillståndsprövningsprocessen, men även under genomförande och uppföljning av projektet. Hur allvarlig effekten blir på en resurs beror på om effekten överstiger resursens kapacitet att upprätthålla sig och förbli livsduglig.

8 Uppföljning och övervakning av betydande miljöpåverkan

Enligt Miljöbalken 6 kap. ska en MKB innehålla en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av programmet medför. EU-finansierade program har dessutom krav på utvärdering av effekter av programmets genomförande. En utvärderingsplan tas fram efter att operativa planen är fastställd och klar. Stora delar av uppföljningen av programmets betydande miljöpåverkan hanteras genom de förordningsstyrda kraven genom att förutbestämda resultatindikatorer ska rapporteras till kommissionen för respektive åtgärd.

Jordbruksverket gör löpande utvärderingar av programmen för att de ska kunna förbättras, både under tiden de genomförs och i senare programperioder. Utvärderingarna ska också hjälpa till att bedöma om programmen har uppnått sina mål och om resurserna har använts på ett effektivt sätt.

Jordbruksverkets utvärderingssektariat planerar utvärderingarna, anlitar utvärderare och sprider kunskap om resultaten. Såväl externa utvärderare, som konsulter eller forskare, och medarbetare på Jordbruksverket genomför utvärderingarna. Rapporterna kvalitetsgranskas av en rådgivande forskargrupp knuten till utvärderingssektariatet. Författarna till varje rapport står själva för slutsatserna. Se Figur 1 nedan för en schematisk bild av övervakningsstrukturen för den nuvarande programperioden.

Figur 1. Schematisk bild över övervakningsstrukturen med uppföljning och utvärdering (Källa: Jordbruksverket, Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020, Bilaga 7).²

Jordbruksverket arbetar med att ta fram ett nytt kontrollsystem för havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet. Syftet med det arbetet är att förkorta handläggningstiderna och fokusera handläggningkontrollerna så att de blir mer träffsäkra. I kort innebär detta att en övergripande kontroll och uppföljning kommer att ske i alla ärenden.

² Landsbyggsdepartementet finns inte längre. De har gått upp i näringsdepartementet.

8.1 Reflektioner kring uppföljning av programmet

Samordning är A och O för effektiv uppföljning och utvärdering. Men det betyder också att målkonfliktanalyser behöver lyftas till de politiska processerna. Det är en sak att anta politiska mål, men dessutom behövs politiska beslut om hur målen ska nås och hur de eventuellt ska viktas mot varandra. Istället för att låtsas som att konflikter inte föreligger behöver dessa tydliggöras och då kan reella val mellan olika åtgärder och därmed olika målbilder göras.

För ett lyckat målkonfliktarbete behövs en strukturerad arbetsmetod för att identifiera målkonflikter. Det är dessutom viktigt att skilja på vad som är äkta målkonflikter och vad som är konflikter mellan sätt att nå mål. En äkta målkonflikt föreligger när vägen till målen inte kan lösas genom ökad effektivitet eller förbättrad teknologi, utan kräver att politiska avvägningar och prioriteringar görs mellan de olika målen.

Vi vill föreslå följande rekommendationer till programskrivarna för programmet och/eller de myndigheter som är ansvariga för genomförandet av programmet:

- Arbeta systematiskt med strukturerade processer för tidigt identifiera målkonflikter som kan uppstå genom olika projekt beviljas inom ramen för programmet.
- Säkerställa en tydlig och transparent process igenom att motivera varför vissa projekt har fått finansiering och andra inte
- Säkerställ att det i ansökningsprocessen redogörs för vilka miljöeffekter ett projekt har samt hur organisationen har tänkt sig att jobba med Agenda 2030 och andra relevanta miljömål. Denna analys ska även ingå som en självklar del av slutrapporten.
- Utvärderingskriterier och uppföljningsmekanismer bör utformas så att insatserna bäst bidrar till unionens miljömål och mål vad det gäller begränsning och anpassning till klimatförändringar uppnås.

Dessa tankar utvecklas mer i Bilaga 4 kring själva genomförandedelen av aktiviteter i projekt som beviljas stöd.

Referenser

- Bredahl Nerdal, L., 2018. Förlorade och utslitna fiskeredskap ur ett cirkulärt ekonomiskt perspektiv. HaVs projekt: "Utvärdering av styrmedel för en cirkulär ekonomi". Havs- och vattenmyndigheten. Internet: www.havochvatten.se/download/18.78ca355316a05da993a3f95/1554899507513/rapport-forstudie-goteborgs-universitet-forlorade-och-utslitna-fiskeredskap-ur-ett-cirkulart-ekonomiskt-perspektiv.pdf
- Bradshaw, Clare & Tjensvoll, Ingrid & Sköld, Mattias & Allan, Ian & Molvaer, J & Magnusson, J & Naes, Kristoffer & Nilsson, H.C., 2012. Bottom trawling resuspends sediment and releases bioavailable contaminants in a polluted fjord. *Environmental pollution (Barking, Essex : 1987)*. 170. 232-41. 10.1016/j.envpol.2012.06.019. Internet: www.researchgate.net/publication/230581464_Bottom_trawling_resuspends_sediment_and_releases_bioavailable_contaminants_in_a_polluted_fjord
- Costalago, D., Bauer, B., Tomczak, M.T. et al. 2018. The necessity of a holistic approach when managing marine mammal–fisheries interactions: Environment and fisheries impact are stronger than seal predation. *Ambio* 48, 552–564 (2019). Internet: <https://doi.org/10.1007/s13280-018-1131-y>
- Eklöf, J.S., Sundblad, G., Erlandsson, M. et al. 2020. A spatial regime shift from predator to prey dominance in a large coastal ecosystem. *Commun Biol* 3, 459 (2020). <https://doi.org/10.1038/s42003-020-01180-0>
- Havs- och vattenmyndighetens rapport 2018:27, Marin strategi för Nordsjön och Östersjön 2018–2023, Bedömning av miljötillstånd och socioekonomisk analys.
- Jordbruksverket, Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020. Internet <https://jordbruksverket.se/stod/programmen-som-finansierar-stoden/havs--och-fiskeriprogrammet>
- Jordbruksverket, Utveckling av svenskt vattenbruk 2017-2019. Jordbruksverkets uppdrag inom livsmedelsstrategin. Jordbruksverket. Näringsutvecklingsenheten. Internet: <https://jordbruksverket.se/download/18.7830d0871751fabacc1de4b5/1602830550860/Slutrapport-vattenbruk-i-livsmedelsstrategin.pdf>
- Ovegård, M. 2020. Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Projekt inom BalticSea 2020: Parasiters påverkan på östersjötorskens kondition. Internet: <https://balticsea2020.org/alla-projekt/rovfisken/12-rovfisken-pagaende-projekt/746-parasiters-paverkan-pa-ostersjotorskens-kondition>
- SMHI, 2017. Internet: www.smhi.se/forskning/forskningsnyheter/forandring-i-havsmiljon-i-ostersjon-hotar-blastangen-1.127253
- SLU, 2020. Faktblad – Resultat från övervakningen av kustfisk 2020:4. Västra Hanöbukts kustvatten - Åhus 2015–2019. Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för akvatiska resurser, Öregrund. Internet: www.slu.se/institutioner/akvatiska-resurser/miljoanalys/datainsamling/provfisken/provfiske-vid-kusten/provfiske-faktablad/
- Tschernij V., 2020, Projektleddare Marint centrum i Simrishamn. Muntlig intervju med Vesa Tschernij 2020-08-21.
- Wikström, A., Linders, T., Sköld, M., Nilsson P., Almén J., 2016. Bottentrålning och resuspension av sediment. Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU, Institutionen för Akvatiska Resurser, Havsfiskelaboratoriet. Institutionen för marina vetenskaper, Göteborgs universitet. Rapportnr 2016:36. Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Naturavdelningen ISSN: 1403-168X. Internet: www.slu.se/globalassets/ew/org/inst/aqua/externwebb/publikationer/ovriga-publikationer/2016-36.pdf

Bilaga 1 Synpunkter från avgränsningssamråd

Samrådet för avgränsning av MKB genomfördes under oktober-november 2020. Tabellen nedan är en sammanställning av samtliga inlämnade synpunkter.

Övergripande kommentarer

Område	Synpunkt	Avsändare	Åtgärd	Kommentar
	Själva fiskets bedrivande och dess konsekvenser på miljön och ekosystemens funktion bör belysas i högre utsträckning än vad som är fallet i föreliggande förslag.	Länsstyrelserna	-	Mer kopplat till en framtida behovsanalys
	Den ekologiska dimensionen bör sättas i relation till ekonomiska mål, det vill säga att miljömässiga mål, bör vara en förutsättning utifrån ekosystemansatsen, och överordnade andra mål och att det bör belysas avgränsningen av strategisk miljöbedömning	Länsstyrelserna	-	Mer kopplat till en framtida behovsanalys
	Ekosystembaserad fiskförvaltning bör vara ett mer tydligt mål och belysas i högre utsträckning än vad som är fallet i föreliggande förslag.	Lst Jönköping	Detta lyfts i MKB, främst under 4.2 - Alternativ.	
	I stort fokuseras det i föreliggande förslag på den marina miljön samt det marina fisket. Eftersom det småskaliga yrkesfisket i insjöarna skiljer sig åt från det småskaliga yrkesfisket i marint vatten och i flera avseenden inte omfattas av samma problematik finns därmed olika stödbehov och utvecklingsbehov. Det kan finnas behov att belysa och förtydliga detta i vissa avseenden, speciellt i de avsnitt man berör prioriteringar inom det småskaliga yrkesfisket.	Lst Jönköping	Ett par formuleringar som rör insjöfiske under alternativ - prioritering 1 samt 5.1.1 är tillagda. En generell ton eftersträvas i SMBn.	
	JBV förslag till avgränsningar i den strategiska miljöbedömningen för havs- och fiskeriprogrammet bygger på ett vedertaget sätt att betrakta fiskerinäringen. Länsstyrelsen anser att en miljöbedömning av programmet bör breddas utanför dessa traditionella ramar. Länsstyrelsens uppfattning är att i ett läge där omgivande havsområden uppvisar extremt	Lst Skåne	Programmets påverkan på yrkesfisket som helhet är tyvärr begränsad. Fiskeripolitiken har gynnat stora fartyg som landar så enorma mängder fisk att endast fiskmjölsfabriker kan ta emot fångsten. Att gynna	Mer kommentarer till programmets innehåll och utformning av programmet än till avgränsningen

	<p>allvarliga tecken på biologisk obalans så måste fisket utformas på ett sätt så att fiskets biomanipulerande effekt styrs upp så att den stärker ekosystemets återhämtning. Kunskap om hur fisket ska utformas samt hur stora uttag av olika arter bör vara för att stärka havens återhämtning är därför viktigt att inkludera i programmet.</p> <p>Det finns en stor vinst att styra fisket så att fångsterna går till mänsklig konsumtion. Om fisken fiskas för att bli foder så försvinner inte bara en del av fiskproteinet i omvandlingen till exempelvis lax eller kyckling utan även miljöpåverkan ökar. Miljöbedömningen bör inkludera huruvida programmet styr fisket mot en ökad konsumtionsinriktning i enlighet med livsmedelsstrategin.</p>		<p>utveckling mot ekosystembaserad fiskeriförvaltning nämns i MSB.</p>	
	<p>Av samrådsunderlaget framgår dock inte tydligt vad som kan komma att föreslås under de olika prioriteringarna och det är därför oklart på vilken detaljeringsnivå det kommande programmet och dess åtgärder kommer att formuleras och vad programmet kommer att innehålla för typ av åtgärder. Det är därför svårt att ge konkreta synpunkter på avgränsningen. I det fall att programmet tenderar att bli generellt och flexibelt bör särskilda ansträngning göras för att konkretisera och tydliggöra den potentiella miljöpåverkan – positiv och negativ. Fiskerieringen har på många sätt en negativ påverkan på vattenmiljöerna och ekosystemen. Det är därför viktigt att så långt det är möjligt att identifiera, beskriva och bedöma de miljöeffekter programmet kan medföra på ett så konkret sätt som möjligt.</p>	<p>Naturvårdsverket</p>	<p>Exempel lyfts i SMB för att konkretisera miljöeffekter. En fullständig konkret beskrivning ryms dock tyvärr inte med befintliga resurser för uppdraget.</p>	
	<p>Lst uppfattning är att i ett läge där omgivande havsområden uppvisar extremt allvarliga tecken på biologisk obalans så måste fisket utformas på ett sätt så att fiskets biomanipulerande effekt styrs upp så att den stärker ekosystemens återhämtning. Ökad kunskap om hur fisket ska utformas samt hur stora</p>	<p>Lst Blekinge</p>	<p>Förslag om att gynna ekosystembaserad fiskeriförvaltning nämns i SMB.</p>	

	uttag av olika arter bör vara för att stärka ekosystemens återhämtning är därför viktigt att inkludera i programmet.			
	Sverige och EU satsar mycket stora belopp på åtgärder för att förbättra miljön i våra vatten. Det synes därför självklart att fisket och stödet till fisket måste bedrivas och utformas utifrån hur det bidrar till ekosystemansatsen och till att förstärka återhämtningsförmågan.	Lst Blekinge	Exempel lyfts i SMB för att konkretisera miljöeffekter och lyfta ekosystemansatsen.	
	Länsstyrelsen föreslår vidare en samlad beskrivning av hur väl programmet styr mot ett förändrat fiske och vattenbruk som bidrar till såväl livsmedelsstrategin som till miljömål och globala mål. Utgångspunkten bör vara att öka värdet av fångster och vattenbruksprodukter inom ramen för ekologiskt ekonomiskt och socialt hållbar utveckling samt att stärka lokalt fiske och lokala landningar av fisk i hela landet.	Lst Blekinge	Kommenterat i SMB under 5.1.1.	
	Vi menar generellt att termen "nyttjas" bör användas istället för "utnyttjas". Det handlar om målsättningar om ett hållbart nyttjande som bygger på ekosystemtjänster.	HaV	Begreppet "nyttja" används nu i SMB.	
	Vi är positiva till fokus på artikelpunkt 27(a) men konstaterar att även artikelpunkt 27(b) har relevans ur ett nationellt perspektiv och är nära kopplad till punkten a.	HaV		
	Vi ser stor samhällsnytta i att göra fisket klimatneutralt. Programmet bör därför kunna ge stöd för en sådan utveckling. Det handlar om att ge stöd till de som kan gå över till ett fossilbränsle-fritt fiske t.ex. implementering av alternativ teknik istället för dieselmotorer. Åtgärden får dock inte bidra till en ökad kapacitet i fiskeflottan.	HaV	Synpunkten berör programmet snarare än SMB. I nuläget är det osäkert vilken typ av fartyg som man bör satsa på. Investeringar i nya motorer har prioriterats bort p.g.a. att det relativt sett inte anses göra stor nytta per investerad krona, kombinerat med osäkerheten kring	

			vilka typer av båtar som bör prioriteras för tekniska uppdateringar av drivlina.	
	Stöd kan ges för mer selektiva redskap. Detta kan bekostas av fonden och ha positiva effekter på fisk och skaldjursbestånd.	HaV	Synpunkten berör programmet snarare än SMB. Investeringar ombord.	
	"För vattenbruk ser vi värde i att fokusera på att höja förädlingen som ett sätt att utveckla branschen med högre kvalitet och ökat mervärde."	HaV	Synpunkten berör programmet snarare än SMB.	?

Avgränsning av MKB

Område	Synpunkt	Avsändare	Åtgärd	Kommentar
Svenska miljömål	Miljömålet Myllrande våtmarker bör läggas till under relevanta svenska miljömål. Under senaste EHFF perioden har medel satsats på att restaurera kustnära våtmarker och sådana åtgärder är även aktuella för den kommande perioden	Länsstyrelserna	Enbart akvatisk mångfald i våtmark relevant, tex gäddvåtmarker	Första bedömning att det inte är betydande
Svenska miljömål (Hav i balans)	Möjligheten till finansiering från EHFF kommer sannolikt att ha en stor betydelse för möjligheten att genomföra flera av de av Havs- och vattenmyndigheten framtagna åtgärderna i det förslag till åtgärdsprogram för havsmiljön som nu är ute på remiss. Därför anser Havs- och vattenmyndigheten att påverkan av EHFF för möjligheten att kunna följa miljö kvalitetsnormerna för havsmiljön bör belysas särskilt. God miljöstatus ingår visserligen som precisering av några av de miljö kvalitetsmål som anges, t.ex. Hav i balans samt levande kust och skärgård, men miljö kvalitetsnormerna för havsmiljön inklusive den	Hav	Tas med under Prioriterat område 4	Även för UP1

	<p>övergripande normen god miljöstatus bör lyftas särskilt. Detta inte minst eftersom havsmiljöförordningens övergripande miljökvalitetsnorm god miljöstatus utgör det övergripande målet i havsmiljödirektivet som enligt direktivet också ska nås redan i år, dvs. 2020.</p>			
Svenska miljömål	<p>Miljömålet 'begränsad klimatpåverkan' bör tas med när agendamålet 13 'bekämpa klimatförändringarna' tas med.</p>	Hav	endast utifrån 30 % KOM klimatmål	
Livsmedelsstrategin	<p>Vi noterar att livsmedelsstrategin tas upp i avgränsningen av miljöbedömningen även om den är inte är ett miljöinstrument.</p>	Hav		
Farm to Fork	<p>Det är viktigt att lyfta att ett av huvudmålen med den gröna given är att "skydda, bevara och förbättra EU:s naturkapital". Detta genomförs bland annat genom antagandet av EU:s biodiversitetsstrategi 2030. Strategin lanserades samma dag som Farm to Fork (Jord till bord) för att dessa ska ses tillsammans.</p>	Hav	Det vore bra om SMB får ett tydligt EU-perspektiv - gäller alla EU-strategier	Lyfta EU - perspektiv
Ramdirektiv	<p>Miljöbedömning bör även göras mot mål och krav under ramdirektivet för vatten, art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet. Ramdirektivet för vatten är t.ex. relevant för vattenbruksfrågor.</p>	HaV	Mycket relevant	relevant krav, vi lägger till ramdirektivet
Tid	<p>Konsekvensbeskrivningen avses att tidsmässigt avgränsas till de åtgärder som genomförs under programmets genomförandetid. Med tanke på att havsmiljöer och limniska miljöer med sina ekosystem är tröga system som långsamt svarar på förändringar kan det vara relevant att ha en längre tidsperiod för bedömning av programmets miljöpåverkan.</p>	Naturvårdsverket	Utgå från konsekvensen mer än programperioden.	Förlänger tidsperspektiv

Geografi	Naturvårdsverket vill också uppmärksamma den geografiska avgränsningen som avses omfatta Sveriges havsområden, insjöar och vattendrag. Då svenska fiskare även fiskar i den ekonomiska zonen och på andra länders territorialvatten uppstår frågan om inte också dessa områden bör omfattas i den mån åtgärder kan beröra dessa områden? Det framgår också som oklart om vattenbruk på land omfattas av programmet?	Naturvårdsverket	Relevant utifrån den svenska flottans verksamhet. Och begränsad till betydande miljöpåverkan.	
Geografi	Den geografiska avgränsningen bör för tydlighetens skull nämna svenskt territorialhav och exklusiv ekonomisk zon liksom inkludera alla vatten som mottagare av programstöd är aktiva i.	Hav	Ändras enligt synpunkt	
Hushållning med material , råvaror och energi	Naturvårdsverket saknar också drivmedel och fossila bränsle under de samlade miljöeffekterna för punkten Annan hushållning med material, råvaror och energi.	Naturvårdsverket	Avsaknad av stöd för övergång till andra drivmedel, snåla motorer - vad ger det för konsekvenser? Ingår dock inte i den politiska prioriteringen.	Bedöms inte vara betydande m.a.p. de åtgärder som är planerade i programmet
Hushållning med material , råvaror och energi	När det gäller avgränsning vill Länsstyrelsen även komplettera skrivningen "nyttjande av bifångster" med nyttjande av bifångster och restprodukter	Lst Gotland	Tas upp i samband med prio 2, under samma rubrik, kopplat till beredningsindustrin Under prio 1 handlar det endast om bifångster, kopplat till att investeringar i redskap ombord kan minska mängden bifångster	

Prioriterat målområde

Område	Synpunkt	Avsändare	Åtgärd	Kommentar
--------	----------	-----------	--------	-----------

Program mets påverka n	Saknar fiskets påverkan på ekosystemens funktion. I exempelvis Östersjön är det uppenbart att det skett stora ekosystemförändringar i utsjöbestånden vilket bland annat resulterat i en kraftig ökning av storspigg. Den typen av storskaliga ekologiska förändringar bör ingå nulägesbeskrivningen.	Länsstyrelserna	En beskrivning av detta ingår nu i nulägesbeskrivningen	förtydliga och utveckla kopplingen
Program mets påverka n	Här finns möjlighet att lyfta fram att programmet kan underlätta för hållbart fiske genom att underlätta för samrådsstrukturer som kan bidra och fungera som en katalysator för en snabbare utveckling i riktning mot en ekosystembaserad fiskförvaltning.	Lst Jönköping	Under alternativ lyfts ökat samarbete med yrkesfiskare	underlätta samråd ta med genomförande
Program mets påverka n	Det kan noteras att under prioritering 1 i PM är fokus i stort sett uteslutande på fiskets bedrivande och det talas om behov inom fisket och behov av att bevara akvatiska biologiska resurser medan det i förslaget till ny EHFF i art 14(1) f och art 22 talas om skydd och restaurering av akvatisk biodiversitet och ekosystem, dvs. utan särskilt fokus på dessas status eller ej som resurs. Genom ett ensidigt fokus på resursfrågan missas EHFF:s stora potential för finansiering av bredare åtgärder till skydd för biodiversitet och ekosystem. Med en för snäv inriktning (som den under Programmets påverkan) riskerar man att miljöbedömningen missar sådana positiva effekter.	HaV	Kopplingen till havsmiljödirektivet	finns rena miljörestaurerings insatser som inte är kopplat till uttag
Program mets påverka n	Förslag till tillägg i på sidan 5 första stycket, sista meningen: "Programmet kan kompensera för omständigheter vars påverkan varierar över tid och fungera som katalysator för en snabbare utveckling i riktning	HaV	minimera/reducera/minska sektorns påverkan	

	mot att i framtiden minska miljöpåverkan, stoppa sektorns negativa påverkan på biologisk mångfald och öka yrkesfiskets hållbarhet.			
Nuläges beskrivning	Länsstyrelsen delar beskrivningen av nuläget men vill gärna att den kompletteras med kort beskrivning av det stora regimskifte som skett i Östersjön de senaste åren till följd av minskade rovfiskbestånd och övergödning. Detta har gynnat framförallt storspigg som nu fullständigt dominerar stora delar av Östersjön med negativ påverkan på rekrytering av rovfisk.	Lst Gotland	Kommenterat något i nulägesbeskrivning	ta med om storspigg i SMB
Nuläges beskrivning	Länsstyrelsen delar beskrivningen till stora delar men saknar fiskets påverkan på ekosystemens funktion. I exempelvis Östersjön är det uppenbart att det skett stora ekosystemförändringar i utsjöbestånden vilket bland annat resulterat i en kraftig ökning av storspigg. Den typen av storskaliga ekologiska förändringar bör ingå nulägesbeskrivningen.	Lst Blekinge	Nulägesbeskrivningen kommenterar ekosystemförändringarna. Vetenskapligt fastställda källor till orsak och verkan är dock något begränsade.	
Nuläges beskrivning	Orsak och effekter blandas när man nämner sårbarheten i ekosystemen. Överfiske är en orsak medan problem med sjukdomar, vitaminbrist, parasiter och reproduktionsproblem är effekter av tex miljögifter, främmande arter osv. Bättre att tydliggöra vad som är orsak och vad effekterna kan vara.	Lst Jönköping	Programmets effekter miljöbedöms. Svårt att nå hög detaljnivå.	
Nuläges beskrivning	Vi menar att fokus inte enbart kan vara på biologiska resurser utan också inkludera strukturer och abiotiska aspekter vilka är av stort värde för habitat. Detta är relevant för fiske eftersom vissa	HaV	Bottentrålning och resuspension nämns som exempel.	

	redskap har fysisk påverkan på bottenmiljöer.			
Nuläges beskrivning	Ålfisket bör inte nämnas som lönsamt eftersom det handlar om en akut hotad art. Kräddfisket kan nämnas istället.	HaV	Ingen åtgärd, lagligt ålfiske avses givetvis	
Avgränsning, Biologisk mångfald	Under punkten djur- eller växtarter som är skyddade och biologisk mångfald i övrigt bör det göras ett tillägg enligt: - Fiskets påverkan på ekosystemens funktion	HaV	Programmet miljöbedöms (inte fisket direkt)	
Avgränsning, Biologisk mångfald	Avgränsningen under prioritering 1 i PM bör omfatta (tillägg kursiverade) både "djur- och/eller växtarter samt livsmiljöer som är skyddade i enlighet med internationella, regionala eller nationella bestämmelser" och "djur- och/eller växtarter samt livsmiljöer som är inte åtnjuter formellt skydd: - bestånd av kommersiellt intressant fisk och skaldjur i hav, sjöar och andra vattendrag - integritet och funktion hos naturmiljön i stort" (grön/blå infrastruktur)"	Länsstyrelserna	Detaljeringsgraden hålls tyvärr på en lägre nivå	
Avgränsning, Biologisk mångfald	Avgränsningen under prioritering 1 i PM bör omfatta (tillägg kursiverade) både "djur- och/eller växtarter samt livsmiljöer som är skyddade i enlighet med internationella, regionala eller nationella bestämmelser" och "djur- och/eller växtarter samt livsmiljöer som är inte åtnjuter formellt skydd: - bestånd av kommersiellt intressant fisk och skaldjur i hav, sjöar och andra vattendrag - integritet och funktion hos naturmiljön i stort" (grön/blå infrastruktur)"	HaV	Tillagt: Stora fiskefartyg (>50 m längd) kan ha svårt att landa sina fångster på andra ställen än fiskmjölsfabriker. Detta missgynnar direkt human-konsumtion.	Svårt när vi inte har kontroll på andra arter (inga krav på att registrera upptag av andra arter)

Prioriterat målområde 2

Område	Synpunkt	Avsändare	Åtgärd	Kommentar
Nuläges beskrivning	En del av fiskodlingen i Sverige består av odling av sättfisk för utsättning i sjöar och vattendrag. Sådan verksamhet kan ha en negativ påverkan på den biologiska mångfalden genom spridning av främmande arter samt sjukdomar. Verksamheten bidrar å andra sidan genom ökat underlag för fritidsfiske till främjande av landsbygdsutveckling och turism.	Länsstyrelserna	Ingen åtgärd	Befintliga kontrollsystem ska kontrollera att sjuk fisk inte sätts ut i vattendrag. Ej betydande Odling av sättfisk görs väl inte på för Sverige främmande arter?
Specifikt mål 2.2	”kvalitet kan utvecklas genom förändrad hantering av råvara och produkter medan mervärden kan skapas genom att utöka verksamheten till att omfatta nya produktionsled.” Genom en ökad samverkan med besöksnäringen och turistföretag finns stora möjligheter och en stor utvecklingspotential att öka mervärdet av både fiske- och vattenbruksprodukter. Stödet bör därför inte bara omfatta diversifiering av ordinarie verksamhet utan samverkan med besöksnäringens företag bör prioriteras.	Lst Jönköping	Ingen åtgärd	Mer en framtida behovsanalys, inte aktuellt för SMB
Avgränsning	inledande text inom avgränsning av MKB står att ”stöd inom havs- och fiskeriprogrammet riktas brett till alla delar av vattenbruket och beredningsindustrin.” Med den skrivningen blir det otydligt att även fiske efter vild fisk (yrkesfiske) inkluderas. Det borde framgå tydligare eftersom det finns stor potential men även stort behov av detta inom främst småskaligt yrkesfiske.	Lst Jönköping	Åtgärdat. Omformulerat till "Inom prio 2 riktas stöd brett mot alla delar av vattenbruket samt beredningsindustrin (för yrkesfiske och vattenbruk), men fokus ligger på..."	Finns stöd om förädling som även omfattas yrkesfiske, kommer nytt underlag
Avgränsning	”Men fokus ligger på effektivare resurs-användning, teknisk utveckling, energieffektivisering,	Lst Jönköping		Behovsanalys, inte aktuellt för SMB

	bättre skydd mot sjukdomar, förebyggande av predation och spridning av invasiva arter samt vidareförädling och certifiering av produkter." Lst Jönköping tycker det finns fler sätt att öka mervärdet av fisk och vattenbruksprodukter, tex genom ökad samverkan med besöksnäringen.			
Avgränsning, Biologisk mångfald	I promemorian beskrivs att "främjade bestånd av vild fisk till följd av ett minskat upptag, som i sin tur beror på att den ökade fiskodlingen minskar efterfrågan". Med oförändrade odlingsmetoder kommer ett ökat vattenbruk kräva ett ökat foderfiske vilket i sin tur kan ha negativ inverkan på ekosystemens funktion och orsaka minskat födounderlag för rovfisken i havet.	Länsstyrelserna	"Alla arter i det svenska foderfisket omfattas av kvotering och därmed kontroll. Observera att vi inte ska gå in i en politisk diskussion om olika ansvarsområden.	
Avgränsning, Biologisk mångfald	På sid 6 punkt 5 miljöeffekter upp som ska belysas. En av dessa punkter handlar om "främjade bestånd av vild fisk till följd av ett minskat upptag, som i sin tur beror på att den ökade fiskodlingen minskar efterfrågan" (sid 6). Ett sådant resonemang förutsätter att den odlade fisken utfodras med annat än traditionellt fiskfoder. Idag utgör ca 60% av den totala fångsten från svenskt yrkesfiske (ca 200 000 ton) av foderfiske. En stor del av detta går till fiskfoder till vattenbruksanläggningar. Med oförändrade fiskodlingsmetoder kommer därmed ett ökat vattenbruk kräva ett ökat foderfiske vilket i sin tur kan ha negativ inverkan på ekosystemens funktion och orsaka minskat födounderlag för rovfiskarter i havet. Länsstyrelsen föreslår att ytterligare en punkt läggs till som belyser miljöeffekten av att i	Lst Blekinge	Alla arter i det svenska foderfisket omfattas av kvotering och därmed kontroll. Observera att vi inte ska gå in i en politisk diskussion om olika ansvarsområden. Lägger in ett stycke om denna risk i MKBn	

	första hand bedriva fiske för humankonsumtion. Det finns en stor vinst i att styra fisket så att fångsterna går direkt till mänsklig konsumtion. Om fisken fiskas för att bli foder så försvinner inte bara en del av fiskproteinet i omvandlingen till exempelvis lax eller kyckling utan även miljöpåverkan ökar.			
Nuläges beskrivning	En del av fiskodlingen i Sverige består av odling av sättfisk för utsättning i sjöar och vattendrag. Sådan verksamhet kan ha en negativ påverkan på den biologiska mångfalden genom spridning av främmande arter samt sjukdomar. Verksamheten bidrar å andra sidan genom ökat underlag för fritidsfiske till främjande av landsbygdsutveckling och turism.	Länsstyrelserna	Fiske för i första hand human-konsumtion diskuteras under prio 1. Lagt till detta som en möjlig negativ konsekvens av ökat vattenbruk. Vi har dock i resonemanget utgått just från att frågan om hur fisket ska bedrivas på ett hållbart sätt hanteras under prio 1. Foderfrågan i vattenbruket tas också upp under avsnittet övergödning.	Alla arter inom svenska foderfiske är kvoterade

Prioriterat målområde 3

Område	Synpunkt	Avsändare	Åtgärd	Kommentar
Göra det möjligt för en hållbar blå ekonomi att växa och främja välmånen	Här föreslås att lokalt ledd utveckling genom leadermetoden under nästa programperiod finansieras av Jordbruksfonden för landsbygdsutveckling inom ramen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Länsstyrelsen vill betona vikten av att belysa och fånga upp om det finns behov av åtgärder som inte kan	Lst Blekinge	Inga åtgärder i SMB	Riktat till programmet snarare än MKB Framtida behovsanalys

kustsam hällen	finansieras via jordbruksfonden för landsbygdsutveckling.			
----------------	---	--	--	--

Prioriterat målområde 4

Område	Synpunkt	Avsändare	Åtgärd	Kommentar
	Under avsnitt Programmets påverkan, andra stycket sid 8 står att arbetet med artikel 27 (a) är grundläggande för utvecklingen av en ekosystembaserad förvaltning. Länsstyrelsen önskar ett förtydligande på vilket sätt arbetet med artikel 27 (a) är grundläggande för EBFF.	Lst Jönköping	Se över ordet "grundläggande". Ingen har uttryckt att 27 (a) är grundläggande. Svenskt arbete med havsmiljödirektivet	Göra koppling till Havsmiljödirektivet tydligare. Skriva betydelsefullt i stället för grundläggande
Nuläges beskrivning	Förslag till tillägg på sidan 7 i PM första stycket, sista meningen – "...begränsar i många fall möjligheten att förnybara naturresurser nyttjas på ett effektivt och långsiktigt hållbart sätt."	HaV	Omformuleras	

Alternativ till programmet

Område	Synpunkt	Avsändare	Åtgärd	Kommentar
	Naturvårdsverket ser positivt på ansatsen att arbeta fram andra alternativ och att dessa ska väljas så att de innebär en ur miljö- och klimatsynpunkt bättre lösning. Om miljöbedömningsarbetet sker nära och kopplat till programarbetet bör det kunna bidra till att programmet får en mer miljö- och resurseffektiv utformning. Det bör också kunna leda till att resurser allokeras till de programprioriteringar som medför störst miljönytta inom ramen för övriga mål och	Naturvårdsverket		Relaterar till process och utformning av programmet

	strategier som programmet har att förhålla sig till.			
	Vi ser gärna att ett alternativ med "miljöinriktning" (som nämns i avgränsningen av miljöbedömning för CAP) skulle kunna tas fram även för EHFF för att tydligare visa på och utveckla miljöintegrationen i programmet.	HaV	Utveckla resonemang kring ett "orimligt" miljöalternativ	Upplever att det är det vi har som s.k. miljöalternativ
	Vi ser vissa risker med att låta nuvarande program "Nollalternativ 1" i PM utgöra nollalternativet och menar att "Nollalternativ 2" med inget program som nollalternativ tydligare kan kommunicera programförslagets miljöeffekter. En lösning för att tydliggöra osäkerheter är att redovisa bedömningen mot två olika nollalternativ.	HaV	EU-fonderna ska nyttjas, utforma alternativa programförslag utifrån det Argumentera tydligare för vilket nollalternativ som väljs	Grundtanke är att allt uttag av fisk har en negativ påverkan
Prio 1	Ett exempel är att "när 1 kilo rovfisk tas upp från en näringsrik sjö kompensera genom upptag av cirka 10 kilo så kallad vitfisk. På så sätt påverkas inte interbelastningen av näringsämnen negativt". Det förutsätter att ett tio gånger högre fisketryck på så kallad vitfisk är ett hållbart uttag samt att ett sådant fisketryck inte påverkar rovfiskens födobas negativt. Länsstyrelsen menar att sådana utfästelser ska brukas med försiktighet eftersom varje sjö är unik och att fiske kan påverka alla fiskarter negativt, även sådana som lite slarvigt benämns som "vitfisk" samt att födobasen för rovfiskar även måste ligga till grund för bedömningen.	Länsstyrelserna	Förtydligas	
Prio 2	I exemplet framförs att stöd bör prioriteras för produktutveckling av arter som i dag inte är kommersiella och tas upp inom	Länsstyrelserna	Detta gäller alltså produktutveckling och inte prioritering	Exempel, bra att tänka på map produktutveckl

	<p>ramen för till exempel reduktionsfiske, såsom braxen (för humankonsumtion) och spigg (fiskmjöl etc). Länsstyrelsen menar att allt fiske måste vara hållbart. Idag finns stora mängder storspigg i Östersjön och det pågår en diskussion om att uppta ett riktat fiske på arten. Den kraftiga ökningen kan emellertid vara orsakad av fiske på andra arter vilket skapat förutsättningar för storspiggens kraftiga expansion. Ett riktat fiske på storspigg skulle därför kunna bli ett exempel på det internationella begreppet "fishing down the food web".</p>		<p>mellan fiske av olika arter. Vi fasthåller att det bör prioriteras stöd för att utveckla sätt att ta hand om den "oönskad" fisk som faktiskt tas upp (från reduktionsfiske och bifångster), framför ytterligare produktutveckling av t.ex. lax. Som ett sätt att öka resurshushållningen.</p> <p>Vi säger här inget om hur mycket reduktionsfiske som ska bedrivas. Problemen med Fishing down the food web är dock en bra poäng att ta med i anslutning till hur fisket bör utformas</p>	<p>ing. Det gäller när vi har ett reduktionsfiske projekt, vad kan fisken användas till (annat än biogas). Ska ta hand om produktionsspill.</p> <p>Upplösning på MKB kan inte ta upp samtliga projekt, några få exempel för att förtydliga.</p>
Prio 4	Om stödformer för kommunernas planarbete prioriteras bör stödnivån och stödandelen vara representativt för den del i planarbetet som berör fisk och fiske.	Lst Jönköping		Mer en framtida behovsanalys

Avstår från yttranden

Område	Synpunkt	Avsändare	Åtgärd	Kommentar
Avstår eller inget att erinra		Lst Örebro Lst Västernorrland Sveriges Kommuner och Regioner		

		Vattenmyndigheten i Bottenviken		
Instämmer med andra synpunkter		Lst Halland Lst Kronoberg Lst Stockholm Lst Västerbotten		

Bilaga 2 Budgetfördelning och stödnivåer

Specifikt mål	Åtgärder	Stödnivå 2021–27	Stödnivå jämfört 2014–20	Nyttjande grad budget 2014–20
1.1	Total budget 158 000 000 – motsvarar en ökad satsning ca 26% jämfört nuvarande program			
4.1.1	Investeringar ombord	Beror på sökande	↓	74% (82 ärende)
4.1.2	Utveckling av hamnar och landningsplatser	40%	↓	69% (2 ärende)
4.1.3	Innovationsprojekt inom fiske	100%	↑	99% (12 ärenden)
4.1.4	Kompetensutveckling och bilda nätverk inom fiske	Beror på sökande	↔	100% (12 ärenden)
4.1.5	Ersättning för hanteringskostnader för fällda sälar	100%		Nytt - försöksnivå
1.3	Total budget 5 000 000 – motsvarar nyttjandet av nuvarande program			
4.1.6	Tillfälligt upphörande av fiskeverksamhet	Förenklat kostn alt.	↔	15% (53 ärenden)
1.4	Total budget 980 500 000 - motsvarar en ökad satsning ca 5% jämfört nuvarande program			
4.1.7	Kontroll och tillsyn av fiske – stöd till ansvarsmyndigheter	100%	↑	80% (5 ärenden)
4.1.8	Kontroll och tillsyn av fiske – stöd till företag	85%	↑	65% (56 ärenden)
4.1.9	Datainsamling för den gemensamma fiskeripolitiken	100%	↑	745 (30 ärenden)
1.6	Total budget 135 000 000 - motsvarar en ökad satsning ca 27% jämfört nuvarande program			
4.1.10	Insamling av förlorade fiskeredskap och akvatiskt skräp	100%	↑	100% (16 ärenden)
4.1.11	Skydda, bevara och återställa akvatisk mångfald	100%	↑	91% (16 ärenden)
2.1	Total budget 190 000 000 - motsvarar en ökad satsning ca 51% jämfört nuvarande program			
4.2.1	Investeringar i hållbara vattenbruk	40%	↓	100% (30 ärenden)

4.2.2	Startstöd för hållbara vattenbruk	40%	↓	100% (19 ärenden)
4.2.3	Djurs hälsa och välfärd	Beror på sökande	↔	71% (3 ärenden)
4.2.4	Innovationsprojekt inom vattenbruk	100%	↑	100% (301 ärenden)
4.2.5	Kompetensutveckling och bilda nätverk inom vattenbruk	Beror på sökande	↗	96% (8 ärenden)
2.2	Total budget 87 000 000 - motsvarar en minskning på ca 14% jämfört nuvarande program			
4.3.1	Investeringsstöd till diversifiering och förädling av fiske- och vattenbruksprodukter	Beror på sökande	↓	97% (10 ärenden) 70% (31 ärenden)
4.3.2	Investeringsstöd till beredningsindustrin för fiske- och vattenbruksprodukter	40%	↓	100% (56 ärenden)
4.3.3	Certifiering av fiske- och vattenbruksprodukter	Beror på sökande	↗	100% (36 ärenden)
4.3.4	Bilda producentorganisationer inom fiske och vattenbruk	75%	↗	96% (4 ärenden)
4.3.5	Produktions- och saluföringsplaner inom fiske och vattenbruk	Klumpsumma	↓	56% (30 ärenden)
4.1	Total budget 32 000 000 – motsvarar identifierade behov			
4.4.1	Genomförande av havsmiljödirektivet	100%	↔	93% (7 ärenden)

Bilaga 3 Synpunkter från samråd av preliminär miljökonsekvensbeskrivning

Samrådet för miljöbedömningen av programmet genomfördes under april-maj 2021. Tabellen nedan är en sammanställning av samtliga inlämnade synpunkter.

Område	Avsändare	Synpunkt	Åtgärd eller kommentar
Prio 1. Främja hållbart fiske och bevara akvatiska resurser		Länsstyrelsen vill särskilt lyfta att jakt på säl ska anses som en åtgärd med positiv nettopåverkan på miljön. Länsstyrelsen anser det viktigt att inkludera skydds jakt för att stärka andra rovfiskbestånd än de som nämns i remissen. Detta gäller framför allt abborre och gädda som har reglerande effekter på ekosystemet och som indirekt styr andra mer kommersiella arters utveckling.	Synpunkt noterad. Ändrat formulering i 5.1.1.
	Lst Gotland	Gällande konsekvenser för energieffektivitet och resurshantering så anser Länsstyrelsen att det definitivt skulle innebära större miljö- och samhällsnytta om större andel av landad fisk säljs för humankonsumtion samt öka lönsamheten för fiske på arter än de nu kommersiella arter som ofta är rovfiskar med viktiga reglerande funktioner i näringskedjan. Likaså tillvaratagandet av bifångster.	Synpunkt noterad.
	Lst Gotland	Länsstyrelsen håller även med gällande möjliga negativa miljökonsekvenser av stora fartyg som inte kan landa sina fångster på andra ställen än fiskmjölsfabriker som då missgynnar direkt humankonsumtion. Detta kan leda till att måluppfyllelse inte uppnås i flera miljömål och styrdokument (Agenda 2030, miljömål, nationella och regionala livsmedelsstrategier m.fl.)	Synpunkt noterad.
	Lst Blekinge Lst Skåne Lst Västra Götaland	Stycket om jakt efter säl är till delar felaktigt och ger också felaktigt sken av att programmet kan styra omfattningen av jakt efter säl. Naturvårdsverket har under 2020 och 2021 beslutat om generell licensjakt efter gråsäl och definierat antalet individer som får fällas. Skydds jakt är beslutad för arterna knubbsäl och vikare. Det finns alltså ingen direkt möjlighet att öka vare sig skydds jakt eller licensjakt genom åtgärder i programmet. Däremot kan incitamenten att bärga och ta hand om fällda sälar öka väsentligt genom den föreslagna ersättningen. Fördelarna med stödet är att underlätta en god jaktmoral att ta hand om fällda djur för att därigenom upprätthålla en allmän acceptans för jakten, samt att minska miljöbelastningen av att fällda sälar blir kvar i havet. Antalet gråsäl som får fällas årligen understiger populationens genomsnittliga tillväxttakt senaste 10	Ändrat enligt synpunkt i 5.1.1

		åren och det handlar alltså om att minska tillväxttakten, samt att förebygga de skador som gräsålen orsakar, inte om att minska populationen.	
	Lst Blekinge Lst Skåne	Stycket om spökgarn är till vissa delar tveksamt. Länsstyrelsen ser inte att förbud mot fritidsfiske med fasta redskap i utvalda områden skulle kunna minska uppkomsten av nya spökgarn och om så ändå skulle vara fallet bör det inte utgå stöd för att genomföra ett förbud. Stöd bör lämnas för att åtgärda eller förebygga problem med spökgarn på annat sätt än genom förbud.	Ändrat enligt synpunkt i 5.1.1
	Lst Västmanland Lst Örebro	Stycket om spökgarn är inte korrekt. Länsstyrelsen bedömer att det är borttappade nät som ger upphov till spökgarn och nät är rörliga redskap. Ett förbud mot fritidsfiske med fasta redskap i skulle inte minska uppkomsten av nya spökgarn. Fasta redskap är dessutom levandefångade och därför skonsamma jämfört med nät.	Ändrat enligt synpunkt i 5.1.1
	Lst Västra Götaland	På Västkusten är borttappande burar/tinor ett betydligt större problem än borttappade garn bl.a. på grund av det mycket populära och omfattande fritidsfisket efter hummer med hummertinor. Även i insjöfisket används det andra redskap än garn som tappas bort och börjar spökfiska. Bland annat så används det stora mängder burar/mjårdar vid fiske efter kräftor i Vättern och andra insjöar. Länsstyrelsen anser därför att begreppet "spökfiskeredskap" är att föredra framför begreppet "spökgarn" eftersom det omfattar alla typer av fiskeredskap som utgör ett problem på grund av spökfiske. När det gäller åtgärder mot fritidsfisket för att minska uppkomsten av spökfiskeredskap så anser Länsstyrelsen att det finns andra former av åtgärder än förbudslagstiftning som bör användas i första hand. Bland annat så kan nog riktade informationskampanjer till fritidsfiskare om praktiskt handhavande av fiskeredskap när det gäller utmärkning, förankring m.m. bidra till att minska mängden borttappade redskap eftersom fritidsfiske många gånger utövas av mindre erfarna fiskare. Länsstyrelsen anser att det även behövs fler informationskampanjer för att öka medvetandenivån om spökfiskeredskapens påverkan på miljön i allmänhet och på djurlivet i synnerhet.	Justerat formulering i 5.1.1
	Havs och Vatten Myndigheten	På sidan 22 dras det möjligen fel slutsatser från rapporten Förlorade och uttjänta fiskeredskap ur ett cirkulärt ekonomiskt perspektiv genom att dra slutsatser av att problemen med spökgarn är störst i skärgårdsmiljöerna där privata garn från fritidsfiskare utgör en betydande andel. Historiskt har yrkesfiskare förlorat många fiskeredskap men idag uppskattas det att flest förluster och tapp sker av fritidsfiskare. Detta blir tydligt vid dragningsinsatser som har finansierats	Synpunkt noterad.

		av HaV där de flesta spökgarnen som tas upp uppskattas vara äldre än 20 år.	
	Havs och Vatten Myndigheten	”Tillfälligt upphörande av fiskeverksamhet” nämns på sid 23 att det finns ”risk för negativ påverkan på resurshandling om stora fiskefartyg (>50 m längd) gynnas. Så stora fartyg kan ha svårt att landa sina fångster på andra ställen än fiskmjölsfabriker”. Här kan bland annat nämnas att fyra fartyg med fiskelicens idag (3 maj 2021) är större än 50 meter (och två-tre är precis under).	Synpunkt noterad. Svårt att ta med så detaljerad info.
	Havs och Vatten Myndigheten	tabell 2 ges en sammanställning av miljöeffekter för det föreslagna programmet per åtgärdsförslag. Flertalet åtgärder förväntas ha en positiv miljöpåverkan. För tillfälligt stillaliggande ges en gul markering, vilken indikerar att det finns risk för negativ nettopåverkan. Åtgärden kommenteras i avsnitt nedan. Motsvarande bedömning om risk för negativ nettopåverkan görs för Kontroll och tillsyn samt datainsamling. HaV vill framhålla att ökad regelefterlevnad och datainsamling med förbättrat kunskapsunderlag för förvaltningsbeslut generellt har en positiv miljöpåverkan.	Synpunkt noterad. Risker ligger i prioriteringen mellan åtgärder. Om en åtgärd med tydligt positiv påverkan prioriteras ner av en annan åtgärd med mindre påverkan.
	Lst Blekinge Lst Skåne	Länsstyrelsen ser inte att det skulle finnas risk att just stödet för tillfälligt stillaliggande i högre grad än något annat stöd skulle kunna gynna de delar av yrkesfisket som använder fiskemetoder med hög miljöpåverkan eller som ingår i delar som har överkapacitet. Det är snarare en misslyckad fiskförvaltning eller icke fiskerirelaterade miljöproblem som lett fram till det tillfälliga stillaliggande som utgör den negativa påverkan.	Synpunkt noterad. Programmets påverkan är mycket begränsad. Behovet av stöd för stillaliggande kan dock överskrida tillgången av stödpengar, urval kan då ge positiv påverkan.
	Lst Blekinge Lst Skåne	Länsstyrelsen instämmer inte i att yrkesfisket påverkar östersjötumlare negativt genom fasta redskap och det framgår heller inte vilken eller vilka stödåtgärder som skulle kunna medföra negativ störning av tumlare. Snarare är det så att stöd kan lämnas för redskap och utrustning som minskar negativ påverkan på akvatiska miljöer. Länsstyrelsen ställer sig också frågande till hur en enkel miljöbedömning skulle kunna genomföras och hur den sedan skulle kunna leda till minskad negativ miljöpåverkan.	Synpunkt noterad. Ändrat från fasta ”redskap” till ”nätfiske”.
	Lst Blekinge Lst Skåne Lst Västra Götaland	Länsstyrelsen instämmer i att programmet skulle kunna påverka positivt i nyttjandegraden av landad fisk genom projekt som möjliggör att större andel av totalfångsten säljs för humankonsumtion. Betydande effekter skulle kunna nås om delar av foderfisket efter sill och skarpsill kan ställas om till konsumfiske eftersom det då kan handla om mycket stora kvantiteter i jämförelse med de exempel som tas upp i förslaget. Länsstyrelsen menar därför att exemplet med foderfiske bör lyftas in.	Synpunkt noterad.

	Lst Västmanland Lst Örebro	Länsstyrelsen delar uppfattningen om att en inriktning mot selektiva och skonsamma fiskeredskap ger en positiv miljöpåverkan och skulle gärna för insjöfisket se en ökad inriktning mot levandefångande redskap samt ökade undersökningar som ger bättre beståndsuppskattningar.	Synpunkt noterad.
	Lst Västmanland Lst Örebro	Länsstyrelsen delar uppfattningen om att insjöfiske på rovfisk kan ge upphov till obalans mellan fiskätare och planktonätare vilket i sin tur kan vara negativt för sjöns trofieringsgrad. Vi bedömer att detta i nuläget inte är något problem då även fångsten av vitfisk ökat under senare år då efterfrågan på kräftbete ökat och förhoppningsvis kommer även efterfrågan på flera av dessa fiskarter som matfisk att öka.	Synpunkt noterad. Problemet finns lokalt, men det förekommer givetvis även väl förvaltade fiskevatten.
	Sveriges Fiskares PO	Vi har svårt att se skäl för den negativistiska bedömningen på s. 4 vad gäller prioritering 1 i förslaget ("Dock bedöms programmets påverkansgrad vara begränsad"). Det lokala och småskaliga fiskets framtida överlevnad är företrädesvis hänförlig till andra omständigheter (exempelvis säl- och skarvförekomst) och bör inte relatera till prioritering 1 i denna del. En högre grad av klarspråk välkomnas – vad är fiskemetoder med hög miljöpåverkan och var finns den omtalade överkapaciteten?	Synpunkt noterad. Svårt att gå in på detaljer och exemplifieringar i en översiktlig bedömning, vilket en strategisk miljöbedömning är. Se även svar på övriga kommentarer.
	Matfiskodlarna	Enligt redogörelsen i programinnehållet (s.13–14) har endast nummer 5. Främja lika villkor för fiske- och vattenbruksprodukter från yttre randområden koppling till vattenbruk. I tabell 1 (s. 15) nämns inte åtgärder kopplat mot vattenbruksprodukter, orsaken till detta är oklart i nuvarande beskrivning och bör därför tydliggöras.	Synpunkt noterad. Hänv. Åtgärder som inte anses ha någon betydande miljöpåverkan, positiv som negativ, omskrivs ej i texten i bedömningen.
	Sveriges Fiskares PO	De sex angivna målen är bra, några bättre än andra. Det är viktigt att det fiske som bedrivs är hållbart utifrån alla de tre perspektiven: miljömässigt, ekonomiskt och socialt. Ersättning och modernisering av motorer på fiskefartyg är en bra åtgärd, eftersom det handlar om "win/win". De miljömässiga vinsterna går hand i hand med fiskarens lönsamhetsförbättring – således en mycket bra åtgärd som måste genomföras i Sverige så snart som möjligt, då motorerna i den svenska demersala flottans fartyg är ålderstigna. Miljömotorer kan minska mängden skadliga gaser med upp till 90 %. Att anpassa fiskekapaciteten till fiskemöjligheterna låter sig enklast göras i ett ITQ-system, ett sådant behövs nu i svenskt demersalt fiske och i likhet med Havs- och vattenmyndigheten förordar majoriteten av den svenska demersala näringen ett sådant system eller en sådan ordning.	Synpunkt noterad. Rör programmet snarare än SMB.
	Sveriges Fiskares PO	De i 3.4 angivna av Jordbruksverket framtagna åtgärderna bör givetvis inkludera stöd till motorbyten, såsom anges i förslaget till förordning.	Synpunkt noterad. Rör programmet snarare än SMB.

		Förslag härom har kraftfullt framförts från näringen och kravet har fått medhåll och vän av ordning har seriöst frågat sig hur man kan underlätta att ta med åtgärden. Anledning att inte möjliggöra stöd till motorbyten saknas fullständigt. De skäl som från politiskt håll kan skönjas måste bemötas med fakta så att politiken förstår situationen på ett objektvt och riktigt sätt. Fisket ökar inte i omfattning med modernare miljövänligare motorer, men det blir bättre utifrån alla hållbarhetsaspekter.	Påverkan på programmets utformning har dock möjliggjorts vid bl.a. dialogmöte i sept 2020.
	Sveriges Fiskares PO	Vad är småskaligt kustnära fiske? Frågan förtjänar ett svar i dokumentet så att detsamma blir begripligt. Många definitioner figurerar i debatten.	Synpunkt noterad. Svårt att gå in på detaljer i en så översiktlig bedömning.
	Sveriges Fiskares PO	Vad gäller det som anges under möjlig negativ påverkan vill påtalas att SFPO förordar användning av pingers i områden med förekomst av tumlare.	Synpunkt noterad.
	Swedish Pelagic Federation	SPF håller med om att det är tveksamt att det kommande programmet kommer bidra till att det lokala och småskaliga fisket kan överleva framtidens utmaningar. Faktum är att det egentligen redan är för sent, och programmet borde inriktas på att återinrätta ett småskaligt fiske där förutsättningar för ett sådant finns. I nuläget (2021) existerar i hela Östersjön inklusive Öresund endast 12 kustfiskare med en pelagisk infiskning på över 100 000 kronor (två basbelopp) per år eller mer.	Synpunkt noterad.
	Swedish Pelagic Federation	Inledningsvis skriver man att programmets konsekvenser för energieffektivitet anses vara av mindre betydelse. SPF anser att detta beror på Sveriges val att återigen inte prioritera möjligheten inom Unionsprioritering 1 att ge stöd till byte av fartygsmotorer. SPF anser att detta är en åtgärd som har potential för mycket hög positiv miljöpåverkan genom en minskad belastning på miljön. På sid 42 i MKB:n framgår att även Havs- och vattenmyndigheten anser att detta är en viktig åtgärd. SPF anser att Jordbruksverkets motivering till bortprioriteringen (som framgår på s 42-43 i MKB:n) att denna typ av investering ger liten nytta per investerad krona är helt felaktig. Bränslebesparingen är stor även vid uppdatering av en relativt modern motor och stora delar av den svenska fiskeflottan har föråldrade dieselmotorer från 60- eller 70-talet där miljövinsten av ett byte skulle vara mångdubbelt större. Som exempel byttes ett av våra medlemsfartyg byggt 1999 mot ett nybyggt 2019, vilket gav en bränslebesparing på hela 40% Det är ett välkänt faktum att ekonomin i många delar av fiskenäringen är sådan att utrymme för investeringar i den storleksordning som en fartygsmotor inte låter sig göras utan stöd.	Synpunkt noterad. Rör programmet snarare än SMB. Påverkan på programmets utformning har dock möjliggjorts vid bl.a. dialogmöte i sept 2020.

		Jordbruksverket anför också att de är osäkra på avgränsningen för vilka fartyg som skulle kunna söka detta stöd. SPF anser att detta kunde definieras som demersala fartyg samt pelagiska fartyg med kust- eller regionalkvot. Inom dessa segment finns de stora behoven av motorbyten då de domineras av äldre fartyg och företag som kan ha svårt att finansiera denna typ av investering. Detta undantar därmed de större pelagiska fartygen inom promillesystemet	
	Swedish Pelagic Federation	Under positiv påverkan anges att kompetensutveckling och nätverkande är nödvändigt för att skapa kortare leveranskedjor. SPF anser att detta påstående saknar belägg. Däremot är bristen på infrastruktur ett allvarligt problem för hela fisket.	Synpunkt noterad. Justerat för att tydligare syfta på förbättrad infrastruktur.
	Swedish Pelagic Federation	Under negativ miljöpåverkan anges att stora fiskefartyg (>50 m) har svårt att landa sin fångst för konsumtion, vilket är ett rent påhitt. Dessa fartyg har högsta möjliga kvalitet på kyltankar mm och landar bland annat Nordsjösill, NVG-sill och makrill för konsumtion i ett flertal länder inbegripet Sverige. Å andra sidan har många av de mindre pelagiska fartygen svårt att hålla tillräcklig kvalitet på sin fångst för att den ska kunna landas för konsumtion, och landar därför i stort sett hela sin årsfångst till containers i småhamnar, som sedan körs till fiskmjölsfabriker.	Synpunkt noterad. Ändrat till "kan i förekommande fall ha svårt att landa". "Rent påhitt" är motstående uppgifter till andra källor.
	Kustbevakningen	Kustbevakningen ifrågasätter slutsatserna i avsnitt 5.1.1 att kontroll- och tillsynsverksamheten inte skulle ha positiva miljöeffekter, utan endast indirekt negativa effekter, då kontroll och tillsyn är viktiga för regelefterlevnaden som i sin tur måste ha avgörande betydelse, då fiskereglerna i stor utsträckning har inriktning på bevarande av fiskebestånden och havsmiljön i övrigt.	Kontroll- och tillsynsverksamheten bedöms inte ha betydande direkta miljöeffekter varför de miljöeffekter som är positiva inte tas upp i SMB
Prio 2: Främja hållbara vattenbruk och marknader för fiske- och vattenbruksprodukter.	Lst Gotland	I förslaget framgår det under avsnittet Hushållning med den fysiska miljön att en ökad odling som en följd av investeringar (4.2.1) och startstöd (4.2.2) för hållbara vattenbruk innebär en konkurrens med andra verksamheter och allmänheten om utrymmet kopplat till vattenområden. Länsstyrelsen vill påpeka att landbaserat vattenbruk också är ett alternativ som inte konkurrerar med andra intressen på samma sätt som kassodlingar gör. Detta bör lyftas i MKB:n	Lagt till formulering i 5.2.3.
	Lst Gotland	Länsstyrelsen instämmer med det som framgår under avsnittet Hushållning med material, råvaror och energi men vill komplettera med att det finns miljövinningar med en mer samordnad logistik och beredning/förädling mellan vattenbruk och yrkesfiske.	Justerat formulering i 5.2.4

	Lst Gotland	<p>Det anges under det alternativa programförslaget för prio 2 att mer miljömässigt hållbara odlingar prioriteras stöd framför de som "bara" klarat minsta miljökrav. Länsstyrelsen vill uppmärksamma Jordbruksverket på att det kan vara svårt att peka ut vissa odlingstekniker som "bättre" än andra. Det handlar mer om rätt teknik på rätt plats, dvs det är platsförhållanden som avgör vilken teknik som är mest lämplig och därför är det svårt att på förhand peka ut vilken teknik som är bäst ur ett miljöperspektiv. Länsstyrelsen noterar i sammanhanget att ordet cirkulär eller kretslopp nämns inte i förslaget. Det är ju cirkulära vattenbrukssystem alternativt system med återtag av näringsämnen som ska premieras.</p>	Synpunkt noterad.
	Lst Västra Götaland	<p>Länsstyrelsen ställer sig frågande till definitionen av hållbara vattenbruksföretag. Enlig denna definition så är vattenbruksföretag hållbara om de har de tillstånd som krävs för att etablera vattenbruksverksamhet eftersom de genom tillståndsprocessen har granskats utifrån miljömässiga villkor. Det är inte självklart att alla företag som har de tillstånd som krävs för att etablera vattenbruksverksamhet har granskats utifrån miljömässiga villkor eftersom det inte alltid finns krav om detta utifrån gällande lagstiftning. Bland annat så finns det inget krav om miljömässig granskning av företag vars foderförbrukning uppgår till högst 1.5 ton per år. Det finns inte heller något krav om miljömässig granskning av vattenbruksföretag som odlar blötdjur eftersom denna typ av vattenbruk inte klassas som miljöfarlig verksamhet.</p>	Synpunkt noterad. Svårt att bedöma miljöpåverkan för företag utan tillstånd.
	Lst Västra Götaland	<p>Sverige har många sjöar och en lång kuststräcka men möjligheten att nytta dessa vattenområden för vattenbruksverksamhet är många gånger begränsade, dels på grund av naturliga förhållanden som isbildning, algblomningar m.m. och dels på grund av miljökrav och allmänna intressen. Detta och det faktum att det finns modern odlingsteknik som gör det möjligt att bedriva vattenbruk med mycket begränsade vattenresurser gör att det kan ifrågasättas om Sveriges många sjöar och långa kuststräcka egentligen har någon större betydelse när det gäller förutsättningarna för att bedriva vattenbruk.</p>	Justerat formulering i 5.2.3.
	Lst Västmanland Lst Örebro	<p>I beskrivningen sägs att programmet medför positiva effekter genom ett minskat fisketryck på vilda arter om en större del av efterfrågan kommer från odlingar. Länsstyrelsen vill här peka på att det i vissa fall kan få helt motsatt effekt. Om högprisarter, ex vis gös, som i dagsläget fångas av yrkesfisket skulle få konkurrens av odlad gös finns risk att fångsten av vild gös måste öka för att fortsatt bibehålla ett oförändrat fångstvärde. Något som kan få mycket negativa konsekvenser för, i detta fall, bestånden av gös.</p>	Justerat formulering i 5.2.1.

	<p>Lst Västmanland Lst Örebro</p>	<p>I Sverige är regnbåge den vanligaste arten inom vattenbruk och uppfödning i öppna nätkassar är den vanligaste vattenbrukstekniken. Miljöbelastningen från denna typ av system innebär dock att det endast är ett fåtal platser som kan komma ifråga vid nya eller förlängda tillstånd för den typen av produktion. Recirkulerande system kan komma att bli konkurrenskraftiga även för större kvantiteter och för dessa är lokaliseringen till kust eller sjöar inte relevant. Det är därför inte korrekt att påstå att Sverige har goda förutsättningar för att bedriva vattenbruk, med motivet att vi har lång kust och många sjöar.</p>	<p>Justerat formulering i 5.2.3.</p>
	<p>Lst Västmanland</p>	<p>Under avsnittet 'Hushållning med den fysiska miljön' bör det klargöras att vattenbruk som ligger i naturvatten medför problem, förutom redan angivna, dels genom rymningar av odlingsfisken och att den då riskerar att konkurrera med den vilda fiske, men den riskerar även att genetisk kontaminera vildfisken. Genetisk kontaminering är ett problem för värdefulla vilda stammar av flera fiskarter. Därtill är det en uppenbar risk med smittor från odlingen som riskerar att komma ut i vattensystemet och därmed smitta den vilda fisken. Både genetisk kontaminering och smittsamma sjukdomar är inte enbart ett problem för den vilda fisken, utan en utslagning av vildfisken och dess genotyp kan få allvarliga konsekvenser för hela ekosystemet. Ett exempel på detta är förhållandet mellan öring och flodpärlmussla där en ren utslagning av öringpopulationen medför att den hotade och rödlistade flodpärlmusslan, som använder öringen som vektor för sin reproduktion, inte kommer att kunna föröka sig. Även en förändring av öringens genotyp kan medföra samma problem för flodpärlmusslan eftersom det finns forskning som tyder på att det förekommer co-evolution mellan öring och flodpärlmussla i de olika vattensystemen. Detta medför då att flodpärlmusslan är beroende av just en specifik öringgenotyp för att kunna nyttja öringen som vektor för sin reproduktion.</p>	<p>Justerat formulering i 5.2.1. och 5.2.3</p>
	<p>Lst Blekinge Lst Skåne</p>	<p>I Sverige är regnbåge den vanligaste arten inom vattenbruk och uppfödning i öppna nätkassar är den vanligaste vattenbrukstekniken. Miljöbelastningen från denna typ av system innebär dock att det endast är ett fåtal platser som kan komma ifråga vid nya eller förlängda tillstånd för den typen av produktion. Skaldjursodling för humankonsumtion kan endast bedrivas på västkusten där salthalten är tillräckligt hög. Recirkulerande system kan komma att bli konkurrenskraftiga även för större kvantiteter och för dessa är lokaliseringen till kust eller sjöar inte relevant. Det är därför inte korrekt att påstå att Sverige har goda förutsättningar för att bedriva vattenbruk, med motivet att vi har lång kust och många sjöar.</p>	<p>Justerat formulering i 5.2.3.</p>

	Lst Västmanland	Utslagning av vilda fiskbestånd har även en stor påverkan på fiskets näringar. Både yrkesfiske och fritidsfiske skulle lida hårt om exempelvis vildlaxen i en älv skulle slås ut. Fisket genererar utkomstmöjligheter till lokalsamhällena, dels genom direkt infiskning, som i fallet med yrkesfisket, dels även genom indirekta inkomster till fiskerättsägarna, såsom försäljning av fiskekort, men även indirekta intäkter till andra aktörer såsom guider, stuguthyrare, båtuthyrare, matbutiker och annan handel. Fiskets bidrag till bruttoregionprodukten i vissa områden kan vara betydande och därför är det av stor vikt att vattenbruket inte riskerar detta och man måste således se till att, förutom den ekologiska hållbarheten garanteras, även den sociala och ekonomiska hållbarheten garanteras.	Justerat formulering i 5.2.2. och 5.2.3
	Vattenmyndighet för Södra Östersjöns vattendistrikt	Vattenmyndigheterna ser det positivt ifall stöd för åtgärderna Investeringar i hållbara vattenbruk och Startstöd för hållbara vattenbruk i första hand skulle ges för odling av näringsupptagande arter, samt att fiskodling i slutna system och på land skulle premieras över odling av fisk i öppna kassar.	Rör programmet snarare än SMB. Utvärdering av påverkan sker i urval av beviljade stödmottagare.
	Vattenmyndighet för Södra Östersjöns vattendistrikt	Vidare ser vi det som viktigt att ta fram vattenbruksplaner med utpekade områden som lämpar sig, men framförallt ta fram områden som är olämpliga för odlingar. Detta för att minska övergödningen och att förhindra förekomst av försämring i vattenförekomster som är särskilt utsatta för övergödningens problematik. Även kumulativa effekter och ökad produktion i befintliga anläggningar ger påverkan på vattenförekomster. Det är den sammanlagda belastningen som räknas. Det är därför viktigt att i planerna ta hänsyn till försämringsförbudet (Miljöbalken 5 kap. 4§)	Synpunkt noterad. Formuleringar i 5.2.1 - 5.2.3 justerade.
	Sveriges Fiskares PO	Med avseende på det som sägs i 5.2.1 vill än en gång påtalas behovet av stöd för en modernisering av fiskebåtars motorer. Åtgärden är synnerligen relevant utifrån alla aspekter och leder inte till något ökat fiske (som det sannolikt finns de inom politiken som tror). Åtgärden är betydelsefull för att åstadkomma en högre energieffektivitet, samtidigt som miljöbelastningen minskar och lönsamheten i fisket ökar till följd av kostnadsbesparingar. Skäl för att inte genomföra denna åtgärd som skapar positiva kumulativa effekter saknas fullständigt.	Synpunkt noterad. Rör programmet snarare än SMB.
	Swedish Pelagic Federation	Främja hållbara vattenbruk samt Tabell 2 (s 26) - SPF ifrågasätter varför ett minskat fisketryck på vilda arter ska ses som en positiv konsekvens av programmet (samt ett ökat uttag av foderfisk ses som negativt), förutsatt att de vilda arterna nyttjas på ett hållbart sätt (inom respektive kvot)? Är det programmets målsättning att nå ett suboptimalt kvotnyttjande för svenska fiskefartyg på de kvoter som i första hand nyttjas för foderframställning, eller vad är det som programmet ska eftersträva?	Justerat formulering i 5.2.1.

	Swedish Pelagic Federation	Hushållning med råvaror - SPF ifrågasätter starkt de underliggande antagandena för hela det första stycket som verkar förutsätta att småskalig beredningsverksamhet är det som ska åstadkomma lönsamhet hos fiskeföretagen och att detta också automatiskt leder till "att resurserna kan utnyttjas effektivare".	Justerat formulering i 5.2.4.
	Matfiskodlarna	Matfiskodlarna anser att på det sätt som avsnittet Främja hållbara vattenbruk och marknader för fiske- och vattenbruksprodukter är formulerat kan det tolkas som att bedömning av konsekvenser endast görs för vattenbruk lokaliserat i vattenmiljön. Vattenbruk kan även lokaliseras på land och där bidra till både positiva som negativa miljöeffekter. Konsekvensanalysen bör även inkludera landbaserat vattenbruk	Justerat formulering i 5.2.1.
	Matfiskodlarna	När det gäller ökad energiförbrukning och dess negativa miljöeffekter bör det påtalas att vattenbruk lokaliserat i vatten är en sådan verksamhet som har en mycket liten energiförbrukning. Vattenbruk lokaliserat på land kan däremot vara mycket energikrävande, hur stor energiförbrukningen kan vara för dessa komplementära system beror på flera olika faktorer.	Synpunkt noterad. Justerat formulering i 5.2.4.
	Sveriges Fiskevattenägareförbund	Här står "En ökad odling..... innebär en konkurrens med andra verksamheter och allmänheten om utrymmet, t.ex. för att bedriva rekreation. Beskrivningen bortser från att grundförutsättningen för vattenbruksverksamhet i framförallt insjöar är en nära samverkan med mark- och vattenrättsägare och indirekt fiskerättsägare. I många fall behövs arrendavtal med mark- och vattenrättsägare för att en vattenbruksverksamhet skall kunna etableras och samtidigt att etableringen är väl förankrad hos berörda fiskerättsägare. Vid identifiering av lämpliga platser är det därför avgörande att samråd och diskussioner förs med vattenägare och med fördel kanaliseras via fiskevårdsområdesföreningar alternativt i vissa fall samfällighetsföreningar där dessa står som förvaltare av fiskevattnet.	Synpunkt noterad. Konkurrenten om utrymmet kvarstår likväl för alla rumsligt krävande verksamheter.
Prio 4: Stärka den internationella världshavsförvaltningen och möjliggöra trygga, säkra, rena och hållbart förvaltade hav	Lst Gotland	Länsstyrelser delar förslagets uppfattning om att kunskapen kommer att vara viktig för att arbeta med frågor inom andra delar av programmet samt övriga havsmiljön, men att arbetet som stöden riktas mot kommer troligtvis i sig inte att innebära några betydande miljöeffekter under den kommande programperioden.	Synpunkt noterad

<p>Alternativ utformning av program</p>	<p>Havs och Vatten Myndigheten</p>	<p>En MKB ska innehålla en jämförelse av föreslagen programutformning mot ett nollalternativ och en alternativ utformning av programmet. Nollalternativet och alternativförslaget presenteras i avsnitt 4. Förslaget till alternativ programutformning för prioritering 1 är kort och innehåller generella rekommendationer till förvaltningen. Man nämner t. ex. att "ekosystembaserad fiskeriförvaltning skulle i högre grad kunna appliceras" (s 19) och att man i högre grad bör ta tillvara på fiskares (även pensionerade fiskares) lokala kunskaper i förvaltningen¹.</p> <p>Detta är inte några konkreta förslag för alternativ utformning av själva programmet utan snarare rekommendationer till förvaltningen. Frågan är om det egentligen hör till ett sånt avsnitt. Men om man ska gå in på dessa aspekter bör i sammanhanget också tilläggas att förvaltningen ska tillämpa en försiktighetsansats och att yrkesfiskares (och f.d yrkesfiskares) kvalitativa och lokala kunskaper bör kompletteras med vetenskapligt underlag (även om de är viktiga).</p>	<p>Alternativ programutformning för Prio 1 justeras med förslag till åtgärder så att avsnittet det blir tydligare.</p>
	<p>Havs och Vatten Myndigheten</p>	<p>Under kapitel 4 efterlyses en uttalad vision för prioritering 1. HaV anser att det borde täckas in av de mål och delmål som finns angivna under resp. prioritering. HaV vill också framhålla betydelsen av rimliga kriterier för handläggningen som underlättar i beredning av enskilda ärenden.</p> <p>Konkreta alternativa förslag för åtgärder i själva programmet saknas för prioritering 1, förutom att man nämner vilka åtgärder som man tycker borde prioriteras.</p>	<p>Synpunkten noteras. Vision avser att utveckla de angivna målen</p> <p>Alternativ programutformning för Prio 1 justeras med förslag till åtgärder så att avsnittet det blir tydligare.</p>
	<p>Matfiskodlarna</p>	<p>Nollalternativet anges motsvara den sannolika utvecklingen om åtgärdsprogrammet inte genomförs och kan beskrivas som en framskrivning av miljötillståndet utifrån ett fortsatt stöd på samma ekonomiska nivå och med samma åtgärder som under innevarande programperiod 2014–2020.</p> <p>Matfiskodlarna funderar över om det är ett rimligt antagande av nollalternativet, att både stöd och åtgärder blir densamma som 2014–2020? Finns det reglerat att om det nya programmet inte träder i kraft kommer programmet från förra perioden att förlängas?</p>	<p>Synpunkten är noterad. Val av alternativ bedöms vara rimligt.</p>
	<p>Matfiskodlarna</p>	<p>Vattenbruksprodukter nämns i prioritering 1 som prioriterad för stöd, men inget exempel ges på vattenbruksåtgärder (se tidigare synpunkter).</p>	<p>Bedömningen är mycket översiktlig, varför exempel ibland kan vara svåra att statuera.</p>

	Matfiskodlarna	<p>I avsnittet för prioriteringar 2 anges bland annat att vattenbruket har problem med att klara av miljökraven och att detta behöver hanteras på ett bättre sätt. I detta avsnitt framförs även att det kan behöva tas en ny riktning, vilket skulle kunna innefatta att mer miljömässigt hållbara odlingar prioriteras för stöd framför de som "bara" klarat minsta miljökraven.</p> <p>Matfiskodlarna anser att det som nu redogörs för i avsnittet för prioritering 2 innehåller flera brister och är mycket otydligt beskrivet. Det är mycket oklart vad som avses med formuleringarna som exemplifieras ovan. De vattenbruksföretag som är verksamma och i drift har alla de anmälningar, tillstånd och registreringar som erfordras för att bedriva sin verksamhet. De uppfyller kraven i exempelvis miljölagstiftningen och är tillåtlighetsprövade. Det finns ingen gradering vid prövning av tillåtligheten kopplat till "bara klarat minsta miljökraven" etc. Erhåller företagen erforderliga tillstånd så innebär detta att de uppfyller gällande lagkrav</p>	Synpunkten är noterad.
	Matfiskodlarna	<p>Matfiskodlarna anser att det torde vara rimligt att investeringsstöd ges till företag som har de tillstånd som krävs för att bedriva vattenbruksverksamhet. Har vattenbruksföretagen alla anmälningar, tillstånd och registreringar på plats innebär detta att berörda prövningsmyndigheter har bedömt att de är tillåtliga enligt gällande lagstiftning, oavsett om det är frågan om miljölagstiftning, fiskerilagstiftning, djurhälsolag med flera.</p>	Synpunkten noterad
	Matfiskodlarna	<p>I förslag till investeringar, punkt 1, står "Minska vattenbrukets påfrestningar på miljön". Ordet påfrestningar är otydligt. Inverkan på miljön eller påverkan på miljön är nog mer passande. Samtidigt kan frågan ställas vilka miljöaspekter som ska minskas samt från vilken nivå? Ska minskningen ske i jämförelse med innan investeringen genomfördes? Det bör förtydligas vad som avses med ordet minska i detta sammanhang.</p>	Ordval ändras
	Matfiskodlarna	<p>I förslag till investeringar, punkt 2, står i sista meningen "och endast om odlingarna uppvisat resultat inom ovanstående". Det är oklart vad som avses med denna formulering. Erhålls endast stöd om investeringar i bättre djurvelfärd, minskad rymningsrisk samt skydd mot däggdjur och fåglar om företagen kan visa på, i efterhand, att investeringen lyckats?</p>	Meningen utgår
	Matfiskodlarna	<p>I stycket om startstöd hållbara vattenbruk anges att musslor kan odlas i anslutning till nätkasseodling av fisk. I Sverige idag är de flesta kassodlingar lokaliserade i sötvattensmiljöer och det är där vi finner de största produktionsvolymerna, några få fiskodlingar finns kvar längs kusten i brackvatten eller saltvattensmiljöer. I Sverige produceras blåmusslor,</p>	Justerat formulering under alternativ - prioritering 2.

		<p>hjärtmusslor och ostron. I sötvattensmiljöer är det inte möjligt att odla dessa beaktat deras levnadskrav. Det finns dock över ett 30-tal sötvattenslevandemusslor i Sverige men ska någon av dessa börja odlas i Sverige, invid en fiskodling, bör lämpligen forskning först genomföras både avseende vilka arter och vilka odlingstekniker som kan vara tillämpliga.</p>	
	Matfiskodlarna	<p>I stycket om startstöd hållbara vattenbruk står även att odling av fisk i öppna kassar kan på lång sikt ha tillväxtpotential givet att problemet med övergödning ser annorlunda ut. Tyvärr är det väldigt vanligt att denna generalisering görs, att alla Sveriges vatten skulle ha en övergödningssituation. Denna generalisering behöver vi komma bort från då vi har många vatten i Sverige som inte har problem med övergödning. Något vi vanligen inte lyfter men som vi behöver upplysa mer om är de vatten som har motsatt problem, det vill säga, de är för näringsfattiga. Ett vatten med för låga halter av näringsämnen kan också innebära negativa effekter på ekosystemet. Det finns flera studier som lyfter denna problematik med näringsutarmningen som pågår i vissa vatten (Se synpunkter under nulägesbeskrivning).</p>	Tillståndsfråga, ej relevant för den strategiska miljöbedömningen
	Matfiskodlarna	<p>I stycket om startstöd hållbara vattenbruk står förslag på en separat och förenklad tillståndsprovning för mindre miljöpåverkande arter och foder. Detta avsnitt bör formuleras om och utvecklas, se Jordbruksverkets redovisning av regelförenklingsuppdraget för vattenbruk där detta redogörs för mer i detalj (redovisad 2020-09-30). Miljöprövningsförordningen är förenklad indelad i olika kategorier (A-, B- och C-verksamheter utifrån en uppskattad miljöpåverkan där kategorierna styr vilken som är den första prövningsinstansen för verksamheten. Det ska inte ske en prövning i miljöprövningsförordningen utan det ska vara enkelt för en verksamhetsutövare att veta var man ska skicka in sin ansökan om tillstånd. Vilken påverkan olika arter och foder har kommer att bero av ett flertal faktorer men lokalisering är en av de viktigaste att beakta dvs. en viss art med en viss teknik och produktionsvolym man bidrar till olika grad av miljöpåverkan beroende av var verksamheten lokaliseras. Prövningen av tillåtligheten görs inte i Miljöprövningsförordningen det vill säga det ska inte vara en bevisföring i detta inledande steg i processen vilket skulle kunna bli fallet om prövningsinstans styrs av odlingsart eller vilket foder som väljs.</p> <p>Sammantaget anser Matfiskodlarna att avsnittet alternativt programförslag innehåller flera kunskapsbrister samt ottydliga beskrivningar och dessa bör åtgärdas.</p>	Justerat aktuellt stycke under alternativ - prioritering 2. Nivån är mycket översiktlig.

<p>Uppföljning och övervakning av betydande miljöpåverkan</p>	<p>Lst Västra Götaland</p>	<p>Länsstyrelsen upplever en avsaknad av de löpande utvärderingarna av programmen som hänvisas till i texten. Styrmedlet vi har i programmet är urvalskriterierna som behöver ses över under programmets gång, vilket inte länsstyrelsen uppfattar har skett.</p>	<p>Den nationella handlingsplanen blir ett styrande dokument för Jordbruksverket, länsstyrelsen och Havs- och vattenmyndigheten. Den omfattar alla åtgärder i havs- och fiskeriprogrammet. Återrapportering och utvärdering sker enligt handlingsplanen. Utvärdering av påverkan sker dessutom beroende på urval av beviljade stödmottagare.</p>
<p>Rekommendationer och förslag till ändringar av programmet</p>	<p>Lst Västmanland</p>	<p>De vattenbruksplaner som föreslås bör innefatta även innefatta risken för spridning av sjukdomar till mottagliga vilda fiskbestånd samt risken för genetisk kontaminering av vild fisk. I huvudsak bör vattenbruk omlokaliseras från naturvatten till slutna odlingar där de angivna riskerna inte finns med.</p>	<p>Justerat formulering i 5.2.1. och 5.2.3</p>
	<p>Lst Gotland</p>	<p>Länsstyrelsen skulle gärna se en uttalad ambition i nationell strategi för yrkesfisket, fritidsfisket och vattenbruket att bedriva en ekosystembaserad fiskeförvaltning som visar på tydliga ställningstaganden och riktningar mot en mer hållbar fiskeförvaltning.</p>	<p>Synpunkt noterad. Rör programmet snarare än SMB.</p>
	<p>Havs och Vatten Myndigheten</p>	<p>När det gäller stödet för Tillfälligt upphörande av fiskeverksamhet så föreslår man att det ska ställas krav på "begränsad miljöpåverkan i huvuddelen av den fiskeverksamhet som sökanden ägnar sig åt." (s 33). Vi ställer oss tveksamma till att ett sådant krav ska ställas om fisket har bedrivits inom gällande regelverk (inkl. individuella fiskemöjligheter, osv). Det är i sådana fall viktigt att specificera vad som i sammanhanget avses med begränsad miljöpåverkan och att analysera vad kravet skulle innebära för framtida möjligheter att nyttja stödet för olika fisken/typer av fiskare. Om det exempelvis skulle innebära att fiske med bottentrål inte skulle vara berättigat till stödformen så är det en stor del av det demersala fisket (just bottentrålning nämns som exempel på fiskemetod med hög miljöpåverkan på sid 22). Denna stödform blir dessutom bara aktuell under mycket speciella omständigheter, varför det föreslagna kravet på "begränsad miljöpåverkan" troligen inte skulle ha så stora miljöeffekter.</p>	<p>I sammanställningen av miljöeffekter är konsekvenserna ändrade från röd till gul, dvs risk för negativ miljöpåverkan.</p>

	Swedish Pelagic Federation	5.5. Rekommendationer och förslag - Vi förstår inte syftet med förslaget om krav på begränsad miljöpåverkan i fiskeverksamheten inom åtgärden Tillfälligt upphörande av fiskeverksamhet. Upphörande av aktuell verksamhet borde inte tillföra någon ökad miljöpåverkan av fiskeriverksamheten.	Förslaget rör prioritering mellan sökande för utdelning av stöd vid tillfälligt stillaliggande. Ett sätt att gynna aktörer med fiskemetoder som kan anses ha relativt låg miljöpåverkan.
Budget	Havs och Vatten Myndigheten	För Kontroll och tillsyn samt Datainsamling föreslås budgettak. Här bör framhållas fondförordningens villkor om minst 15% för denna åtgärd. Jämfört med innevarande programperiod föreslås en ökning med 5% baserad på genomförd behovsanalys.	Synpunkt noterad. Rör programmet snarare än SMB.
	Matfiskodlarna	Föreslagen budgetfördelning innebär sammanfattningsvis att prioritering 1 motsvarar ca 77% av den totala budgeten medan prioritering 2 som framför allt har koppling till vattenbruket motsvarar ca 16% av den totala budgeten. Sammantaget ser Matfiskodlarna positivt på att det är mer fokus på färre åtgärder och villkor i kommande program, i jämförelse med tidigare program. Matfiskodlarna anser dock att det bör göras en tydligare beskrivning och motivering av viktningen i budget mellan prioritering 1–4, då det råder stora skillnad i fördelningen av budgeten.	Synpunkt noterad. Behovsanalys utförd av Jordbruksverket där motivering framgår i samband med framtagande av Förslag på stödnivåer i havs-, fiskeri- och vattenbruksprogram met 2021–2027
Nulägesbeskrivning	Lst Västmanland Lst Örebro	I nulägesbeskrivningen säga att förvaltningen av insjöfisket är lättare att administrera då det är få yrkesfiskare som förvaltar bestånden som fiskas. Man kan här få intrycket av att yrkesfisket står för fiskeförvaltningen vilket inte är korrekt. Förvaltningen sköts av Havs-och vattenmyndigheten (regelverk, personliga fiskelicenser, mm) och länsstyrelserna (tillstånd, dispenser, fisketillsyn, mm). Att det skulle vara få yrkesfiskare kan också diskuteras. Utslaget per ytenhet har nog t ex Hjälmarens i särklass flest yrkesfiskare i landet.	Formulering justerad. Angående antalet fiskare fiskas havets bestånd ofta av flera nationer.
	Matfiskodlarna	Under avsnittet nulägesbeskrivning beskrivs miljötillståndet på en mycket övergripande nivå. Matfiskodlarna har full förståelse för att det är svårt att bryta ner beskrivningen på regionalnivå. Samtidigt blir beskrivningen av miljötillståndet på en allt för övergripande och generell nivå. Även i detta avsnitt är prioriteringen vattenmiljön och inte den terrestra miljön fast att programmet även omfattar terrestra vattenbruksverksamheter. När det gäller beskrivningen av vattenmiljön får man som läsare en	Synpunkt noterad. Justerat formulering något.

		<p>känsla av att det är framför allt södra och västra Sveriges vattenmiljöer som beskrivs.....</p> <p>....Sammantaget är bedömningen att det saknas en redogörelse i nulägesbeskrivningen av miljötillståndet i den svenska terrestra miljön samt mellersta och norra Sveriges vattenmiljöer.</p>	
	Sveriges Fiskevattenägareförbund	<p>Här står "I svenska insjöar är fiskeriförvaltningen många gånger lättare att administrera än i havsområdena eftersom varje sjö oftast är ett relativt slutet system och få yrkesfiskare förvaltar de bestånd som fiskas på".</p> <p>Texten är direkt felaktig och måste skrivas om då den ger sken av att alla insjöar förvaltas av yrkesfiskare.</p>	Justerat ordval
	Sveriges Fiskares PO	<p>I nulägesbeskrivningen på s. 11 anges i tredje stycket att situationen sett till fisk är ansträngd. Resonemanget styrks genom ett påstående om att storleksfördelningen för de flesta arter är förskjuten till små individer. Därefter står att god miljöstatus inte uppnås avseende kommersiellt nyttjad fisk och skaldjur generellt. SFPO anser att beskrivningen ska göras mer korrekt vad gäller skaldjur: De viktigaste skaldjursarterna i svenskt fiske är havskräfta och räka. Förvaltningen, eller avsaknaden av en klok förvaltning, har orsakat många av de problem som existerar. Vad gäller havskräfta har EU sänkt minimimåttet till 10,5 cm från 13 cm mot vår vilja och vi förordar en större minsta tillåtna maskstorlek i räkfisket – från 35 mm till 45 mm. Det är således förvaltningen som orsakar problem som sedan fisket får skulden för – detta är inte vare sig rättvist eller korrekt. Oaktat detta så förekommer inga problem relaterade till storlek i skaldjursfisket så som det gör i fiskfisket.</p>	Synpunkt noterad, justerat formuleringar något.
	Sveriges Fiskares PO	<p>Vad gäller påverkan på fiskbestånd måste säl och skarv omnämnas för att texten ska vara trovärdig.</p> <p>Vi finner det för övrigt mycket märkligt att man i dokumentet refererar till en muntlig intervju med Vesa Tshernij samtidigt som ordet "producentorganisation", som är den vedertagna formen för yrkesfiskare att organisera sig i, inte ens förekommer i dokumentet (annat än vad gäller att "bilda" vid tre tillfällen). Dokumentets författare borde ha använt den kompetens som finns inom producentorganisationerna.</p> <p>SFPO delar inte den bild som ges med avseende på utmaningar som berör fiskets lönsamhet nederst på s. 12. Den enskilt viktigaste åtgärden är att få på plats ett system som möjliggör ett fiske som är hållbart ekonomisk, socialt och miljömässigt. Ett sådant system har Havs- och vattenmyndigheten förordat i redovisning av regeringsuppdrag den 31 augusti 2020 och majoriteten av fiskerinäringen står bakom dessa tankar, något som dock ej Vesa Tshernij gör. Sanningen är att säl och skarv, som ej förvaltas på ett</p>	<p>Säl och skarv omnämns. Djupare analyser av planer och program görs inte genom en SMB. Påverkan på programmets utformning har dock möjliggjorts vid bl.a. dialogmöte i sept 2020. Programmets påverkan är begränsad sett till skydds jakt på gråsäl p.g.a. kvotstyrning, text om detta är justerad i SMB 5.1.1.</p>

		<p>långsiktigt hållbart sätt, inom en kort framtid kommer att ha besegrat det småskaliga kustnära fisket om ingenting görs i närtid. Därefter kommer sannolikt naturen att begränsa sällförekomsten inom några år.</p>	
	Swedish Pelagic Federation	<p>SPF anser att det är anmärkningsvärt att konsultföretaget i framtagandet valt att ta kontakt med en kommunal tjänsteman som inte företräder en enda fiskare (Nulägesanalys), medan man valt att inte ta kontakt med landets stora producentorganisationer. SPF anser att det är en stor brist att man inte nyttjar den kompetens inom området som finns hos fiskets organisationer genom att ta kontakt med dessa. Även duktiga forskare vid branschuniversitet skulle kunna bidra på ett positivt sätt.</p>	<p>Djupare analyser av planer och program görs inte genom en SMB. Påverkan på programmets utformning har dock möjliggjorts vid bl.a. dialogmöte i sept 2020.</p>
Generella kommentarer	Havs och Vatten Myndigheten	<p>Av den preliminära bedömningen framgår att det föreslagna programmet i sin helhet bedöms kunna ge positiva konsekvenser för akvatiska ekosystem och biologisk mångfald, klimat, kulturmiljö och turism, resursanvändning och hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt samt hushållning med material, råvaror och energi. Likaså görs bedömningen att programmet kommer att bidra positivt till miljö kvalitetsmålen. Utifrån prioriterade åtgärder delar HaV den samlade bedömningens av programmets effekter.</p>	Synpunkt noterad
	Havs och Vatten Myndigheten	<p>Rapporten visar att det är svårt att göra en särskilt preciserad miljökonsekvensbedömning av ett så brett programförslag där många av åtgärdernas effekter i slutändan kommer bero på vilka projekt och insatser som beviljas stöd och hur de genomförs. Även om man exakt hade vetat vilka olika projekt som kommer att beviljas stöd i kommande perioden hade det troligen varit svårt att bedöma och kvantifiera effekter. Under avsnittet 1.1. Osäkerhet i bedömningar framgår att specifika beräkningar inte har gjorts utan bedömningar grundar sig på resonemang och antaganden kring vilka effekter de beviljade projekten och insatserna sannolikt kommer att leda till i framtiden.</p> <p>Därför är miljökonsekvensbeskrivningen till stor del baserad på antaganden vad gäller effekter, vilket troligen är oundvikligt (och som också konstateras i rapporten på t ex sid 6 och 36). Det innebär dock att många av slutsatserna blir lite "urvattnade". På många ställen nämner man att programmet bedöms "i helhet kunna ge positiva konsekvenser för....".</p> <p>Det hade varit önskvärt om man på ett tydligare sätt hade kunnat peka på olika åtgärders effekter, i den mån det är möjligt. Det är dock bra med översikten av hur olika åtgärdsförslag kan tänkas bidra till olika miljömål (som görs i tabell 2 som börjar på sid 26), även om det är på ett mycket generellt plan.</p>	<p>Synpunkt noterad. Bedömning av åtgärders kostnadseffektivitet ingår inte i den strategiska miljöbedömningen.</p>

		I rapporten finns ingen bedömning av åtgärdernas kostnadseffektivitet. Det kanske inte brukar ingå i en MKB, men vore värdefullt.	
	Lst Blekinge Lst Skåne Lst Västmanland Lst Västra Götaland Lst Örebro	Ett av sätten att styra mot ett program som i så stor utsträckning som möjligt medför ökad positiv miljöpåverkan och minskad negativ miljöpåverkan handlar om utformning och genomslag av urvalskriterier. Det är önskvärt att de bästa ansökningarna också är de som ska beviljas stöd. Tilldelningsprocessen, det vill säga beslutsomgångar, utlysningar och budgetavsättningar bör därför utformas så att urvalskriterierna får genomslag. Det saknas dock beskrivning av hur tilldelningsprocessen, eller med andra ord, det administrativa upplägget i programmet, påverkar miljökonsekvenserna.	Se tankar och reflektioner i Bilaga 4
	Havs och Vatten Myndigheten	Sid 4, Titeln "Icke-teknisk sammanfattning": bättre att kalla detta för "sammanfattning" (resten av dokument inte är så tekniskt).	Ändrat enligt synpunkt
	Havs och Vatten Myndigheten	Sid 4, texten under rubriken "Havs- fiskeri- och vattenprogrammet": Kontrollera syftning i den andra meningen i detta stycke och hur denna mening kopplar ihop med den första meningen. Nu låter det som att det är en ny period för hela EU:s gemensamma fiskeripolitik som påbörjas 2021–27.	Justerat formulering
	Havs och Vatten Myndigheten	Sid 6, meningen längst ner på sidan: "...de strategier som EU satt upp" är otydligt. Syftar man på de mål som finns inom olika förordningar och direktiv?	Ändrat, formuleringen borttagen
	Havs och Vatten Myndigheten	Sid 11, tredje stycket nerifrån: Oklart vad som menas med "...där infrastruktur såsom bryggor och hamnar kan orsaka fysisk förlust eller skada..." i den första meningen i detta stycke.	Justerat formulering.
	Havs och Vatten Myndigheten	Sid 12, tredje stycket, första raden: Här nämns "Stora delar av det svenska yrkesfisket har idag lönsamhetsproblem." Vi föreslår att det bör återges som "Delar av det svenska yrkesfisket...",	Ändrat enligt synpunkt
	Havs och Vatten Myndigheten	Sid 12, tredje stycket, andra raden: Man nämner "...den nedmontering som skett inom vissa segment de senaste åren". Förtydliga vilka segment som avses, torskfisket i Östersjön?	Justerat formulering.
	Havs och Vatten Myndigheten	Sid 12, tredje stycket, fjärde raden: I meningen "...fiske på endast ett fåtal arter per enhet/person...", vad avses med enhet? Fartyg?	Ändrat till fartyg
	Havs och Vatten Myndigheten	Sid 13, första meningen: Byt ut "Några utgångspunkter..." mot "En utgångspunkt..." eftersom meningen inte radar upp flera utgångspunkter.	Ändrat enligt synpunkt

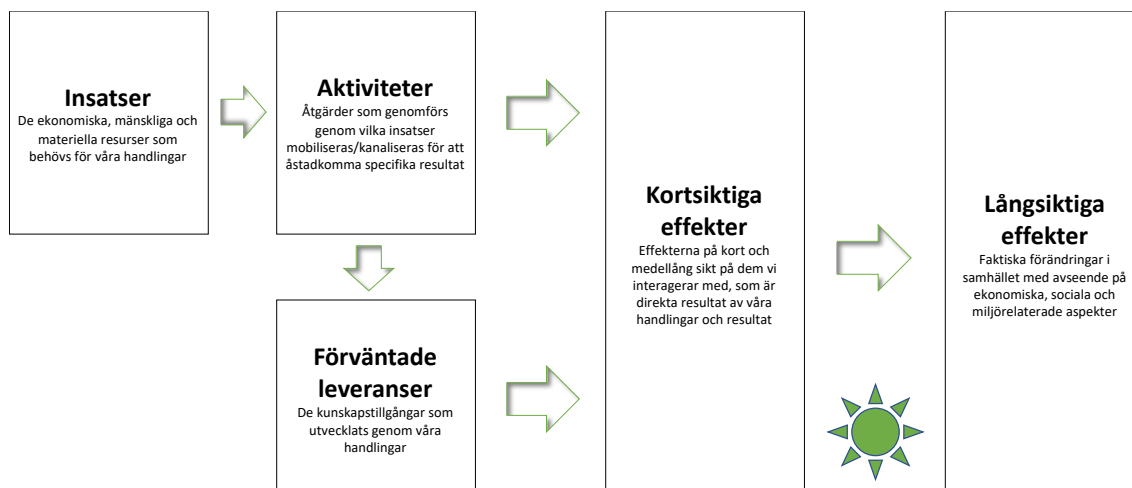
	Havs och Vatten Myndigheten	Sid 19, titeln "Prioritering 1": skriv gärna ut i rubriken vad "Prioritering 1" är så man slipper gå tillbaka i dokumentet och stämma av. Detsamma gäller rubrikerna nedan ("Prioritering 2", osv).	Ändrat enligt synpunkt
	Vattenmyndighet för Södra Östersjöns vattendistrikt	Vattenmyndigheten ser att relevanta åtgärder saknar koppling till mål anslutna till ramdirektivet för vatten (2000/60/EG)	Ändrat enligt synpunkt
	Vattenmyndighet för Södra Östersjöns vattendistrikt	Praktiska åtgärder inom Skydda, bevara och återställa akvatisk mångfald skulle kunna bidra till att miljö kvalitetsnormerna god ekologisk status/potential kan nås i enlighet med ramdirektivet för vatten (2000/60/EG). Vilket är positivt.	Synpunkt noterad
	Lst Västmanland	Avsnitt 5.4 Sammanställning av miljöeffekter för det föreslagna programmet Problembeskrivningen under 5.2.3 bör införas även i tabell 2.	Synpunkt noterad. Kan ses i tabell 2 under rubriken Hushållning med vatten. Formuleringar justerade.
	Sveriges Fiskevattenägareförbund	Vi instämmer i flera av de synpunkter som lämnades av länsstyrelserna vid avgränsningsområdet. Vi vill dessutom uppmärksamma ett par felaktigheter i underlaget som berör inlandets enskilda fiskevatten och vilka sannolikt bottnar i okunskap om fastigheternas enskilda fiskerätt och hur dessa vatten förvaltas.	Synpunkt noterad.
	Matfiskodlarna	En allmän synpunkt är att det saknas en röd tråd i konsekvensanalysen, där den i vissa delar fokuserar mer på fisket och inte vattenbruket eller bara det vattenmiljöbaserade vattenbruk och inte landbaserat vattenbruk. Hela konsekvensanalys avsnittet bör därför ses över.	Synpunkt noterad
	Matfiskodlarna	Matfiskodlarna anser att justeringar behöver göras i tabell både avseende miljöeffekter som påverkan på miljömålen. Exempelvis bör både färgsättningen, miljöeffekterna och påverkan på målen ses över för bland annat åtgärdsförslag Investeringar i hållbara vattenbruk och startstöd för hållbara vattenbruk. En ökad produktion är inte per automatik ökad näringsbelastning. Fiskfoder och utfodringsteknik har genomgått en omfattande utveckling sedan 1980-talet fram till idag, och fortsatt utveckling sker, vilket har en positiv inverkan på miljön. Sammantaget anser Matfiskodlarna att sammanställningen av miljöeffekter innehåller flera brister och dessa bör åtgärdas.	Synpunkt noterad. Justerat påverkansgrad för hushållning med energi.

	Matfiskodlarna	<p>Matfiskodlarna anser att det mycket oklart vilket kunskapsunderlag som ligger tillgrund för bedömningen att fiskodling i slutna system på land (s.k. RAS) ska premieras över odling i öppna kassar.</p> <p>Är detta Jordbruksverks allmänna ställningstagande att fiskodling i slutna system på land ska premieras över odling i öppna kassar?</p> <p>Matfiskodlarna har konstaterat att det finns en utbredd okunskap runt slutna system på land och kassodling där man medvetet/omedvetet tolkar det som att slutna system på land är ett till kassodling utbytbar system, när det egentligen handlar om två komplementära system beaktat bland annat följande:</p>	Synpunkt noterad, men föranleder inga konkreta förändringar i miljöbedömningen. Bedömningen är gjord av externa miljöbedömare och inte av Jordbruksverket.
	Sveriges Fiskares PO Lst Västra Götaland	Valet av omslagsbild är ett synnerligen dåligt val som visar på en avsaknad av kunskap om svenskt fiske. Bilden återger en bomträlare och några sådana finns inte i den svenska fiskeflottan!	Omslagsbild ändrad
	Swedish Pelagic Federation	SPF anser att analysen i MKB:n är gjord utan en grundläggande förståelse för de regelverk som gäller för fiskets bedrivande, såväl på nationell nivå som inom den gemensamma fiskeripolitiken. Det innebär att det antagande som görs om att mindre fiske skulle innebära mindre miljöpåverkan inte stämmer då fisket generellt är begränsat av kvoter.	Synpunkt noterad. Formuleringar något justerade.
	Swedish Pelagic Federation	Generellt anser SPF också att miljökonsekvensanalysen genomsyras av en förskönad syn på småskaligt fiske som automatiskt mer miljömässigt hållbart än ett mer storskaligt, samt synen att stora fartyg fiskar uteslutande foder medan små fiskar till konsumtion. Tyvärr är båda dessa antaganden felaktiga och tvärt emot den faktiska situationen.	Synpunkt noterad. Formuleringar något justerade.
	Lokal Utveckling Sverige	De synpunkter LUS har att inkomma med är att det fortfarande saknas en konsekvensanalys avseende borttagande av Leader inom havs- och fiskerifonden samt att Jordbruksverket anser att åtgärden som tidigare inrymdes inom havs fiskerifonden nu ska inrymmas i kommande CAP och EJFLU. Vi anser att det behövs tillskjutas medel för att detta ska kunna realiseras.	Synpunkt ej relevant för den strategiska miljöbedömningen.
Avstår från att lämna synpunkter eller Inget att erinra	Lst Stockholm Lst Södermanland Lst Norrbotten Sveriges Kommuner och Regioner	Tillstyrker förslaget och har inga kommentarer annat än att det i vissa delar måste ändras för att anpassas till det slutgiltiga havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet för perioden 2021–2027.	Synpunkt noterad.

Bilaga 4. Reflektioner och tankar kring genomförandet av programmet med koppling till kunskapsinhämtning, samverkan och lärandeprocesser

Ett projekt befinner sig alltid i en kontext, och finansiering från myndigheter har som ytterst ett mål att skapa förändring (till det bättre) i samhället. Det finns tendenser att man som myndighet är nöjd med bra projekt och att de genomförs på ett bra sätt. Men vad är ett bra projekt? Hur beskriver man (projektägare) sin del i en större kontext, och var befinner man sig i omvärldskontexten, dvs varför gör just "ni" (den som söker) detta? Och hur säkerställer man att den nytta man hävdar skall komma, verkligen kommer (finns det en tänkt processen)?

Ett projekt inkluderar en rad insatser som skall nyttjas för att skapa olika aktiviteter. Projekt har ofta en tydlig koppling till indikatorer som oftast är "output-orienterade", dvs relaterade till en leverans i projektet. Det viktiga är trots allt vilka effekter projektet har utanför projektperioden, och vilka långsiktiga positiva miljöeffekter som skapas eller som man har som mål att skapa. Men hur kommer man hit? Man formulerar ofta detta i ord, men inte i "handling" i projekten. Figur 1 nedan exemplifierar momenten från ansökan till nytta.

Figur 1: Olika moment från projektstart till samhällsnytta.

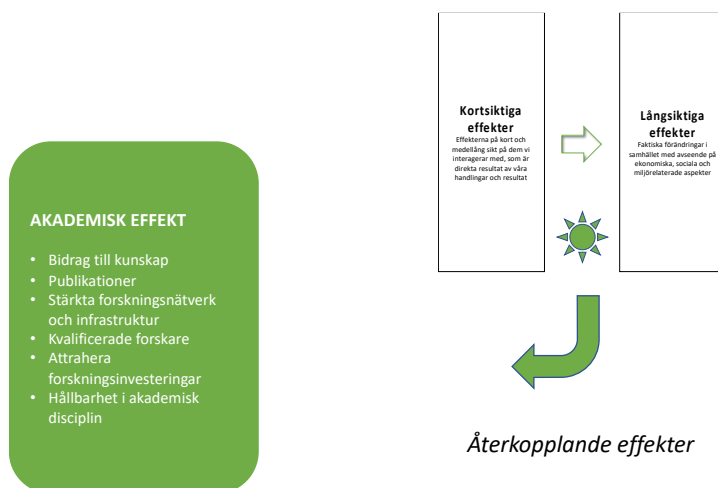
Som beviljande myndighet är man oftast mest intresserad av en långsiktig effekt, dvs samhällsförändring (till det bättre) – processen vid den "gröna solen". Man har en förhoppning om vad vi kallar icke-akademiska effekter, dvs effekter i samhället, inte akademiska avhandlingar. Istället för att bara nämna enstaka målbilder (effekter), kan man analysera hur man kommer dit. Och vem som skall bidra till detta (kompetens i gruppen, relation till andra aktörer, nätverk etc), exemplifierat av figur 2. I denna figur har vi delat in de icke-akademiska effekterna i tre grupper: produkter och tjänster, regler/styrning och logik/övertygelse.

Exempelvis kan man tänka sig att man skall utveckla en solcell som skall appliceras, och man har som mål att verifiera den nya tekniken. Det är naturligtvis nödvändigt och viktigt, men för att denna solcell skall kunna appliceras på valda t.ex. fartyg i regionen så kanske regelverk kring drift och ljusstyrka måste justeras. Så man kanske också måste säkra andra aspekter kring tekniken för att tekniken skall få inpass. Dessutom kanske inte folk tycker den är snygg och låter bli att köpa den – attityder och uppfattningar måste ändras. Detta var bara ett exempel på hur vi kan tolka figur 2. Vår poäng i detta är att detta måste kunna beskrivas i ansökan, också i aktiviteter (handling) och budget.

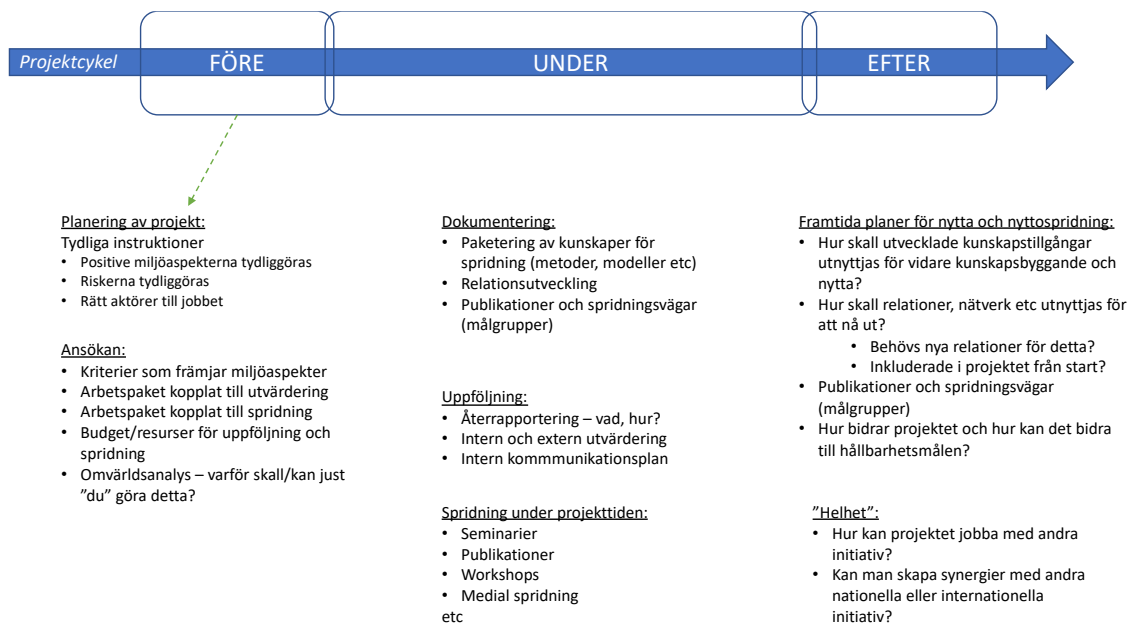
Figur 2: Icke-akademiska effekter av projekt (texten till vänster är liten, men se figur 3).

Men en annan viktig aspekt som bör säkerställas är vad vi här kalla "akademiska effekter", dvs hur bidrar man till fortsatt kompetensutveckling. Forsknings och innovationsarbete skall ju också säkra framtida nya projekt, vilket innebär att miljön som genomför projektet också skall stärkas. Om fiskerinäringen skall stärkas på lång sikt är kompetensutvecklande aktörer, som universitet och högskolor, viktiga. Vidare är det viktigt att dessa aktörer stärks i sitt arbete parallellt med att ny kunskap och kompetens utvecklas som kommer samhället tillgodo på kort sikt. Detta exemplifieras av figur 3.

Figur 3: Återkoppling av projektets genomförande för att stärka akademiska miljöbyggnation (texten till höger är liten, men se figur 1)

Diskussionen ovan är grunden till en rekommendation kring ansökningsprocessen och kriterier kring denna - möjliga aspekter och kriterier att inkludera i projektansökningar om, så att sannolikheten ökar för goda resultat och att miljömålen nås. Ansökningarna bör kunna visa att man har koll på processen till miljöeffekten, inte bara teoretiskt visa att man hoppas nå dit. Figur 4 ger en samlad bild av vad man kan koppla till arbete med de kommande investeringar och projekt som programmet kommer att bevilja.

Figur 4: Aspekter att fundera kring kopplat till genomförandet av programmet och processen med att bevilja projekt.

Figuren exemplifierar moment som kan vara bra att säkra för att nå de miljöeffekter man hoppas på. I ansökningsprocessen bör

- Instruktionerna vara tydliga, däribland att positiva miljöeffekter synliggörs, att rätt aktörer finns med och att riskerna kommer i dagen.
- Bedömningskriterierna bör alltid inkludera miljöeffekter, liksom att det beskrivits hur dessa skall utvärderas och goda resultat spridas. Det bör också klargöras att det finns en budget för dessa aktiviteter.
- Det är också viktigt med omvärldsanalysen – man kan kalla det state-of-the-art om man vill, men det viktiga är att de som skall utföra arbetet är kompetenta och samverkar med rätt aktörer för att insatsen faktiskt skall nå de miljömål som avses.

Om projektet beviljas medel har vi i detta exempel förtydligat tre aspekter som bör säkras:

- Uppföljning
- Spridning under projektperioden till andra (definierade i kommunikationsplan) aktörer så att projektets positiva effekter kan nyttjas i en större kontext.
- Dokumentering av de värden som skapas i projektet – detta inkluderar relationer. Paketering av kunskapen så att den kan nyttjas av andra – inte bara i en rapport. Exempelvis kan utvecklade metoder nyttjas i andra sammanhang än det var avsett för just i det aktuella projektet.

Till sist är det då processen för att skapa nytta på riktigt, dvs långsiktig, hållbar samhällsnytta. Frågorna som anges till höger i figur 4 bör man kunna redovisa en tanke kring redan vid projektstart. Detta rör till exempel exemplet som gavs ovan kring solceller. Bara för att man har med en viss aktör behöver det inte betyda att denna aktör på egen bekostnad tar alla de steg som behövs för långsiktig samhällsnytta. Beskriv hur och vem som skall göra vad för att nå vilka miljöeffekter, och när.

Med tanke på de osäkerheter som omger denna strategiska miljöbedömning i form av oklarheter kring investeringar etc., menar vi att det är på sin plats att rekommendera att se över ansökningsprocessen så att riskerna minimeras för negativa miljöeffekter och att sannolikheten för positiva miljöeffekter ökar.

Forskning, utredning och innovation för en hållbar framtid

Anthesis Envenco AB är ett konsultföretag med rötterna i forskningsvärlden. Vi är ett växande företag med ca 15 medarbetare i nuläget. Vi tillhör koncernen Anthesis Group som har verksamhet i 16 länder och totalt ca 500 medarbetare

Vi erbjuder tjänster inom områdena miljöekonomi, resursekonomi, hållbara energisystem och hållbara städer. Inom dessa områden erbjuder vi såväl strategisk rådgivning som affärsutveckling, analys, utredning samt forskning och utbildning. Vi har också både bred och djup kunskap inom samhällsekonomiska analyser, social hållbarhet och innovationsupphandling m.m. Vidare har vi mycket stor erfarenhet av projekt- och processledning av multidisciplinära projekt. Vi har kontor i Stockholm och Göteborg men åtar oss uppdrag inom hela Sverige och internationellt.

Anthesis

Barnhusgatan 4, 111 23 Stockholm

anthesis.se

anthesisgroup.com/about/europe/sweden